

1981/82:12

Tisdagen den 27 oktober

Kl. 15.00

I § Svar på fråga 1981/82:4 om åtgärder för att förkorta handläggningstiderna i förpassningsärenden

Anf. 1 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Jörgen Ullenhag har frågat mig vilka åtgärder som har vidtagits och som kommer att vidtas för att förkorta handläggningstiderna i utlänningsärenden.

Jag vill inledningsvis hänvisa till mitt svar här i kammaren den 1 juni i år på en fråga av Lahja Exner om handläggningstiderna i utlänningsärenden som handläggs hos regeringen. Den utförliga beskrivning av frågans behandling som jag gav då är i allt väsentligt fortfarande aktuell.

Till vad jag då anförde vill jag lägga följande. Åtgärder har under år 1981 vidtagits inom arbetsmarknadsdepartementets invandrarenhet som syftar till att söka nedbringa antalet ärenden som väntar på avgörande och därmed också den totala handläggningstiden. Frågan om eventuella ytterligare åtgärder vad gäller handläggningen av utlänningsärenden i stort övervägs f. n. inom regeringskansliet.

Anf. 2 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Karin Andersson för svaret på min fråga. Anledningen till att den ställts är ett aktuellt och mycket uppmärksammat utvisningsärende i Uppsala. Det gäller en flyktingfamilj som har vistats i Sverige i omkring två år och som nu hotas av att ett utvisningsbeslut skall gå i verkställighet.

Det är, herr talman, självfallet inte min avsikt att nu och här ta upp en diskussion med invandrarministern om just detta speciella ärende.

Däremot har jag velat ta upp den principiella fråga som det nu aktuella Uppsalaärendet har rest. Det många djupt engagerade skolelever och många andra också har frågat sig i Uppsala de senaste veckorna är: Hur kan man först låta barn gå i skola under lång tid i Sverige för att sedan sätta ett utvisningsbeslut i verket?

Enligt uppgift finns f. n. omkring 6 000 människor i Sverige som har

*Om åtgärder för
att förkorta hand-
läggningstiderna
i förpassningsären-
den*

uppgett att de riskerar förföljelse i sitt hemland och nu väntar på besked om arbets- och uppehållstillstånd.

I fragedebatten i våras om handläggningstiderna omtalade Karin Andersson att en femtedel av besvärssärendena ligger ett år eller mer hos regeringen.

Starka humanitära skäl talar naturligtvis för en förkortning av handläggningstiderna. Det är t. o. m. bättre att man får ett negativt besked tidigt jämfört med att gå i årslång, oviss väntan. Förkortas handläggningstiderna minskar också socialhjälpkostnaderna. De som väntar på sitt besked får ju sitt uppehälle genom socialhjälp, som i sin helhet ersätts av staten. Enbart i Uppsala är kostnaderna för den socialhjälp som utbetalas till personer som väntar på arbets- och uppehållstillstånd ca 7-8 milj. kr. per år. Det lär vara möjligt att få mycket utredningsresurser för den summan och därigenom förkorta väntan för de asylsökande, skrev Uppsalas socialdirektör Ivan Magnusson i en engagerad artikel i Upsala Nya Tidning i oktober i år. Magnusson frågar också, mot bakgrund av egen erfarenhet, varför vi skall låta grupper av människor bli psykiskt fullständigt söndermalda i väntan på ett beslut om de skall få stanna i Sverige eller ej.

Nu lämnar Karin Andersson i sitt frågesvar till mig det beskedet att åtgärder under år 1981 har vidtagits för att den totala handläggningstiden skall kunna minskas. Karin Andersson omtalar också att man f. n. överväger ytterligare åtgärder inom regeringen.

Karin Anderssons svar ger alltså hopp för framtiden. Men jag vill ändå rikta en följdfråga till henne: Vid vilken tidpunkt bedömer Karin Andersson att handläggningstiderna kommer att få en enligt hennes mening acceptabel nivå?

Till sist ytterligare en följdfråga av principiellt slag. Det är inte ovanligt att familjer som väntar på det slutliga beskedet under kanske arslanga handläggningstider rotar sig i Sverige. Vilken hänsyn tar statsrådet till detta vid de slutliga avgörandena?

Anf. 3 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill något kommentera Jörgen Ullenhags påstående att det är bättre för de människor som berörs att få ett negativt besked snabbt än att få sin sak prövad i alla de instanser som utlänningslagen ger dem möjlighet till. Det är faktiskt så, att de människor som det här gäller ofta mycket snabbt har fått ett negativt besked från invandrarverket. Invandrarverket beslutar årligen om 120 000 ärenden, och i 115 000 av dem uppstår i stort sett inga väntetider alls. Det är just i fråga om de ärenden där vederbörande utnyttjar lagens alla möjligheter att besvära sig som det uppstår långa väntetider. Och jag erkänner, som jag har gjort många gånger tidigare, att väntetiderna är för långa i vissa fall. Men många får alltså sina negativa besked mycket snabbt. Jag tror att de som det gäller gärna vill utnyttja sin besvärsmöjlighet och inte nöjer sig med det negativa besked som de får.

Det är också så att den femtedel ärenden som har särskilt lång

handläggningstid i regeringskansliet gäller en femtedel av dem som besvarar sig – *inte en femtedel av de fall som vi behandlar i Sverige.*

Sedan vill jag ta upp de frågor som Jörgen Ullenhag ställde. Den ena frågan gällde när man kan vänta sig att handläggningstiderna har förkortats så att de är mer rimliga. Det är väldigt svårt att svara exakt på den frågan. Vi gör allt vad vi kan f. n. för att nedbringa tiderna, och vi har goda förhoppningar om att komma ner till rimliga tider. Men vi vet inte heller vad som händer i omvärlden; det kan hända någonting som t. ex. innebär att en ny tillströmning av flyktingar rubbar de förutsättningar vi har f. n. Jag vågar därför inte ge något exakt besked. Men jag kan försäkra Jörgen Ullenhag att vi nu gör allt vad vi kan, och vi är mycket klart medvetna om problemen.

Anf. 4 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Jag noterar att statsrådet Karin Andersson har en stark vilja att ändra på de nuvarande förhållandena med alldeles för långa handläggningstider. Det är ju så – vi tycks vara helt överens om det – att både humanitära och ekonomiska skäl talar för en minskning av handläggningstiderna. Det måste också vara möjligt att klara detta med bibehållen rättssäkerhet. Regeringen har faktiskt också åstadkommit en del – det framgick av vad Karin Andersson sade i sitt frågesvar till Lahja Exner i våras. Personalstyrkan hos invandrarenheten inom arbetsmarknadsdepartementet har fördubblats på fem år, fick vi t. ex. veta då. Vi är många som med stort intresse kommer att ta del av de ytterligare förslag för att minska handläggningstiderna som Karin Andersson i dag har ställt i utsikt.

Anf. 5 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill också svara på Jörgen Ullenhags andra fråga – jag fick inte tillfälle till det i mitt förra inlägg därför att lampan i talarstolen blinkade.

Den frågan gällde vilken hänsyn man vid den slutliga behandlingen av ett enskilt ärende tar till det faktum att familjen eller personen i fråga har vistats länge i Sverige. Man väger vid bedömningen in detta, tillsammans med andra skäl. Däremot är vistelsetiden sällan ett ensamt skäl. När så är fallet beror det på att man har tagit hänsyn till orsaken till vistelsen.

Jag vill också ta upp en annan fråga, och den gäller barn i skolan. Skollagen säger nämligen att barn som väntar på tillstånd och som är skolpliktiga skall gå i skolan. Samtidigt har skolöverstyrelsen i ett cirkulär till skolstyrelserna hemställt att skolledaren eller rektorn skall informera barnen i skolan om det faktum att det i deras klass går ett barn som icke har uppehållstillstånd och alltså när som helst kan få sluta skolan för att åka tillbaka till sitt land igen. Det står också klart att detta faktum att barnet går i skolan inte får användas som ett argument i själva sakfrågan.

Anf. 6 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Jag vill bara till sist konstatera, att det är bra att det har blivit sagt i denna kammare att statsrådet vid de slutgiltiga avgörandena tar hänsyn

Om åtgärder för att förkorta handläggningstiderna i förpassningsärenden

*Om åtgärder för
att hindra att barn
hålls instängda i
fängelse*

till att familjer, inte minst barnen, kan ha rotat sig under väldigt lång tid. Det är framför allt den typen av fragor som har diskuterats på det principiella planet och även i det enskilda fallet med anledning av det ärende som fick mig att ställa den här frågan.

2 § Svar på fråga 1981/82:5 om åtgärder för att hindra att barn hålls instängda i fängelse

Anf. 7 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Olle Wästberg i Stockholm har frågat mig om jag tycker det är rimligt att barn tas i förvar och vilka åtgärder jag avser att vidta för att hindra att barn stängs in i fängelse.

Enligt nuvarande ordning kan barn och familjer med barn tas i förvar enligt utlänningslagen och placeras i kriminalvårdsanstalt, allmänt häkte eller polisarrest.

Denna fråga har tagits upp av utlänningslagkommittén, som lämnade sitt slutbetänkande i april i år. I betänkandet framhåller kommittén att situationen för barn och barnfamiljer som tagits i förvar är helt otillfredsställande och så allvarlig att omedelbara åtgärder krävs. En bred remissopinion har också krävt att minderåriga barn inte får tas i förvar i häkteslokaler.

Jag delar helt kommitténs och remissinstansernas uppfattning, och jag anser att frågan är så angelägen att den bör lösas innan beredningsarbetet med anledning av kommitténs betänkande slutförts.

Jag kommer därför inom kort att föresla en ändring i utlänningsförordningen som i princip innebär att barn under 16 år och familjer med sadana barn inte får tas in i kriminalvårdsanstalt, allmänt häkte eller polisarrest.

Anf. 8 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret.

Jag frågade Karin Andersson om hon tycker att det är rimligt att barn tas i förvar och vad hon vill göra åt att barn stängs in i fängelse. Karin Andersson svarar nu att regeringen tänker lägga fram förslag som innebär att barn under 16 år inte skall få sättas i vanliga fängelser, häkten eller arrester, och det är ju bra och glädjande. Men om man granskar innebörden av Karin Anderssons svar, så finner man att den är att barn fortfarande skall tas i förvar att de fortfarande skall spärras in, men i litet trevligare lokaler. Jag kan inte tolka Karin Anderssons svar på annat sätt än att hon tycker att det är rimligt att också barn tas i förvar.

Varför spärrar man då in barn i fängelse i Sverige? Har de eller deras föräldrar begått brott? Nej. Är de misstänkta för brott? Nej. Misstänker man att de, om de inte stängs in, kommer att begå brott? Nej. Ända spärras de in.

Det som händer är att en familj kommer till Sverige och begär politisk asyl. Det är en rättighet som man har enligt svensk lag och internationella

konventioner. Ända spärras familjen in. Ta t. ex. den nioåring som i 45 dagar satt i häkte i Stockholm. Han var inte misstänkt för brott. Familjen var inte misstänkt för brott. Varför spärrades dessa människor då in? Jo, därför att man misstänkte att familjen annars skulle hålla sig undan. Är detta olagligt? Nej, men det ställer till trassel för myndigheterna. Om man också i andra sammanhang börjar tillämpa regeln, att människor som kan tänkas ställa till trassel för myndigheterna skall spärras in, så blir ju det ganska omvälvande.

Den här typen av rättslöshet kan bara förekomma när det gäller utländska medborgare. Jag tycker det är plagsamt att vi i Sverige spärrar in – och enligt Karin Andersson skall fortsätta att spärra in – barn på så lösa grunder som nu sker, utan att de eller deras föräldrar ens är misstänkta för att vilja begå brott.

Jag vill vidare fråga: Eftersom nu Karin Andersson menar att barn också i fortsättningen skall spärras in – om än på litet trevligare ställen än i fängelse, häkte eller arrest – var skall de då spärras in? Är t. ex. Sjöstugan på Hall ett ställe som kan användas också i fortsättningen? Var vill statsrådet att barnen skall hållas inspärrade?

*Om åtgärder för
att hindra att barn
hålls instängda i
fängelse*

Anf. 9 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Nej, Olle Wästberg, jag vill inte att barn skall hållas inspärrade – och det var exakt vad jag sade i mitt svar.

Däremot är det riktigt att jag inte har sagt att barn inte under några omständigheter skall kunna tas i förvar. Jag tror att det är nödvändigt att ha kvar det institutet i utlänningslagen, om man skall kunna upprätthålla den reglerade invandringen. Tva klara kriterier gäller för att man skall få tillämpa regeln: att de berörda personernas identitet är oklar eller att det finns risk för undanhallande. Jag tycker personligen att man skall vara försiktig med att tillämpa förvarsinstitutet när det gäller barn över huvud taget, men jag är inte beredd att helt och hållet avskaffa det – det vill jag klart ha sagt.

Men de skall icke spärras in.

Det är just den saken vi håller på att undersöka nu, och det är därför jag kommer att försöka att få ett förbud i utlänningsförordningen mot att barn placeras i fängervårdsanstalt, vilket t. ex. Sjöstugan är, i häkte eller i arrestlokaler. Det skall i stället ske i lokaler som tillhandahålles av t. ex. socialförvaltningarna, vilka dessa har möjlighet till redan nu. Det förekommer också i vissa fall där socialförvaltningarna är beredda att samarbeta med polisen, vilket de tyvärr inte alltid är. Det är alltså fråga om lokaler som är av en helt annan typ och som är förlagda på ett helt annat sätt än de som använts hittills.

Jag tycker inte att man skall använda orden fullt så slarvigt som Olle Wästberg i Stockholm gör när han talar om att spärra in barn, något som det inte alls är fråga om.

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Om åtgärder för
att hindra att barn
hålls instängda i
fängelse*

Anf. 10 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Tack också för detta svar. Det är bra att vi får reda på att man inte skall kunna använda t. ex. Sjöstugan i Hall. Det ser jag som en viss garanti för framtiden.

Men det är klart att det låter mycket vackrare att säga att man skall tillämpa förvarsinstitutet än att säga att man skall spärra in barn. Men om syftet är att familjerna skall tas i förvar därför att man är rädd för att de annars skall hålla sig undan, måste innebörden ändå vara att man spärrar in och sätter familjerna under någon typ av bevakning – även om det sker i trevligare lokaler, vilket är bra, än arrester, häkten eller kriminalvårdsanstalter.

Jag anser emellertid att det enda läge där det kan vara rimligt att ta en barnfamilj i förvar är i samband med beslutad avvisning av en familj som redan hållit sig undan. Men i ett läge då det kommer en familj till Sverige och begär att få stanna här enligt de lagar vi har och enligt de konventioner vi skrivit på, en familj som inte är misstänkt för brott och när vi vet att det inte är olagligt att hålla sig undan, varför skall man då sy in familjen och ta den i förvar? Det är där det orimliga ligger, nämligen att vi i detta land sätter barn i förvar trots att de eller deras familjer inte på minsta sätt är misstänkta för att begå en brottslig handling eller planerar att begå en brottslig handling.

Anf. 11 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Var och en har sin terminologi. Jag har väldigt svårt att kalla det för att spärra in, när man placerar en familj med barn i en lägenhet eller i ett hus på landet med någon form av bevakning någonstans i trädgården eller så. Jag kallar inte detta för att spärra in. Men det må vara O.K. om Olle Wästberg i Stockholm vill kalla det så.

Det är mycket ovanligt att man tar barn i förvar med den motivering som Olle Wästberg nu talar om. Över huvud taget är det inte mer än omkring 20 barn per år som tas i förvar enligt utlänningslagen. Däremot är det enligt en beräkning som redovisas i utlänningslagskommitténs betänkande 434 barn som tas i förvar enligt barnavårdslagen. Den saken skall vi inte ta upp nu, men jag har bara velat få litet hyfs på relationerna. Det är knappt 7 % av det antal barn som tas i förvar enligt barnavårdslagen som omhändertas enligt utlänningslagen.

Jag tycker att man skall vara oerhört försiktig med förvarsinstitutet när det gäller barn, men jag tror ändå inte att man helt kan avvara det.

Anf. 12 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Vi skall inte strida för mycket om ord. Jag menar att om man – för att använda Karin Anderssons ord – placerar en familj i ett hus med bevakning i trädgården, då har man spärrat in den. Barnen och familjen i övrigt kan inte röra sig fritt.

Detta rör bara ett tjugotal barn, säger Karin Andersson. Men det är allvarligt nog att man sätter ett tjugotal barn om året i förvar. I de flesta fall är det fråga om korta tider, medan det i en del fall varit mycket långa tider.

Förra året hade vi ett barn som satt i häkte över julen. Vi hade vidare den etiopiske pojke som satt i 45 dagar. Läkare intygade att han tog skada av detta, vilket är högst naturligt.

Jag menar – och det är den grundläggande åsiktsskillnaden oss emellan – att när det gäller människor som inte har begått brott och som inte är misstänkta för att de skall begå brott, finns det inte något rimligt skäl i en rättsstat att sätta dem i någon typ av förvar. De människorna utnyttjar bara de mänskliga rättigheter som vi själva har intygat att de skall ha rätt att utnyttja – att här begära politisk asyl.

Anf. 13 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Bara en enda upplysning: När utlänningslagen fastställdes i sin nya skepnad, den 1 juli 1980, var enigheten så gott som total också på den här punkten. Jag kan inte erinra mig om Olle Wästberg hade en avvikande mening – det är mycket möjligt. Enigheten här i riksdagen var i varje fall mycket stor om att förvarsinstitutet skulle vara kvar.

Anf. 14 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag yrkade avslag beträffande utlänningslagen i dess helhet när den var uppe till behandling i riksdagen, eftersom jag menade att den i alltför liten grad tillgodosåg rättssäkerheten för flyktingar.

Men det är sant att det har rätt stor enighet om förvarsinstitutet. Ändå föreslår Karin Andersson att man skall ändra på just de paragraferna, eftersom de har utfallit illa. Och jag menar att de har utfallit än mer illa än vad Karin Andersson säger och att det inte finns någon anledning att ha kvar denna förvarsmöjlighet – möjligheten att spärra in barn som inte är misstänkta för att ha begått brott och vilkas föräldrar inte är misstänkta för att ha begått brott.

3 § Meddelande om svar på interpellation 1981/82:31

Anf. 15 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jan Bergqvist har riktat en interpellation till mig om åtgärder för att effektivisera mervärdebeskattningen. Med hänvisning till bestämmelserna i 6 kap. 1 § riksdagsordningen får jag meddela att interpellationen inte kan besvaras inom den föreskrivna tiden av fyra veckor från det att den framställdes. Skälet är att interpellanten befinner sig på offentligt uppdrag utomlands.

4 § Svar på fråga 1981/82:32 om beskattningen av multinationella företag

Anf. 16 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Tommy Franzén har, med hänvisning till ett visst skatteärende, frågat mig hur vanligt förekommande det kan vara att skattemyn-

Nr 12

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om beskattningen
av multinationella
företag*

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Om beskattningen
av multinationella
företag*

digheterna och de skattskyldiga träffar överenskommelser om beskattningen och om jag anser att ett sådant förfarande står i överensstämmelse med svensk lag.

Jag vill först framhålla att jag inte här kan gå in på en diskussion om en myndighets handläggning av ett enskilt ärende.

Svaret på frågan är att det givetvis inte får förekomma några överenskommelser av det slag som Tommy Franzén syftar på.

Anf. 17 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Bakgrunden till min fråga är ett fall där ett multinationellt företag – Westinghouse, som är ett amerikanskt storföretag, bl. a. känt för att i hög grad använda mutor för att få sin vilja igenom – har undandragit sig beskattning i Sverige.

Det är vanligt förekommande att multinationella företag sätter priserna på levererade varor så högt att någon vinst för dotterbolagen inte kommer i fråga. På detta sätt tas vinsterna hem obeskattade till moderbolaget eller till någon annan filial i ett lågskatteländ.

Så var det också när det gällde Westinghouse bygge av kärnkraftreaktorer Ringhals 2. Företagets filial i Göteborg var under hela den aktuella tiden nolltaxerad, dvs. uppvisade ingen som helst skattepliktig inkomst.

Detta hade åstadkommit genom att moderbolaget enligt uppgift presenterat två fakturor – vilka inte överensstämde med verkligheten – som slutade på 50 551 423 dollar, dvs. 1 dollar under det belopp som företaget hade debiterat Vattenfall.

Efter en genomgripande skatterevision av den svenska filialen till Westinghouse visade det sig att man undanhållit mer än 57 milj. kr. från beskattning. Denna revisionsrapport hemligstämplades.

Efter ett sådant avslöjande borde det komma till stånd ett åtal och en eftertaxering, men så har inte blivit fallet. Däremot skall det ha träffats en hemlig uppgörelse mellan företaget och länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län om att avskriva hela kravet om beskattning av de 57 miljonerna.

Hemliga uppgörelser mellan myndigheter och företag leder utan tvivel till misstro och olika spekulationer – allra helst när det gäller företag av Westinghouses sort. Respekten för myndigheterna avtar självfallet av sadana här uppgörelser, i synnerhet som dessa myndigheter samtidigt synar arbetarnas avdrag med förstöringsglas och även vidtar åtgärder.

Men Hans Torngren, som tidigare var intendent på skattemyndigheten och inkopplad på det här fallet, hävdade – vilket jag också finner riktigt – att sadana här frågor alltid skall föras till process. Han har alltså ungefär samma uppfattning som budgetministern.

Med anledning av budgetministerns svar på min fråga, vilket jag tycker är ett bra svar, vill jag ställa frågan: Kommer budgetministern att vidta åtgärder på grund av det relaterade fallet, och överväger budgetministern att komma med skärpta tillämpningsföreskrifter för skattemyndigheterna för framtiden?

Anf. 18 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Det är, som jag sade redan i svaret, omöjligt för mig att diskutera ett enskilt fall i riksdagen. I det här fallet står det alldeles speciellt klart att det inte är möjligt, då det är fråga om ett skatteärende där det råder absolut sekretess för uppgifterna.

Jag vill därför bara, med anledning av vad Tommy Franzén sagt, påpeka att när en taxeringsintendent inte anför besvär på grundval av förslag till taxeringshöjningar i en revisionspromemoria kan det finnas flera anledningar till det. Det är på detta allmänna plan som jag i och för sig kan utveckla synpunkterna något.

Det kan vara fråga om att den skattskyldiges erinringar gör att taxeringsintendenten finner att revisorn inte har haft helt rätt i sak utan rent av har haft fel. Taxeringsintendenten kanske inte delar revisorns rättsliga bedömning. Ett tredje exempel kan vara att bevisningen befinnes vara otillräcklig, och det kan naturligtvis finnas ytterligare skäl som gör att frågan inte förs vidare.

Men, herr talman, om det befinnes råda tveksamhet i något fall finns alltid prövningsmöjligheten hos justitieombudsmannen. I det enskilda fall det nu är fråga om tror jag att just en sådan prövning kommer att göras, och då får vi se om allt har gått rätt till eller ej.

Anf. 19 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag tog det relaterade fallet som exempel. Det finns gott om multinationella företag i landet, och det finns gott om exempel på hur multinationella företag inte betalar skatt i Sverige. Därför finns det också goda skäl att anta att det förekommer liknande transaktioner mellan moderbolag i andra länder å ena sidan och dotterbolag i Sverige å den andra för att de i Sverige skall kunna undgå beskattning. En gammal kär käpphäst i det avseendet är frågan om de utländska oljebolag som finns i Sverige.

Jag är naturligtvis inte heller benägen att diskutera det speciella fallet i sig, utan jag har mest tagit det som exempel eftersom det belysts för allmänheten i ett TV-program. Men även vid en diskussion på det allmänna planet finner jag det litet betänkligt att man inte kan utläsa någon åtgärd efter en vidtagen skatterevision.

Jag tycker att sådana här frågor, oavsett om en revisor eller – som i det aktuella fallet – många skatterevisorer har varit inkopplade, ändå bör prövas i process. Jag håller med Hans Torngren om att sådana här frågor alltid bör prövas i process, därför att även om något annat inte inträffar genom en process, så inträffar ändå det att man kan få vissa tips om skärpningar i skattelagstiftningen för att i ett tidigare skede kunna gripa in mot denna typ av verksamhet.

Får jag tolka budgetministerns svar så, att budgetministern också helst skulle se att man förde frågor av detta slag till process i stället för att bara låta dem vara?

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om försvarets
förvärv av viss
fastighet i Stock-
holm*

Anf. 20 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag har redovisat grunderna för hur man förfar från en taxeringsintendentens sida när ett sådant här fall förekommer. Jag har ingen anledning att i och för sig frångå den princip som gällt hittills. Som jag sade redan i mitt förra inlägg finns det alltid möjlighet att pröva förfarandet via justitieombudsmannainstitutet. Det är, tycker jag, en helt tillfredsställande säkerhet som vi har genom den möjligheten.

Får jag också tillägga att mig veterligt har fall av det här slaget inte varit någon vanlig företeelse. Av Tommy Franzéns senaste inlägg kan man få intrycket att det är mycket vanligt att folk försöker fuska med skatt och att det inte åtgärdas på något sätt. Så är icke fallet. Vi har inga bevis för att det skulle vara så. Här finns det säkerhetsåtgärder för att se till att rätt och ordning gäller.

Anf. 21 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Låt mig precisera mig beträffande det sistnämnda. När jag säger att detta inte är en alldeles ovanlig verksamhet menar jag självfallet att bolag – det kan gälla moderbolag eller dotterbolag – i andra delar av världen sätter högre priser på sina leveranser till Sverige för att därigenom nedbringa eventuell vinst hos bolaget i Sverige och undgå beskattning.

Jag tror att budgetministern kan hålla med mig om att det är en vanlig metod. Däremot har jag inte menat att sådana hemliga överenskommelser som i det relaterade fallet har varit vanliga. Den fråga jag ställt till budgetministern gällde ju om han trodde att sådana överenskommelser var vanligt förekommande.

5 § Meddelande om svar på interpellation 1981/82:17

Anf. 22 Försvarsministern TORSTEN GUSTAFSSON:

Herr talman! Allan Hernelius har meddelat förhinder att motta svar den 2 november på interpellationen om utländska marina övningar i Östersjön. Efter överenskommelse med Allan Hernelius kommer svaret i stället att lämnas den 13 november.

6 § Svar på fråga 1981/82:9 om försvarets förvärv av viss fastighet i Stockholm

Anf. 23 Försvarsministern TORSTEN GUSTAFSSON:

Herr talman! Eric Holmqvist har anhållit om en redogörelse för förvärvet av fastigheten Bastionen i Stockholm liksom för motiven till att mer än 100 milj. kr. har använts för investeringar, utan att riksdagen har beretts tillfälle att yttra sig därom.

Förvaltningsbyggnaden Bastionen, som ligger vid Lidingövägen i Stockholm, uppfördes i början av 1970-talet och betalades av försvaret. I

byggnaden flyttade in bl. a. försvarets civilförvaltning och fortifikationsförvaltningen.

I samband med omlokaliseringen av statliga myndigheter flyttade civilförvaltningen till Karlstad och blev där hyresgäst hos byggnadsstyrelsen i en byggnad som uppförts utan att försvarets pengar utnyttjats. Fortifikationsförvaltningen flyttade till Eskilstuna till en byggnad som uppförts och förvaltas av fortifikationsförvaltningen, medan investeringskostnaderna inte har belastat försvarsramen.

Huvuddelen av de försvarsmyndigheter som tidigare fanns i Bastionen hade därmed fått tillgång till nya lokaler, utan att försvaret betalat uppförandet av dessa. Det var då också logiskt att den tömda byggnaden Bastionen borde överlämnas till byggnadsstyrelsen, eftersom försvaret fått en annan byggnad i Eskilstuna i ersättning. Avsikten var visserligen att Bastionen skulle utnyttjas av de militära staberna, men som hyresgäster hos byggnadsstyrelsen. Då denna fråga först aktualiserades år 1976 var det ännu inte klart om byggnadsstyrelsen eller fortifikationsförvaltningen borde förvalta de byggnader som utnyttjades av försvaret i centrala Stockholm.

I och med att de militära myndigheternas placering i Stockholm nu kan överblickas i sin helhet visar det sig att det är olämpligt att Bastionen ensam i ett stort komplex av militära förvaltningsbyggnader förvaltas av byggnadsstyrelsen medan övriga aktuella byggnader förvaltas av fortifikationsförvaltningen. I många hänseenden är nämligen Bastionen direkt sammankopplad med de senare byggnaderna.

Förvaltningen av Bastionen överfördes därför från byggnadsstyrelsen till fortifikationsförvaltningen under våren 1981. Normalt brukar överföringar av fast egendom mellan olika statliga förvaltningsorgan genomföras utan kostnad, men för försvarets del måste återverkningarna på försvarsramen beaktas särskilt. För att göra överföringen ekonomiskt neutral för försvaret innehölls – som i andra liknande sammanhang – prisregleringsmedel för budgetåret 1980/81. Drygt 100 milj. kr. låstes för detta ändamål och fick alltså inte utnyttjas av de militära myndigheterna. Någon investering i egentlig bemärkelse har dock inte ägt rum och någon ökning av byggnadsverksamheten har inte heller skett.

Frågan om prisregleringsmedlens användning för budgetåret 1980/81 kommer att i sedvanlig ordning anmälas för riksdagen i kommande budgetproposition.

Anf. 24 ERIC HOLMQUIST (s):

Herr talman! Lat mig först konstatera att det här är ett halvdant svar, där försvarsministern försöker kringgå de problem som jag har tagit upp. Genom det prisregleringssystem som gäller har på sistone skapats en rik medelstillgång inom försvaret, och den har kommit helt opåräknat. Men avsikten kan aldrig ha varit att försvarsministern skall äga att disponera över de här medlen efter eget godtycke, och det som här skett förefaller helt orimligt. Den post det här gäller, dvs. centrala myndigheter och deras verksamhet,

Nr 12

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Om försvarets
förvärv av viss
fastighet i Stock-
holm*

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Om försvarets
förvärv av viss
fastighet i Stock-
holm*

upptar 80 milj. kr. för det här budgetåret till markinköp, nybyggnader, ombyggnader och underhåll.

Försvarsutskottet har noga gått igenom allt detta och konstaterat att en del av det som varit aktuellt har måst avvisas på grund av bristande medelstillgång. Så inträffar detta att försvarsministern, då han får pengar över, gör ett inköp som vida överträffar hela detta anslag. Det måste vara helt orimligt!

Varför var detta inte bekant i mars månad? Det var inte herr Gustafsson som var försvarsminister då utan en annan, som anmälde diverse tillkommande behov inom försvaret när det gällde investeringar. Varför togs inte den här frågan upp då? Det hade varit rimligt. Och varför väntade inte försvarsministern med att fatta beslut i denna fråga till dess riksdagen fått pröva den?

Jag finner försvarsministerns handlande i detta fall helt orimligt, och jag vill ställa ett par frågor.

Den första frågan är: Har inte köp förekommit? Jag har ställt min ursprungliga fråga till försvarsministern utifrån den förutsättningen att det var fråga om köp och en belastning på det gångna budgetåret, men det förefaller av svaret som om inte något köp verkställdes.

Min andra fråga är: Kan man vänta att herr Gustafsson, om han får sitta kvar över ett nytt budgetårsskifte, går ut och gör andra förvärv av det här slaget och kanske utsträcker sina inköp till att även gälla materiel? Också sådana inköp kan ju befinnas lämpliga och gynnsamma i en viss situation.

När herr Gustafsson i andra sammanhang har talat om hur svårt det är att få pengarna att räcka till, anser jag att det är ett fullständigt manipulerande med pengar då han handlar på detta sätt, utan hänsyn till vad riksdagen tycker i dessa frågor.

Anf. 25 Försvarsministern TORSTEN GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag vill upprepa vad jag nämnde i mitt svar, nämligen att det inte är fråga om någon investering, som riksdagen har att ta ställning till. I stället är det så att det finns ett antal ämbetsbyggnader färdigställda. Var och en av dem har riksdagen tidigare i vanlig ordning tagit ställning till och beviljat medel för.

Det är som vi ser det regeringens skyldighet att se till att dessa byggnader används på det bästa sättet. I detta ingår bl. a. att bestämma vilken myndighet som skall ha ansvaret för att förvalta dem. När det gäller Bastionen har det visat sig mest praktiskt för alla parter att fortifikationsförvaltningen handlar förvaltningen.

Jag hoppas att Eric Holmqvist är ense med mig om att frågan om vilken myndighet som är mest lämpad att förvalta statliga byggnader nu liksom tidigare är en fråga för regeringen.

Om vi sålunda är ense om att det inte är fråga om en investering utan om ett avgörande om lämpligaste sättet för förvaltning är den återstående delen av frågan att hänföra till vilken påverkan som överförandet av Bastionen har på

försvarsramen. Här har regeringen försökt att göra överförandet neutralt, rent ekonomiskt.

Anf. 26 ERIC HOLMQUIST (s):

Herr talman! Jag hade knappast väntat att försvarsministern skulle välja att inta attityden, att riksdagen inte har med den här saken att skaffa. Det är en fullständigt orimlig attityd. Regeringen förelägger ju riksdagen förslag om hur medlen skall disponeras. Som alla vet är prisregleringsmedlen tillkomna för att man skall kunna genomföra det program som riksdagen då godtar. Det är orimligt att försvarsministern sedan använder 100 miljoner – eller som i detta fall 118 miljoner – för någonting helt annat än det som har anmälts.

Man har i två budgetar talat om förhållandena i Bastionen, behovet av reparationer, osv. Varför har man då inte anmält att man tänkte förvärva fastigheten? Kan det verkligen ha kommit över försvarsdepartementet över en natt, så att man måste handla på det här sättet? Vilket var skälet till att man inte i vanlig ordning underställde riksdagen detta? Herr Gustafsson menar tydligen att vad som här har hänt inte angår riksdagen!

Anf. 27 Försvarsministern TORSTEN GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag måste starkt framhålla att regeringen endast gjort vad den i ett sådant här fall har skyldighet att göra. Den har för det första sett till att bästa förutsättningar råder för förvaltningen, i detta fall av Bastionen. För det andra har regeringen som en konsekvens av detta hållit inne prisregleringsmedel. Det är alltså inte fråga om något köp som borde ha underställts riksdagens prövning.

Om vi vänder på saken tror jag Eric Holmqvist håller med om att det vore fel av regeringen att inte reglera de förvaltningsmässiga förhållandena.

Jag föreställer mig att Eric Holmqvist inte har någonting emot att vi har hållit inne prisregleringsmedel. Eric Holmqvists yttranden i tidigare sammanhang har jag inte uppfattat så att han vill öka försvarets resurser utöver vad riksdagen har bestämt. Det är alltså fråga om att hålla inne medel som annars skulle ha använts för olika ändamål, t. ex. inköp för försvarets räkning.

Anf. 28 ERIC HOLMQUIST (s):

Herr talman! Jag skall inte fortsätta debatten – jag finner försvarsministerns inställning i den här frågan helt orimlig. Man måste gå tillbaka och både läsa vad som har sagts av de kommittéer som arbetat med prisregleringssystemet och se på hur det har tillämpats under åren. Då skall man finna att så här har regeringen inte tidigare agerat. Det har inte tidigare hänt att man kastat ut så betydande belopp som det här rör sig om. Väl har man kunnat ge ut småbelopp, t. ex. bättrat på frivilligorganisationernas anslag med några hundra tusen kronor, men då har det noggrant anmälts till riksdagen.

Herr Gustafsson hade också möjligheten att göra en anmälan till riksdagen, om han hade velat följa de intentioner som gällt förut. Men han

*Om behandlingen
av vissa
värnpliktsvägrare*

har här som på en del andra områden introducerat ett helt nytt sätt att utöva försvarsministerämbetet.

Anf. 29 Försvarsministern TORSTEN GUSTAFSSON:

Herr talman! För försvarets del har detta inneburit att prisregleringsmedel för drygt 100 milj. kr. har hållits inne. Samma teknik har använts i andra liknande sammanhang enligt uppgifter som har lämnats mig.

Anmälan till riksdagen kommer att göras i vanlig ordning i budgetpropositionen.

7 § Svar på fråga 1981/82:11 om behandlingen av vissa värnpliktsvägrare

Anf. 30 Försvarsministern TORSTEN GUSTAFSSON:

Herr talman! Bertil Hansson har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta med anledning av vunna erfarenheter beträffande tillämpningen av den nuvarande värnpliktslagens bestämmelser om behandlingen av de s. k. totalvägrarna.

Jag vill först erinra om att lagstiftningen på detta område fick sin nuvarande utformning så sent som år 1978 och alltså har varit i kraft endast tre år. Lagändringen år 1978 avsåg främst att åstadkomma en väsentlig minskning av antalet fall av vägran. Detta syfte tillgodosågs genom att man införde ökade möjligheter att få vapenfri tjänst och nya tjänstgöringsområden för de vapenfria.

I propositionen uttalades att det troligen alltid kommer att finnas några som vägrar att fullgöra värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst och att det för den som vägrar varje form av tjänstgöring ytterst måste finnas någon kännbar påföljd. I syfte att begränsa fängelsestraffets användning föreslogs en ändrad ordning enligt vilken såväl antalet lagföringar som den sammanlagda fängelsetiden reducerades jämfört med tidigare praxis. Detta blev också riksdagens beslut.

De hittillsvarande erfarenheterna av lagändringen visar dels att det har blivit betydligt lättare att få vapenfri tjänst, dels att antalet anmälda fall av värnpliktsvägran har minskat avsevärt. Vad gäller praxis beträffande påföljden för vägran är underlaget mera osäkert, men det verkar som om det sanktionssystem som förutsattes vid utformningen av den nya lagstiftningen i huvudsak har tillämpats på ett tillfredsställande sätt. Jag vill dock understryka att domstolarna har att självständigt välja påföljd med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.

Jag anser att det är för tidigt att nu dra några säkra slutsatser om hur de ändringar i vapenfrilagen som riksdagen beslutade slutligen kommer att utfalla. Jag följer fortlöpande utvecklingen och är givetvis beredd att mot bakgrund härav ta initiativ till de översyner som kan komma att behövas i framtiden. De hittills vunna erfarenheterna ger dock inte anledning till att nu föreslå ändringar i de bestämmelser som reglerar detta område.

Anf. 31 BERTIL HANSSON (fp):

Herr talman! En viktig orsak till att värnpliktslagen ändrades 1978 var, som försvarsministern har sagt i sitt svar för vilket jag tackar, att åstadkomma en väsentlig minskning av antalet totalvägrare samt att undvika att människor på grund av sin samvetsövertygelse skulle sättas i fängelse.

Riksdagsbeslutet avvek liksom propositionen i två viktiga avseenden från det enhälliga utredningsförslag som hade lagts fram. Utredningen föreslog nämligen att det skulle vara möjligt att få vapenfri tjänst utan krigsplacering. På den punkten gick propositionen och riksdagen emot den enhälliga utredningen genom att i lagtexten införa formuleringen att tjänstgöringen skulle vara betydelsefull för samhället "under beredskap och krig". Just dessa ord medförde att vapenfri tjänstgöring utan krigsplacering inte kunde komma i fråga.

Vidare hade utredningen när det gällde sanktionerna enhälligt föreslagit att i stället för fängelse skulle i yttersta fall kunna dömas s. k. samhällstjänst.

Dessa båda avvikelser från det ursprungliga förslaget har fått till följd att uppmärksammade fall av vägran i sista omgången har lett till fängelsestraff. Försvarsministern säger visserligen att domstolarna har att självständigt välja påföljd med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, men valmöjligheten är givetvis begränsad jämfört med den som skulle ha stått till buds om utredningsförslaget hade bifallits. Likaså hade de beklagliga fängelsestraffen kunnat undvikas om möjligheten hade funnits – som utredningen föreslog och som bl. a. folkpartiets representanter här i riksdagen uttalade sig för – att göra vapenfri tjänst utan krigsplacering.

I en tidningsnotis som jag har läst stod det att försvarsministern efter det att benådning skedde i somras av en till fängelse dömd vapenvägrare sagt att det var tid att utvärdera värnpliktslagen på denna punkt. Stämmer det med försvarsministerns uppfattning?

Anf. 32 Försvarsministern TORSTEN GUSTAFSSON:

Herr talman! En utvärdering pågår inom försvarsdepartementet. Delvis ligger de erfarenheter man har gjort till grund för det svar som jag har lämnat i dag. Jag följer de här frågorna med största uppmärksamhet, och som jag tidigare har sagt är jag beredd att ta initiativ till en översyn om så skulle visa sig nödvändigt.

Vad som har hänt är emellertid att den vapenfria tjänsten har utvecklats så att den nu erbjuder många valmöjligheter. Bertil Hansson säger att man bör kunna få samhällstjänst, och det kan jag instämma i. Men å andra sidan är det så att vi här talar om totalförsvaret. Med det avser vi att vi vid hot, krigsfara eller ofred skall ha möjlighet att ställa om *hela* samhället – det är just innebörden av begreppet totalförvar. Detta innebär att det är svårt att hitta några placeringar där vederbörande inte deltar i totalförsvaret, om man nu vill använda det begreppet. Med andra ord: samhällstjänst är en del av totalförsvaret.

Möjligheter till vapenfri tjänst finns t. ex. inom civillförsvaret. Andra

Nr 12

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Om behandlingen
av vissa
värnpliktsvägrare*

*Om behandlingen
av vissa
värnpliktsvägrare*

alternativ är reparationstjänst vid järnvägar, kraftförsörjning, telelinjer, tjänstgöring inom hälso- och sjukvården, jordbruket, brand- och räddningstjänsten vid flygplatser, inom socialtjänsten och skolväsendet, liksom expeditionstjänst vid olika myndigheter eller socialtjänst och expeditionstjänst vid Svenska röda korset eller Sveriges kristna ungdomsråd. Det finns alltså ett brett spektrum av tjänstgöringsalternativ.

Anf. 33 BERTIL HANSSON (fp):

Herr talman! Jag tror det är nödvändigt att hålla isär begreppen. När jag använde ordet samhällstjänst var det såsom exempel på det som utredningen hade föreslagit att man skulle ha som sanktion när en värnpliktsvägrare t. o. m. vägrar att åta sig tjänstgöring utan krigsplacering. Samhällstjänsten var alltså tänkt att i första omgången ersätta det fängelsestraff som nu brukar utdömas.

Det är av rent psykologiska och andra skäl väldigt viktigt att det blir klart utsagt i lagen att det skall vara fråga om tjänstgöring utan krigsplacering, såsom utredningen föreslog. Det innebär nämligen att den som gör sin första tjänstgöring icke inlemmas i vad man brukar kalla för krigsapparaten.

Det är på dessa båda punkter som riksdagen tog ett beslut som inte var i enlighet med utredningsförslaget, och detta har lett till fängelsestraff för unga människor som vill följa sin samvetsövertygelse och som hade haft rikare och bättre möjligheter att göra det, om utredningens ursprungliga förslag hade gått igenom.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att det verkligen pågår en utvärdering av lagens verkningar. Det framgår inte uttryckligen av svarets formulering, men det har nu i försvarsministerns svar på min följdfråga blivit klart utsagt: En utvärdering pågår. Därför väntar vi med spänning på resultatet av den.

Anf. 34 Försvarsministern TORSTEN GUSTAFSSON:

Herr talman! En faktor som man bör beakta i det här sammanhanget är att den vapenfria tjänsten fullgörs under en civil myndighet, nämligen arbetsmarknadsstyrelsen. Någon egentlig krigsplacering sker inte, men det är givet att när man nu utbildar människor – de vapenfria – i olika funktioner för att de skall kunna klara vissa uppgifter, så måste vi ändå ha en förteckning över vad de kan, om de skall vara till nytta. Vidare måste vi veta var de finns. Därför tycker jag att man kanske inte bör använda ordet krigsplacering. Men vi måste ha någon möjlighet att så att säga hålla reda på dessa personer.

Anf. 35 BERTIL HANSSON (fp):

Herr talman! Ordet krigsplacering är ganska väsentligt, och orden under beredskap och krig i värnpliktslagen är mycket väsentliga i detta sammanhang. Det pågick en lång debatt om detta innan regeringen lade fram sin proposition och innan riksdagen tog ställning. Det här är inte tomma ord utan ord vilkas innehåll är så laddat att det medfört att människor vägrat att fullgöra den tjänst som det är fråga om och därför fått gå i fängelse.

Anf. 36 Försvarsministern TORSTEN GUSTAFSSON:

Herr talman! Bertil Hansson talar här upprepade gånger om utredningens förslag. Det är klart att vi skall beakta utredningens förslag, men å andra sidan skall vi komma ihåg att regeringen har att följa riksdagens beslut.

Anf. 37 BERTIL HANSSON (fp):

Herr talman! Regeringen har också att, om den finner anledning till det, väcka förslag om ändringar i tidigare beslut av riksdagen.

Jag konstaterar återigen med tillfredsställelse att utvärdering pågår och att det finns anledning att återkomma och fråga vad den utvärderingen har gett för resultat.

8 § Svar på fråga 1981/82:26 om benådning i visst fall från straff för värnpliktsvägran

Anf. 38 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Wiggo Komstedt har frågat försvarsministern vad anledningen är till benådningen av en teologistuderande som hungerstrejkat vid avtjänande av fängelsestraff för värnpliktsvägran.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Det fall som Wiggo Komstedt åsyftar avser en man som den 2 juni 1981 började avtjäna ett fyra månaders fängelsestraff, som ådömts honom för vägran att fullgöra den vapenfria tjänst som erbjudits honom. Mannen i fråga – Bengt Andersson – inledde samma dag en hungerstrejk. Han ville på detta sätt protestera och bilda opinion mot den gällande ordningen beträffande vapenfri tjänst. Bengt Anderssons ansökan om nåd avslogs av regeringen den 9 juli 1981. Avslaget var bl. a. ett uttryck för ståndpunkten att protesten som sådan inte kunde vara skäl för nåd. För att Bengt Anderssons hälsa inte skulle äventyras uppdrog regeringen samtidigt åt kriminalvårdsstyrelsen att uppmärksamt följa utvecklingen i ärendet och om behov uppkom göra framställning till regeringen rörande den vidare verkställigheten av straffet.

Kriminalvårdsstyrelsen gjorde senare en framställning till regeringen om nåd för Bengt Andersson. Framställningen var grundad på ett läkarintyg som angav att fortsatt fasta under den återstående verkställigheten var förenad med avsevärda risker för hans hälsa. I utlåtande över ansökningen tillstyrkte högsta domstolen bifall till nådeframställningen. Den 23 juli 1981 befriade regeringen Bengt Andersson från återstoden av straffet. Beslutet grundades helt på medicinska skäl.

Anf. 39 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! jag tackar justitieministern för svaret på min fråga.

Under senare år har det blivit allt vanligare att unga män överopar samvetsskäl för att slippa värnpliktstjänstgöringen. En del av dem har

*Om benådning i
visst fall från straff
för värnpliktsväg-
ran*

säkerligen också samvetsbetänkligheter, men man kan i många fall ifrågasätta ärligheten bakom de ansökningar som görs.

Vårt militära försvar är uppbyggt på lagen om allmän värnplikt. Vi måste skapa större förståelse hos Sveriges unga män för att det är nödvändigt med värnplikten, om vi skall kunna försvara oss mot ett angrepp utifrån. Sverige är ett bra land – det är så bra att det är värt att försvara. Men för dem som har bestämda samvetsbetänkligheter mot att bära vapen finns det numera möjligheter till vapenfri tjänst. Det finns många olika områden i samhället där man kan göra en insats för fosterlandet utan att bära vapen under värnpliktstiden.

Om man skulle tillåta att de som önskar det helt skulle bli frikallade från varje form av värnpliktstjänst, skulle det troligen helt undergräva efterlevnaden av var värnpliktslag. Vägrar någon att göra varje form av vapenfri tjänst, måste straff utdömas. Enligt mitt förmenande måste det, om det trots allt måste bli tal om befrielse från värnpliktstjänst, föreligga mycket starka skäl härför. Det är därför som jag har ställt den fråga som gäller anledningen till benådningen och som nu har besvarats av justitieministern.

Det svar som jag nu får om handläggningen är mycket formellt, och detsamma gäller även beträffande den korrespondens som har varit mellan regeringen och kriminalvårdsstyrelsen. Men jag finner det svårt – och jag tror att de andra inom svenska folket som har följt detta fall delar min uppfattning – att i framtiden kunna lita på medicinska skäl som åberopas i sådana här sammanhang. För det var skrattande, vinkande och till synes i prima kondition som nämnde Andersson lämnade fängelset efter regeringens benådande. Enligt uppgift har han hela tiden intagit vätska av samma sort som intogs av en läkare som fastade inför det styva och svåra loppet Stockholm Marathon.

Jag vill fråga vilka lärdomar regeringen drar av det här åberopade fallet. Betyder det inträffade att de som vill avsta från värnpliktstjänst, i fortsättningen kan bli fria från den genom att vägra att inta fast föda och bara hålla sig till flytande föda? Eller är det fråga om att nu visa samma flathet som tilläts på andra områden när det gäller brottsbekämpning i vart land?

Anf. 40 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Först vill jag vända mig mot påståendet att regeringen visar flathet när det gäller brottsbekämpning. Regeringen bekämpar brott, och regeringens uppfattning är att gällande lag skall följas. Det var också ett uttryck för den grundläggande tanken som låg bakom regeringens beslut att avslå den nädeansökan som gjordes.

När det sedan var fråga om att ta hänsyn till medicinska skäl följde regeringen helt enkelt den expertis som fanns. Det var inte mindre än tre läkare som uttalade som sin uppfattning att det var förenat med en avsevärd risk för Bengt Anderssons hälsa, om han skulle fortsätta med sin fasta.

Men jag vill framhålla att regeringen därmed inte har sagt att alla som hungerstrejkar skall få nåd – tvärtom. Nad skall användas utomordentligt restriktivt, med tillämpande av omständigheterna i varje särskilt fall.

Grunduppfattningen från regeringen är självfallet att gällande lag skall följas. Nådeinstitutet, som också ingår i gällande lag, skall tillämpas så som det är avsett, dvs. såsom en sista utväg i speciella situationer.

Nr 12

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Om benådning i
visst fall från straff
för värnpliktsväg-
ran*

Anf. 41 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Det sätt varpå vi handhar brottsbekämpning i vårt land kan vi kanske lämna därhän nu och diskutera vid ett annat tillfälle. Den uppfattningen har tydligen både justitieministern och jag – det skulle naturligtvis vara märkligt om Sveriges justitieministern stod och erkände detta i riksdagen.

Det här fallet är intressant även ur den synpunkten att vapenvägraren – Bengt Andersson – enligt uppgift konsekvent har vägrat att fullgöra varje form av vapenfri tjänst – i barntillsyn, ute på skola osv. – som erbjudits honom. Min utgångspunkt är inte det speciella fallet Bengt Andersson, utan det är den situation som kan uppstå genom att Bengt Andersson har skapat ett prejudicerande fall som många kan åberopa.

Jag återkommer till det medicinska utslaget och hoppas verkligen att justitieministern följer upp hur starka de medicinska skälen var. Jag fick nämligen inte det intrycket när Bengt Andersson benådades att det skulle vara speciellt dåligt ställt med hans hälsa.

Jag fick den 8 oktober ett pressmeddelande, som var utskickat från Landstingsförbundet och vari det påpekades att antalet vapenvägrare av vapenfrinämnden bedöms komma att öka med 30 % under en tioårsperiod. Det är alldeles självklart att många då kommer att åberopa fallet Bengt Andersson och även försöka tillämpa detta prejudikat. Därför vill jag nu fråga justitieministern vilken lärdom regeringen drar av benådningen av Bengt Andersson. Jag tycker att det här fallet är anmärkningsvärt och väldigt farligt genom att det kan verka prejudicerande.

Anf. 42 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Naturligtvis måste regeringen när den fattar ett nådebeslut ha konsekvenserna av detta i åtanke. Nådebesluts konsekvenser är alltid utomordentligt begränsade just genom att det är nåd som ges och man där ser till omständigheterna i det särskilda fallet.

Men jag vill nämna för Wiggo Komstedt att det är ett par månader sedan detta beslut fattades och att några som helst följer av det ännu inte har märkts. Något annat fall av hungerstrejk har inte inrapporterats till mig, och än mindre har regeringen haft anledning att ta ställning till någon ansökan om nåd eller givit nåd i något liknande fall. Jag finner därför anledning understryka att konsekvenserna av detta beslut inte är någonting annat än att nådeinstitutet skall tillämpas som hittills – restriktivt men med beaktande av humanitära och personliga hänsyn.

Anf. 43 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag tror att det alltid är bra att vi diskuterar aktuella åberopade fall här i riksdagen. Den här debatten har bidragit till att de

Nr 12

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om användningen
av statligt lokaliseringsstöd*

värnpliktiga från olika håll som nu har protesterat och tyckt att beslutet har varit dåligt också kan få klart för sig att det inte får de följder som man kunde vänta.

Jag hoppas verkligen att justitieministern får rätt i sin bedömning, att det inte blir någon lång räkka av liknande fall. Annars kommer jag – om jag finns här – tillbaka i ärendet, oavsett vad justitieministern då heter.

9 § Meddelande om svar på interpellationerna 1981/82:2, 4, 35, 39, 42, 51 och 52

Anf. 44 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Interpellationerna nr 2 av Oswald Söderqvist och nr 4 av Nils Hjorth om verksamheten vid Dannemora gruva, m. m. skulle ha besvarats den 12 november. Jag har på grund av utrikes resa för avsikt att besvara dessa interpellationer den 27 november.

Den 27 november kommer även följande interpellationer att besvaras: nr 35 av Raul Blücher om åtgärder mot arbetslösheten i skogslänen, nr 39 av Per Israelsson om verkan från beredskaps- och sysselsättningssynpunkt av vissa företagsöverlatelser, nr 42 av Bernt Nilsson om åtgärder för att stimulera sysselsättningen i Kalmar län, nr 51 av Thage Peterson om utvecklingen inom träindustrin och nr 52 av Catarina Rönnung om sysselsättningen vid möbelindustrier i Jönköpings län.

10 § Svar på fråga 1981/82:33 om användningen av statligt lokaliseringsstöd

Anf. 45 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jan Fransson har frågat mig om det är förenligt med en riktig regionalpolitik att ge statligt stöd till nyetablering av företag inom branscher som redan i dag har stora svårigheter med överkapacitet.

Det regionalpolitiska stödets uppgift är bl. a. att jämna ut konkurrensförutsättningar mellan företag i olika delar av landet. När det gäller stöd till utvidgningar eller nyetableringar i branscher med påtagliga överkapacitetsproblem iaktas dock stor restriktivitet med beviljande av regionalpolitiskt stöd.

Ett uttryck för dessa principer är bl. a. att vissa branscher undantagits från länsstyrelsernas beslutanderätt. I dessa fall beslutar arbetsmarknadsstyrelsen eller regeringen. Därmed underlättas en samordnad bedömning av de regional- och industripolitiska intressena.

Vad gäller det fall som föranlett frågan har regeringen beslutat att inte bevilja regionalpolitiskt stöd.

Anf. 46 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret.

Bakgrunden till min fråga var den oro som planerna på att med stöd av statliga pengar uppföra en ny wellpappsfabrik i Dalsland utlöst bland de anställda i landets wellpappsfabriker. Wellpappsbranschen brottas ju i dag med stora problem när det gäller överkapacitet och har tvingats att säga upp folk. Några dagar efter det att jag ställt min fråga beslutade ju regeringen att avslå den aktuella ansökan om lokaliseringstöd. Låt mig därför bara instämna i vad de fackliga organisationerna inom wellpappsindustrin har framfört till industridepartementet. De har poängterat att de på intet sätt missunnar Dalsland nytillskott av arbetstillfällen. Jag är väl medveten om sysselsättningsproblemen i Dalsland, men de statliga insatserna måste ju inriktas på att man skall kunna få till stånd nya arbetstillfällen där det inte medför neddragning och arbetslöshet på andra håll. Om detta tycks industriministern och jag vara överens.

Anf. 47 Industriministern NILS ÄSLING:

Herr talman! Jag vill med anledning av den diskussion som har förevarit efter det att regeringen beslutade avslå ansökan om lokaliseringstöd för en wellpappsfabrik i Dalsland säga att det har dokumenterats att överkapaciteten i branschen är så betydande att de skäl som kan åberopas från sysselsättningspolitiska utgångspunkter har fått vika i det här speciella fallet. Jag kan gott erkänna att det var ett smärtsamt beslut med tanke på situationen, som från arbetsmarknadssynpunkt är ytterst besvärande på platsen i fråga. Överkapaciteten inom branschen är emellertid sådan att regeringen inte kunde lämna det regionalpolitiska stöd som avsågs i ansökan.

11 § Svar på fråga 1981/82:37 om verksamheten vid Svenska Varv AB

Anf. 48 Industriministern NILS ÄSLING:

Herr talman! Ralf Lindström har frågat mig om jag är beredd att motverka "flyttlasspolitik" genom att aktivt medverka till att arbetsobjekten flyttas i stället för arbetarna. Frågan är föranledd av att Karlskronavarvet har varslat vissa anställda om uppsägning, medan bl. a. Arendalsvarvet anställer personal.

Arbetsobjekten inom Svenska Varv-koncernen låter sig inte flyttas hur som helst mellan de olika företagen. Karlskronavarvets anläggningar är dimensionerade för avsevärt mindre objekt än vad som t. ex. normalt tillverkas vid Arendalsvarvet. Sysselsättningen vid de olika enheterna inom koncernen är beroende av enheternas förmåga att erhålla order till kostnadstäckande priser.

*Om verksamheten
vid Svenska Varv
AB*

Jag vill avslutningsvis erinra om att varken jag eller regeringen kan gripa in i de beslut som statliga företag fattar i sin löpande verksamhet.

Några åtgärder från min sida i frågan är därför inte aktuella.

Anf. 49 RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret på min fråga.

I det krisdrabbade Sverige har varvskrisen slagit särskilt hårt. De borgerliga regeringarna har för att motverka krisens effekter strävat efter att hårt skära ner den svenska varvskapaciteten – enligt min mening alltför hart och hänsynslöst.

Med en stark argumentering har den socialdemokratiska oppositionen lyckats att i viss mån begränsa dessa nedläggningssträvanden, trots minoritetsställningen i riksdagen. Nu när vi kan notera vissa tendenser till uppgång i orderingången vid några av våra varv, kan vi känna tillfredsställelse med att nedläggningarna inte tilläts bli ännu större.

Den ökade orderingången har bl. a. resulterat i att flera varv nu har ganska stor brist på yrkesutbildad arbetskraft. Detta har yttrat sig i att inte mindre än fyra varvsföretag har företagit värvningsresor till Karlskronavarvet – förutom dem som jag nämnt i min fråga även Kockums i Malmö.

Det är i högsta grad anmärkningsvärt att tre av dessa företag tillhör samma varvskoncern som Karlskronavarvet, nämligen Svenska Varv.

Behovet synes vara så stort att samtliga yrkesarbetare vid Karlskronavarvet skulle kunna få nya tillsvidareanställningar, under förutsättning förstas att de går med på att flytta till någon av storstäderna.

Inhyrning av arbetskraft, vilket skulle innebära att dagtraktamenten skall utgå, var företagen inte intresserade av. Inte heller var företagen intresserade av att flytta en del av tillverkningen till systervarvet i Karlskrona och där befintlig arbetskraft, vilket borde vara det naturliga i nuvarande situation.

Detta är bakgrunden till min fråga.

Svaret ger verkligen inte de anställda vid Karlskronavarvet anledning att se ljusare på framtiden. Inom parentes kan nämnas att en statlig utredning nu också vill dra de marina reparationerna från varvet i Karlskrona till Stockholm av alla platser.

Nu säger industriministern att det inte går att flytta arbeten mellan varven hur som helst. Det har jag inte påstått, och det gör inte heller löntagarorganisationerna vid Karlskronavarvet. Men en planerad flyttning av arbetsobjekt är utan tvivel möjlig och ur ekonomisk synpunkt säkerligen lämplig och riktig.

Det finns oändligt många bra exempel på legotillverkningar inom svensk industri och inte minst inom varvsindustrin. Karlskronavarvet har exempelvis under många år – till full belåtenhet – utfört legotillverkning av fartygssektioner till Göteborgsvarven och Kockums. Och visst har man kapacitet för stora, tunga saker. Man har tidigare till västkustvarven levererat förstärvar och akterskepp i sektioner med vikter på omkring 400 000

kg från kaj till fraktskepp. Där finns alltså en lyftkapacitet direkt från kaj på 400 ton.

Jag tror att vi kan vara överens om att stora eller små omflyttningar av befolkningen inte är bra. Därför vill jag fråga industriministern: Kan man inte flytta arbetsobjekt i stället för arbetare och tjänstemän? Bör inte den frågan allvarligt kunna övervägas?

Anf. 50 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill med anledning av Ralf Lindströms fråga säga att det i princip naturligtvis är riktigt att man eftersträvar en flyttning av arbetstillfällena i stället för att flytta arbetskraften. Men efter detta principiella konstaterande måste jag samtidigt säga att det – under hänvisning till vad jag tidigare anfört i mitt svar – givetvis är omöjligt att göra detta inom ramen för Svenska Varv-koncernen.

Dessutom vill jag här påpeka att Ralf Lindström tycks ha en helt orealistisk uppfattning om kapacitetsförhållandena inom varvsindustrin. Vi har varit tvungna och lär även fortsättningsvis tvingas att dra ner kapaciteten när det gäller skeppsbyggnad och att göra vårt yttersta för att konvertera de varv som i fortsättningen inte skall bygga fartyg till att syssla med annan produktion. En sådan konvertering är vi nu på väg att, synnerligen framgångsrikt, göra i Landskrona. Det är alldeles uppenbart att den fördröjning i omställningsprocessen som socialdemokraterna medverkade till i Landskrona har skapat stora problem. En nödvändig process fördröjdes samtidigt som folkhushållet förorsakades stora, extra kostnader. Jag ber här Ralf Lindström betänka att varvspolitiken i den socialdemokratiska oppositionens regi minst av allt är något ärofullt kapitel i oppositionens historia.

Anf. 51 RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Vi kan tvista länge om vilken varvspolitik som är orealistisk, om det är de borgerligas eller socialdemokraternas. Jag har en helt annan uppfattning om det än industriministern. Jag vågar påstå att ingen av oss kan bevisa riktigheten av just det och det argumentet. Jag tror att jag har rätt och att mina motiveringar är riktiga. Nu som ofta annars står påstående mot påstående, och ingen, varken industriministern eller jag, kan bevisa vem som har rätt.

Jag vill säga att det finns stora möjligheter att flytta jobb från Göteborgsvarven eller Kockums till Karlskronavarvet. Och det borde vara riktigt att göra på det sättet. Det finns alltså lyftkapacitet på 400 ton vid Karlskronavarvet, och det finns dubbel lyftkapacitet vid det närbelägna Uddcomb. Det finns naturligtvis också yrkeskunnande – vilket bevisas genom att man vill ha arbetskraft både till Göteborg och till Malmö.

Jag tror att vi kan vara överens om att sådana här stora omflyttningar av befolkningen mot storstäderna inte är någonting som vi önskar. Jag vet att industriministern inte kan ge egentliga direktiv till Svenska Varv, men uttalanden borde kunna göras. Om det nu är så att man vid Karlskronavarvet kan bevisa att det går och att det är riktigt att flytta jobben, är då inte

*Om statsbidrag
för hyresförluster
i kommunala och
allmännyttiga
bostadsföretag*

industriministern beredd att säga att detta återigen allvarligt bör övervägas och att man gör det som är det riktiga, nämligen att flytta jobben i stället för jobbarna?

12 § Svar på fråga 1981/82:23 om statsbidrag för hyresförluster i kommunala och allmännyttiga bostadsföretag

Anf. 52 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Thure Jadestig har frågat mig om jag avser att föreslå regeringen att öppna vidgade möjligheter till ett statligt stöd till kommuner som drabbats särskilt hårt av stora hyresförluster i kommunala och allmännyttiga bostadsföretag.

När-möjligheten att få hyresförlustlån togs bort koncentrerades statens stöd till områden med outhyrda lägenheter i stället till åtgärder som förbättrar boendemiljön. För kommuner som i en i övrigt svar ekonomisk situation också måste göra ekonomiska insatser i allmännyttiga bostadsföretag på grund av outhyrda lägenheter finns dessutom en särskild stödmöjlighet. Detta stöd lämnas inom ramen för det extra skatteutjämningsbidraget.

Avskaffandet av hyresförlustlånen har i enlighet med syftena medfört, att kommuner och företag numera arbetar betydligt mer aktivt med att försöka nedbringa antalet outhyrda lägenheter. Enligt min mening är det därför inte motiverat att nu på nytt ändra inriktningen av statens åtgärder på detta område.

Avslutningsvis kan jag nämna att bostadsstyrelsen har aviserat att man avser att belysa problemen för bostadsföretag som under lång tid har en stor andel av sina lägenheter outhyrda.

Anf. 53 THURE JADESTIG (s):

Herr talman! När riksdagsbeslutet om att hyresförlustlån inte skulle utgå fattades, skedde detta bl. a mot bakgrunden av att antalet tomma lägenheter i landet hade minskat under föregående år. Egentligen var detta det enda år för vilket man kunnat notera en minskning sedan hyresförlustlånen infördes. I vissa kommuner har antalet outhyrda lägenheter varit oförändrat sedan början av 1970-talet.

Redan i maj månad i år uttalade SABO i en skrivelse till statsrådet sin oro över den situation som uppstått, speciellt när det gällde de kommuner som ekonomiskt drabbats hårt. Sedan dess har situationen ytterligare försämrats, och i oktober i år har SABO ånyo aktualiserat frågan och i en utredning dokumenterat behovet av vidgat ekonomiskt stöd.

Antalet outhyrda lägenheter fortsätter att öka. Många bostadsföretag och kommuner drabbas hårt av de ekonomiska konsekvenser som detta för med sig.

När regeringen avskaffade hyresförlustlånen hänvisade den, sasom

statsrådet nämnde, till det extra skatteutjämningsbidraget. Men det har inte förändrats till en nivå som kompenserar bortfallet av lånen.

Omkring 140 allmännyttiga bostadsföretag saknar nu hyresgäster i mer än 1,5 % av sina lägenheter. 20 företag har mer än 10 % outhyrt. 1,5 % var den magiska gräns vid vilken hyresförlustlån beviljades tidigare. Om lånen hade funnits kvar, skulle bostadsföretagen i dag ha fått kompensation med 150 milj. kr. genom överföring från staten till kommunerna. Nu får bostadsföretagen och deras huvudmän kommunerna själva bära hyresförlusterna.

Ökningen av antalet outhyrda lägenheter är en direkt spegling av den ekonomiska situationen och den vikande sysselsättningen på många orter i landet. Därmed blir påfrestningarna särskilt stora i de av landets kommuner som redan tidigare är utsatta på grund av bristande näringspolitik och regionalpolitik. Det är inte riktigt att de som redan förut lever i en besvärlig ekonomisk situation på egen hand skall tvingas ta konsekvenserna av en stor andel outhyrda lägenheter.

Bostadsföretagen har inga möjligheter – i varje fall bara marginella – att genom egna åtgärder påverka uthyrningssituationen. De outhyrda lägenheterna är till övervägande delen en konsekvens av den förda sysselsättningspolitiken, och därför tycker jag att statsrådet något mera ingående borde försöka dra upp de riktlinjer för stat och kommun som hon kan se som möjliga när det gäller att skapa rättvisa för de krisdrabbade kommuner som har ett stort antal outhyrda lägenheter.

13 § Svar på fråga 1981/82:51 om åtgärder för att minska byggnadskostnaderna

Anf. 54 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Knut Billing har frågat mig vilka åtgärder som jag har vidtagit och vilka åtgärder som jag avser att vidta med anledning av de exempel på åtgärder för att minska byggnadskostnaderna som Svenska byggnadsentreprenörföreningen och Byggförbundet har tagit fram.

Låt mig först säga att de förslag till åtgärder som föreningen och förbundet har redovisat endast till en del riktar sig till staten. Många av förslagen gäller åtgärder som kommunerna och byggarna själva kan vidta. Beträffande de förslag som riktar sig till staten bör man dessutom observera att en del gäller frågor som redan bearbetas inom ramen för den reformering av byggnormer, länebestämmelser och plan- och bygglagstiftning som pågår.

Övriga förslag studerar jag med stort intresse. Jag vill samtidigt understryka att frågan här inte bara gäller hur kostnaderna i byggandet kan minskas, utan också vilka konsekvenser i övrigt som de föreslagna åtgärderna kan komma att få. Förslagsställarna säger själva bl. a. att några av förslagen innebär märkbara förändringar för den boende. Jag måste självfallet söka bedöma vilka effekter förslagen skulle få för möjligheterna att förverkliga de olika mål som riksdagen har ställt upp för samhällsbyggandet och bostadsförsörjningen och om effekterna kan accepteras.

Nr 12

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Om åtgärder för
att minska bygg-
nadskostnaderna*

*Om åtgärder för
att minska bygg-
nadskostnaderna*

Mot denna bakgrund är jag inte beredd att nu uttala mig om vilka åtgärder som bör vidtas med anledning av de förslag som Byggnadsentreprenörföreningen och Byggförbundet lämnade över för några veckor sedan.

Anf. 55 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka bostadsministern för svaret. Det var kanske inte så förfärligt konkret.

Jag tror att bostadsministern är helt medveten om att bostadsbyggandet i vårt land har sjunkit och är i sjunkande. Samtidigt är det av statsfinansiella skäl nödvändigt att begränsa kostnaderna för räntebidragen. Riksdagen har också beslutat om en snabbare avtrappning. Men det är också nödvändigt att bostadsbyggandet hålls uppe för att vi inte skall få en bostadsbrist.

Att bostadsbyggandet är väldigt lågt beror ju inte på att ramarna inte räcker till utan på att projekten i dag är alldeles för dyra. Därför är det både av statsfinansiella skäl och av konsumentskäl nödvändigt att man tittar på produktionskostnaderna och genomför förändringar så att dessa sänks.

De förslag som byggarna presenterat innebär att man skulle kunna sänka byggkostnaderna med 25 %. Detta är inte något allmänt tyckande, utan det är i högsta grad konkreta förslag till åtgärder, och jag menar att dessa måste prövas mycket snabbt och förutsättningslöst.

Nu säger bostadsministern att en del av förslagen riktar sig till kommunerna. Ja, visst gör de det. Men även för kommunerna är det naturligtvis av utomordentligt stort värde vad landets bostadsminister säger. Har bostadsministern några synpunkter på hur man skall få kommunerna att aktivt jobba för att sänka kostnaderna med anledning av de exempel som tagits fram? Det är av mycket stort intresse att få höra om Birgit Friggebo har några synpunkter på de delar som rör kommunerna.

När det sedan gäller de övriga förslagen säger bostadsministern att hon studerar dem med stort intresse. Det låter bra. Några av dessa förslag, säger hon, är sådana som innebär märkbara förändringar för de boende. Det är alldeles klart att det är på det sättet. Bostadsministern säger att dessa förslag måste studeras. Då är frågan: Hur lång tid räknar bostadsministern med att hålla på och studera detta? Det är ju av mycket stor vikt att det sker snabbt. Vi kan inte fortsätta som nu, när byggkostnaderna bara stiger och bostadsbyggandet bara sjunker. Vi måste göra någonting. Och då kan man inte sitta och studera detta alltför länge.

En rad av de förändringar som föreslås är dock inte alls av den karaktären att de påverkar de boende, utan de är av den karaktären att man omedelbart skulle kunna börja diskutera dem. Därför vill jag fråga bostadsministern: Vad avser bostadsministern att göra med de förslag som finns i hela denna katalog och som inte hänför sig till sådant som direkt kan sägas påverka den boende?

Anf. 56 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Visst kan jag uttala mig om att det på alla nivåer – både hos kommunerna, hos statliga instanser och hos byggarna själva – är viktigt att vi

inriktar oss på att försöka minska kostnaderna i byggandet. Vi har ju redan påbörjat vissa delar av detta arbete. Revideringen av Svensk Byggnorm 1980 – alltså förra hösten – innebar ju bl. a. att vi inte släppte fram några nya kostnadsökande normer, utan dessa lades åt sidan. Det innebar en ny inriktning av politiken. Tidigare släpptes normer fram utan att man kostnadsberäknade dem.

Här skall det inte vilas på några lagrar. Som jag sagt tidigare pågår det redan arbete i den här riktningen. Vi väntar ganska snart förslag från byggprisutredningen. Vidare kommer stadsförnyelsekommittén ganska snart med förslag som också går i den här riktningen.

Det är ungefär tre veckor sedan byggarna presenterade dessa förslag. När man studerar dem måste man göra avvägningar av kostnaderna mot det man mister. Det handlar här inte om helt okontroversiella frågor. Det handlar om återgång till produktionsanpassat byggande, trafiksäkerhet, handikappanpassning, försämrad utemiljö osv. Det kräver ändå ett visst analysarbete. Kostnader måste alltså ställas mot de sociala förluster vi gör, om man skulle gå in för dessa förslag. Men visst skall vi studera detta snabbt.

Anf. 57 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Det är inte bara jag som ser fram emot att det händer någonting. Detta material från byggarna har rönt stor uppmärksamhet. Man kan t. ex. studera pressens reaktioner. Exempelvis den oberoende liberala Sydsvenskan säger att bostadsbyggandet länge betraktades som motorn i ekonomin och att de ansvariga – ytterst statsrådet Friggebo – kanske närmare bör begrunda byggentreprenörernas förslag.

Samma sak finns mycket starkt uttryckt i Göteborgs-Posten, Sundsvalls Tidning, Östersunds-Posten osv. En lång rad tidningar förväntar sig uppenbarligen att det mycket snabbt händer någonting. Därför är det min förhoppning att bostadsministern verkligen ser till att förslaget inte blir liggande länge i departementet.

Bostadsministern hänvisar till en lång rad utredningar, men skall man vänta på dem lär man få vänta oerhört länge. Det är många av de framförda förslagen som är av den karaktären att de borde kunna studeras trots att det sitter en mängd utredningar – det borde kunna ske betydligt snabbare.

Avslutningsvis: Det har sagts mig att det förslag som byggarna har presenterat inte skulle vara diariefört som inkommen handling på bostadsdepartementet, men jag utgår självfallet från att den uppgiften inte är korrekt. För att undanröja varje tvivel i det hänseendet vill jag ändå fråga bostadsministern om byggarnas förslag är diariefört på bostadsdepartementet.

Anf. 58 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Jag skall göra fragaren ledsen genom att säga att jag faktiskt inte vet. Jag har litet andra uppgifter att ägna mig åt än att springa och titta i diariet för att se huruvida skrivelser kommer in eller inte. Den normala gången är att handlingar som kommer till departementet diarieförs.

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Om åtgärder för
att minska byggnadskostnaderna*

Förvisso skall arbetet ske snabbt. Frågorna kommer att löpande tas upp i den normala verksamheten – förslaget från stadsförnyelsekommittén kommer ganska snart, byggprisutredningen kommer också ganska snart, plan- och bygglagförslaget håller vi på med, det pågår ett arbete med energinormerna på planverket osv.

Vissa andra förslag behöver studeras i särskild ordning, och det håller vi på med i departementet.

Anf. 59 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Bostadsministern säger att hon inte vet om förslaget är diariefört. Hon har annat att göra – det är jag fullt medveten om. Men då vill jag fråga: Vilka direktiv har Birgit Friggebo gett departementstjänstemännen beträffande arbetet med det här förslaget?

Det gäller inte bara SBN, som det har sagts, utan i högsta grad någonting helt annat, nämligen bostadslånekungörelsen. Det är där de verkligt stora effekterna på den statliga sidan finns att hämta. Den förändring som skedde av SBN var ett mycket blygsamt bidrag till att minska byggkostnaderna i vårt land.

Vad det gäller är bostadslånekungörelsen, och det är där det måste komma omedelbara åtgärder.

Anf. 60 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Det är faktiskt inte fråga om något förslag från byggarna, utan de säger själva att vad de har gjort är att kostnadsberäkna vissa företeelser inom byggandet. De har avstatt från att föreslå vilka av de här kostnadsberäkningarna som skall genomföras. De säger nämligen att många av frågorna är så kontroversiella att de själv inte vill föreslå att man skall göra på ett visst sätt, utan överlämnar detta till den politiska beredningen.

Mina direktiv har gått ut på att tjänstemännen skall göra en avgränsning i fråga om vad som kan behandlas i det normala, löpande arbetet, den reformering som nu sker, och vad som kräver annan beredning – om förslagen skall remitteras till olika instanser eller om de kan behandlas utan beredning inom departementet.

Anf. 61 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Det var ett bra klargörande.

Det är självklart att det inte är några konkreta förslag och att det är de politiska instanserna som skall fatta beslut.

Jag tycker att det är utmärkt att det sker ett snabbt arbete i departementet. Då hoppas jag också att vi här i riksdagen mycket snabbt kan få se resultat i form av konkreta förslag från bostadsministern.

14 § Meddelande om svar på interpellation 1981/82:32

Anf. 62 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Jag hade för avsikt att i dag besvara en interpellation av Jan Bergqvist, ställd till industriministern, angående kontrollen över utlandsägda företags verksamhet i Sverige. Då Jan Bergqvist är förhindrad att i dag närvara i kammaren avser jag att besvara interpellationen fredagen den 20 november.

15 § Svar på fråga 1981/82:48 om sekretesskyddet för handlingar hos försäkringskassa

Anf. 63 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Arne Andersson i Gustafs har ställt en fråga till mig som gäller sekretesslagens tillämpning hos de allmänna försäkringskassorna. Bakgrunden är enligt frågeställaren följande.

En försäkringskassa uppmanade en vårdnadshavare som uppbar bidragsförskott att vidta åtgärder för att få underhållsbidraget höjt. Hon riskerade annars att försäkringskassan skulle dra in bidragsförskottet. Vårdnadshavaren begärde att få reda på den underhållsskyldiges sjukpenninggrundande inkomst. Försäkringskassan sade nej till framställningen med hänvisning till sekretesslagen.

Mot denna bakgrund har Arne Andersson alltså frågat mig om jag är beredd att medverka till en översyn av sekretesslagen så att inte sådana förhållanden som han har påtalat behöver uppstå i fortsättningen.

Lat mig först slå fast att jag inte kan uttala mig om hur myndigheterna tillämpar sekretesslagen i enskilda ärenden.

Rent allmänt kan jag säga att uppgifter om enskildas personliga förhållanden som finns hos försäkringskassorna är sekretessbelagda, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgifterna röjs. Under begreppet personliga förhållanden faller bl. a. uppgifter om en persons ekonomi. Utgångspunkten för bedömningen av om "men" föreligger är den berörda personens egen uppfattning i frågan. Bedömningen lär ibland leda till att uppgifterna är sekretessbelagda.

Men sekretesslagen innehåller också regler om undantag från sekretessen. Så t. ex. hindrar sekretessen normalt inte att den som är part i ett ärende tar del av handlingar och annat material i detta. Principen är nämligen den att en part i ett ärende skall ha full insyn i de förhållanden som kan läggas till grund för avgörandet. Reglerna om sekretess i förhållande till parter i ärenden har inte i sak ändrats med den nya sekretesslagen.

Enligt min mening torde en försäkringskassa inte kunna besluta om att dra in ett bidragsförskott utan att delge den bidragsberättigade det material som kassan tänker lägga till grund för sitt avgörande.

Jag anser alltså att sekretesslagens regler är lämpligt utformade på denna punkt. Någon översyn av lagen i denna del behövs därför inte.

Nr 12

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om sekretesskyddet
för handlingar
hos försäkrings-
kassa*

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Om sekretesskyd-
det för handlingar
hos försäkrings-
kassa*

Anf. 64 ARNE ANDERSSON i Gustafs (c):

Herr talman! Jag vill tacka justitieministern för svaret på min fråga. Det var klargörande åtminstone i ett avseende, nämligen att någon ändring av nuvarande bestämmelser inte skall ske.

Men jag kanske kan få utveckla frågan något. Som framgått rör det sig om en vårdnadshavare som av försäkringskassan i ett län tillsagts att medverka till att få underhållsbidraget höjt, annars skulle hon mista sitt bidragsförskott.

Kvinnan vidtog åtgärden att vända sig till ett ombud, som i sin tur vände sig till försäkringskassan för att få reda på den underhållsskyldiges sjukpenninggrundande inkomst. Svaret blev nej - "den uppgiften lämnar vi inte ut, den kan vara till men för den försäkrade".

Ombudet gick vidare till kammarrätten och fick samma besked - uppgiften skulle inte lämnas ut. Vid en prövning i regeringsrätten lämnades besvären utan bifall.

Det måste kännas ganska underligt för denna kvinna, då försäkringskassan som myndighet i ett fall säger att om ingenting görs för att få underhållsbidraget höjt så mister man det underhåll för barnet som många gånger är av avgörande betydelse för att barnets försörjning skall klaras. När man sedan vill ha besked om den sjukpenninggrundande inkomsten får man av samma myndighet svaret nej. Det är litet märkligt.

Personligen tycker jag inte att en persons inkomst, som i vissa fall är offentlig - jag tänker på taxeringslängderna - hos försäkringskassan, när det gäller den sjukpenninggrundande inkomsten, skulle vara sekretessbelagd av den anledningen att uppgiften skulle utgöra men för den försäkrade. I stället borde underhållet till barnet anpassas till betalningsförmågan. Jag är något förvånad över handläggningen.

Anf. 65 Justitieministern CARI AXEL PETRI:

Herr talman! Jag vill gärna klarlägga den skillnad som enligt min mening föreligger mellan det fall som har prövats av regeringsrätten och den situation som rent hypotetiskt målats upp i den framställda frågan. Jag har själv fattat regeringsrättens avgörande så, att där var den som ville ha ut uppgiften om den sjukpenninggrundande inkomsten inte part. Ställs frågan på sin spets, och vederbörande alltså lider risk att få sitt bidragsförskott indraget, är vederbörande part och har därför rätt att få ut uppgiften om den sjukpenninggrundande inkomsten.

Jag kan alltså mycket väl förstå att Arne Andersson i Gustafs har framställt frågan. Den nya sekretesslagen har ju gett upphov till diskussion. Men i det här fallet tror jag faktiskt att lagen, om saken ställs på sin spets hos försäkringskassan, leder till ett riktigt resultat.

Anf. 66 ARNE ANDERSSON i Gustafs (c):

Herr talman! I det aktuella ärendet var vårdnadshavaren part. Det kan vara så att när en sådan här dom blir känd hos de allmänna försäkringskassorna uppfattas den som en regel för hur ärenden av den här arten skall

handläggas. Det är det som jag tycker är så utomordentligt allvarligt. Den nämnda domen redovisades på en konferens för alla försäkringskassor i landet. Då kunde det bli på det sättet att försäkringskassorna tolkade domen som en anvisning om hur sådana här ärenden skall handläggas. Personligen tycker jag att det måste kännas besvärande för en vårdnadshavare att av samma myndighet som begär att man skall vidta åtgärder för att få en ändring av underhållsbidraget till stånd få beskedet att någon uppgift om den underhållsskyldiges inkomst inte lämnas ut.

Anf. 67 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Som jag nyss sade förstår jag mycket väl att frågan har framställts. Jag tror att det har förelegat vissa missförstånd. Jag hoppas därför att det som förevarit i samband med detta frågesvar också skall kunna spridas till försäkringskassorna och att vi skall få en handläggning av dessa frågor som är mer klargörande än vad som hittills varit fallet.

Anf. 68 ARNE ANDERSSON i Gustafs (c):

Herr talman! Jag tolkar justitieministerns uppgifter så att det svar som han ger i kammaren är mer vägledande för försäkringskassorna än vad regeringsrätten har redovisat i sin dom.

Anf. 69 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Jag vill gärna säga att jag inte har gett uttryck för någon annan mening än vad som kommit till uttryck i regeringsrättens dom. Jag har sagt att den situationen att vederbörande är part och kan bli utsatt för risk att få sitt bidragsförskott indraget inte föreligger i regeringsrättens dom och att om den situationen föreligger, då bör försäkringskassan lämna ut uppgiften.

16 § Svar på fråga 1981/82:19 om åtgärder för att förhindra viss typ av bränder

Anf. 70 Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Per Israelsson har frågat industriministern om han är beredd att vidta åtgärder som syftar till att i framtiden förhindra eller begränsa bränder liknande den i Älmhult.

Arbetet inom regeringen är så fördelat, att det är jag som skall svara på frågan.

Branden i Älmhult uppstod i samband med ett inbrott i en lagerbyggnad, vid vilket metalliskt natrium tillgreps och kastades i vatten.

Metalliskt natrium är en alkaliemetall som måste hållas avskild från fukt eller vatten. Om ämnet kommer i direktkontakt med vatten, bildas genom en kemisk reaktion vätgas med risk för explosioner och brand.

Det kommer undan för undan nya kemiska preparat som om de används på felaktigt sätt kan leda till allvarliga konsekvenser. Den som levererar

*Om åtgärder för
att förhindra viss
typ av bränder*

*Om åtgärder för
att förhindra viss
typ av bränder*

metalliskt natrium skall ange hur ämnet lämpligen bör hanteras och förvaras. Utvecklingen på området följs kontinuerligt av de ansvariga myndigheterna.

Enligt de olika internationella överenskommelserna om transport av farligt gods skall metalliskt natrium vid internationella transporter vara märkt med särskild beteckning. Det betänkande (Ds K 1980:10) om säkrare transporter av farligt gods som nu bereds inom regeringskansliet innehåller förslag om svenska regler för transporter av sådana ämnen som metalliskt natrium. Regeringen lämnar inom den närmaste tiden ett förslag om transport av farligt gods till lagrådet för yttrande.

Den kommitté för undersökning av allvarliga olyckor som regeringen har beslutat om utgör vidare ett inslag i det förebyggande arbetet. Jag har också inhämtat att räddningstjänstkommittén, som inom kort lägger fram ett principbetänkande, i sitt arbete lägger särskild vikt vid de förebyggande åtgärderna.

Det är självklart att man så långt det är möjligt bör försöka förhindra eller begränsa såväl bränder liknande dem i Älmhult som andra bränder. Jag kommer därför i det fortsatta arbetet på räddningstjänstens område att verka för åtgärder i denna riktning.

Anf. 71 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar kommunministern för svaret på min fråga.

Metallen natrium med den kemiska beteckningen Na är klassad som ett vådligt ämne och underkastat endast de bestämmelser som gäller för sådana. Polismästaren i Älmhult var mycket upprörd över de tillgrepp av natrium som förekommit där under en längre tid. Fortfarande vet man inte var en del av det tillgripna natriumet finns.

Polismästaren vill införa samma bestämmelser för natrium som redan finns för sprängämnen. Jag har förståelse för att polismästaren kan ha varit upprörd. Tillgreppen har inte skett för att man vill uppnå ekonomisk vinning utan avsikten har varit att leka med det tillgripna ämnets verkningar. Dessa verkningar har man tydligen inte fullt ut förstått, trots att brandmyndigheterna på platsen försökt gå ut med information, främst till ungdomar, om de farliga verkningar natrium kan få om det hanteras på ett felaktigt sätt. Det rör sig faktiskt om en farlig och för samhället dyrbar lek.

Det är inte natrium i sig som är farligt utan de effekter som uppstår när det kommer i kontakt med fuktighet och vatten. Då frigörs vätgas, som med luft ger en explosiv blandning. Eldfenomen uppstår vid kontakt med vatten, gasen tänds och explosionen är ett faktum. Efter reaktionen med vatten bildas också ett frätande ämne, natriumhydroxid, som bl. a. kan skada ögonen allvarligt. Det är givetvis mycket farligt om metallen kommer i kontakt med fukten i en människas öga. Då uppstår lätt mycket svåra brännskador. Utöver risken för skador på människor finns risk för att bränder sätts i gång. Det kan ske med tidsfördröjning, om natriumbitar kastas kring vid en gasexplosion. Det var just vad som hände i Älmhult.

Det här är mycket allvarliga verkningar. Trots att ämnet i sig inte är

speciellt farligt är verkningarna mycket otrevliga, särskilt risken för fördröjda bränder. Jag ifrågasätter inte om det behövs ny lagstiftning, men jag ifrågasätter om det inte kan behövas en ny tillämpning och klassning, som leder till hårdare bestämmelser för hanteringen av detta ämne, så att det inte kan tillgripas på sätt som nu har skett. Vidare behövs ökad upplysning om hur det verkar.

Anf. 72 Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Jag kan säga till herr Israelsson att inom den ansvariga myndigheten, sprängämnesinspektionen, undersöks f. n. möjligheten att reglera hanteringen av varor av det här aktuella slaget. Det är viktigt att man kan komma fram till vilken förändring som behövs i det fallet och se om det blir möjligt att göra den nödvändiga kategoriuppdelningen. Det är här, som jag sade, svåra definitions- och avgränsningsproblem. Natrium och liknande ämnen omfattas av bestämmelsen om hälso- och miljöfarliga varor. Därutöver vill jag bara erinra om att man också genom arbetarskyddslagstiftningen kan få till stånd en tillämpning av regler som det är viktigt att ta hänsyn till.

Anf. 73 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill upprepa att den svåra branden i Älmhult föregicks av tillgrepp under en längre tid. Det har också tidigare inträffat en olycka i Älmhults kommun. Man lekte med det här ämnet och kastade det i en brunn. 40–50 människor fanns stående runt omkring. Dess bättre blev bara en person skadad – det var en flicka som blev svårt bränd, och det är illa nog.

Det finns alltså anledning att se över bestämmelserna om hanteringen av det här ämnet. Jag har själv arbetat med det och vet exakt hur det uppför sig.

Enligt länsstyrelsen i Kronobergs län finns kalium men inte natrium med på listan – kalium reagerar snabbare än natrium men har ungefär samma verkan. Det kan därför finnas anledning att mot bakgrund av erfarenheterna från branden se över hanteringen av metalliskt natrium.

Det kan också finnas anledning att se över hur man bygger. T. ex. en sektionering av byggnaderna skulle avsevärt ha begränsat branden, som det ändå tog lång tid att komma till rätta med. Dess bättre kunde man genom ett rådigt ingripande hindra branden att sprida sig så att arbetslokaler och liknande inte blev utsatta. Därför fick den inte några följder för sysselsättningen.

Det sägs i svaret att det finns anledning att följa den här frågan, och det tycker jag verkligen att det gör.

Anf. 74 Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Jag vill bara erinra om att en översyn är på gång i tva avseenden – jag nämnde det tidigare. Jag vill gärna understryka att det här är ett område där det är utomordenligt viktigt att man kan vidta alla de

*Om betygssätt-
ningen i vissa
ämnen i grund-
skolan*

förebyggande åtgärder som är möjliga. Jag vill gärna än en gång säga att vi självfallet skall följa frågan med stor uppmärksamhet och företa de förändringar som är möjliga efter de analyser som kommer att ske.

Anf. 75 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag är nöjd med svaret. Jag får hoppas att vi med gemensamma krafter skall kunna se till att sådana här bränder i fortsättningen kan undvikas. Bränder kan vi aldrig helt undvika, trots att de är besvärande och förorsakar kostnader och ibland arbetslöshet. Men bränder som har startats på ett så onödigt sätt som branden i Älmhult måste vi i fortsättningen se till att undvika.

17 § Svar på fråga 1981/82:24 om betygssättningen i vissa ämnen i grundskolan

Anf. 76 Statsrådet ULLA TILLANDER:

Herr talman! Birgitta Rydle har frågat mig om jag anser att ett utkast till vissa ändringar i skolförordningen som utarbetats inom utbildningsdepartementet beträffande betygssättningen i orienteringsämnen står i överensstämmelse med riksdagens beslut om ny läroplan för grundskolan.

Riksdagen fattade våren 1979 beslut om en ny läroplan för grundskolan (Lgr 80). Med utgångspunkt i detta beslut har regeringen utfärdat mål och riktlinjer, kursplaner samt timplaner. En utgångspunkt såväl för propositionen som låg till grund för riksdagsbeslutet som för utbildningsutskottets yttrande var att olika orienteringsämnen bör integreras. Varken föredraganden eller utskottet ville dock följa skolöverstyrelsens förslag om en för samtliga orienteringsämnen gemensam kursplan. Beslutet innebär i stället att en kursplan skall finnas för ämnena inom den naturorienterande ämnesgruppen och en för ämnena inom den samhällsorienterande. Inom resp. ämnesgrupp skall mål och huvudmoment gälla gemensamt för ämnena i gruppen. Inom t. ex. den naturorienterande ämnesgruppen finns således inte längre särskilda mål och huvudmoment för fysik, kemi och biologi. Inslag från dessa ämnen ingår i olika mål och huvudmoment som gäller för hela ämnesgruppen.

Riksdagsbeslutet innebär vidare att i timplanen för resp. stadium inte längre anges särskild tid för de olika orienteringsämnena. För lägstadiet finns ett visst antal studieveckotimmar avsatt för samtliga orienteringsämnen, medan för mellan- och högstadierna särskild tid finns angiven för samhälls- resp. naturorienterande ämnen.

Mot bakgrund av att varken mål och huvudmoment eller timplaner i Lgr 80 är uppdelade på de olika orienteringsämnena kan det vara svårt att sätta betyg i varje ämne för sig. Ett utkast till ändring i skolförordningen har därför utarbetats inom utbildningsdepartementet med innebörd att eleverna skall få ett sammanfattande betyg i den samhällsorienterande ämnesgruppen och ett i den naturorienterande. Detta utkast har utsänts till länskolnämnder.

skolstyrelser och fackliga organisationer på skolområdet, bl. a. för att ge möjlighet för dem att inkomma med synpunkter före regeringens ställningstagande. Huruvida det är möjligt att förena riksdagsbeslutet om Lgr 80 med någon annan form av betygssättning i orienteringsämnena än sammanfattningsbetyg, får övervägas i det fortsatta beredningsarbetet av förslaget inom utbildningsdepartementet.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Om betygssättningen i vissa ämnen i grundskolan

Anf. 77 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Jag tackar skolministern för svaret på min fråga. Jag konstaterar att jag inte kan finna att det i riksdagsbeslutet talades om en ändring av den nuvarande formen för betygssättning.

Jag är faktiskt förvånad över att skolministern på detta sätt går emot den princip som var ledande för SIA-reformen, att flytta ned beslutanderätten till kommunerna och skolorna. Med detta beslut tar alltså Ulla Tillander ifrån klasskonferensen rätten att själv besluta om man vill gå in för att ge betyg i de enskilda ämnena eller om man vill ge ett sammanfattande betyg för resp. ämnesgrupp. Jag vet mycket väl att i den nya läroplanen betonas vikten av en integrering mellan ämnena, och där framhålles att man bör arbeta med projekt över ämnesgränserna. Varje enskilt ämne som ingår i resp. block går dock klart att identifiera. Det framgår inte minst klart av vad som står om orienteringsämnena för mellan- och högstadiet i ändringsförslaget 5 kap. 8 §: "Orienteringsämnena består av samhällsorienterande ämnen i vilka ingår geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap samt av naturorienterande ämnen i vilka ingår biologi, fysik, kemi och teknik."

Kommer nu ett sammanfattningsbetyg att bli det enda möjliga att ge, ser jag flera risker med det. Ett resultat kan bli att den projektinriktade undervisningen används i så stor utsträckning att baskunskaperna i varje enskilt ämne blir lidande liksom också möjligheterna att pröva dem. Och hur går det med elevernas specialintresse för enskilda ämnen? Inte kommer det att stärkas och uppmuntras! Eleverna ser ingen anledning att anstränga sig eller visa sitt specialintresse, om de inte därigenom kan höja sitt sammanfattningsbetyg. Det finns ju ingen morot i form av ett konkret resultat. En elev som har betygen 2, 2, 3, 3 och en annan elev som har 4, 4, 3, 3 i de olika ämnena kan i ämnesgruppen båda få sammanfattningsbetyget 3.

I somras gick skolministern ut med ett uttalande om att kristendomsämnet skulle stärkas i skolan. Anser Ulla Tillander att det är ett bra sätt att göra det genom att ta bort möjligheten för en elev att få betyg i religionskunskap?

Anf. 78 Statsrådet ULLA TILLANDER:

Herr talman! Birgitta Rydles inlägg baserar sig faktiskt på en missuppfattning. Jag har aldrig sagt att det skall bli sammanfattningsbetyg. Det har heller aldrig varit avsikten att betygsfragan skall avgöras inom kommunerna, för vi

*Om betygssätt-
ningen i vissa
ämnen i grund-
skolan*

maste ha en enhetlig betygssättning i landet. På förekommen anledning vill jag också säga att jag inte ser förslaget om gemensamt betyg för SO- resp. NO-blocken som ett steg mot ett avskaffande av betygen. Min inställning är den att jag helhjärtat ställer mig bakom remissförfarandet. Jag hoppas att Birgitta Rydle lade märke till att det står i svaret att frågan skall ut på remiss. Av detta följer också att sammanslagningen av flera betyg till ett inte alls är en självklarhet. Det beror på att tre betyg är tre olika betyg, som kan ge större information än ett samlat betyg. Detta kan visserligen lata som en truism, men det som gör att det inte är en självklarhet är att ämnena i den nya läroplanen kommer att integreras. Det kommer därför att kunna vara svårt att särskilja tre ämnen var för sig, när de är integrerade i ett gemensamt arbetsområde.

För att belysa svårigheterna skall jag ta ett konkret exempel. Låt oss tänka oss att man på högstadiet läser ett arbetsområde som heter Indien. Man tar timmar från olika ämnen och för samman till ett block. Geografi, samhällskunskap, religionskunskap och historia smälter samman, precis som i den verklighet man vill studera. Frågan är om det sedan är så lätt att särskilja elevens prestationer i de olika ämnena med skilda betyg, eller om det inte är bättre att ha ett gemensamt betyg för en elevs prestationer. Detta är bara ett exempel på de överväganden som man kan göra inför det här problemet. Vissa delar av en kurs läser man visserligen var för sig, så det finns naturligtvis möjlighet att sätta betyg för varje ämne för sig.

Det är innan beslut fattas i de här frågorna som det är angeläget att man avlyssnar erfarenheter från såväl lärare, föräldrar och elever som andra intressenter ute på fältet. Därför skall frågan ut på remiss. Jag har alltså aldrig sagt att det skall bli sammanfattningsbetyg.

Anf. 79 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Jag tackar för detta klarläggande – jag kan alltså känna mig något lugnad.

Jag blir ändå litet förvånad över att man bara kommer med ett enda förslag, nämligen att det skall bli ett sammanfattande betyg. Det hade kanske varit riktigare om man även hade haft med alternativ.

Beträffande det samlade ämnesområdet Indien vill jag säga att det naturligtvis är trevligt när man kan integrera de olika ämnena när man går igenom ett land. Inte desto mindre är det i många fall olika lärare som samarbetar och undervisar om olika delar av ämnet Indien. Lärarna har ju sina resp. ämneskunskaper i botten.

Att slopa betygen i de separata SO- och NO-ämnena anser jag är en fortsättning av att släta ut och tona ner betygens funktion. Det innebär vidare en försvagning av orienteringsämnenas ställning i undervisningen. Det går också tvärt emot vad en stor majoritet av föräldrar, elever och lärare tycker. Det måste vara en uppgift för en skolminister att komma med förslag som ger elever och lärare stöd och stimulans, och det gör inte det här förslaget.

Jag konstaterar att jag inte fick något svar på min fråga om religionskunskapen.

Jag har här i min hand ett protestbrev, som jag har fått från ett antal lärare vid en skola. Det är inte det enda protestbrev jag har fått. Jag hoppas att det kommer så många att det här förslaget efter remissförfarandet aldrig kommer att genomföras.

Nr 12

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Meddelande om
interpellationssvar*

Anf. 80 Statsrådet ULLA TILLANDER:

Herr talman! Birgitta Rydle efterlyste alternativ. Ett alternativ är ju faktiskt det betygssystem som vi har i dagsläget. Man har alltså två alternativ att jämföra.

Jag vill emellertid understryka igen att Lgr 80 aktualiserar frågan om gemensamma betyg genom sin speciella konstruktion. Det finns dock inget absolut, orubbligt eller nödvändigt samband mellan Lgr 80 och gemensamma betyg, utan här måste det finnas utrymme för bedömning, för flexibilitet och för ett pragmatiskt sätt att se på betygsfrågan.

*Om en ny kvin-
noklinik vid Aka-
demiska sjukhuset
i Uppsala*

18 § Meddelande om svar på interpellationerna 1981/82:3 och 12 m. m.

Anf. 81 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningen 6 kap. 1 § får jag meddela följande:

Av arbetsmässiga skäl kan jag inte inom föreskriven tid besvara dels interpellationen av Stina Andersson och frågan av Lilly Bergander om behovet av apoteksservice i Stockholms skärgård, dels frågan av Inga Lantz om behovet av apotek i glesbygdsområden och dels interpellationen av Oswald Söderqvist om verksamheten vid Akademiska sjukhuset i Uppsala. Jag har kommit överens med dem att besvara interpellationerna och frågorna den 6 november 1981.

19 § Svar på fråga 1981/82:35 om en ny kvinnoklinik vid Akademiska sjukhuset i Uppsala

Anf. 82 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Herr talman! Hans Alsén har frågat mig när byggstarten av en ny kvinnoklinik vid Akademiska sjukhuset i Uppsala kan bli ett faktum.

Kommittén för Akademiska sjukhusets i Uppsala utbyggande överlämnade i november 1980 huvudhandlingar för en nybyggnad för kvinnoklinik till regeringen. Kommittén begärde att få projektera vidare till bygghandlingar. Ärendet remitterades till nämnden för undervisningssjukhusens utbyggande, som i yttrande den 18 september 1981 bl. a. föreslår att förhandlingar skall äga rum i frågan om statens andel av projekterings- och byggnadskostnaderna innan byggnadskommittén får uppdrag om fortsatt projektering.

Regeringen kommer med anledning av nämndens förslag att denna vecka

Om en ny kvinnoklinik vid Akademiska sjukhuset i Uppsala

uppdra åt statens förhandlingsnämnd att skyndsamt förhandla i kostnadsfördelningsfrågan.

Förhandlingsnämnden förhandlar f. n. med Uppsala läns landstingskommun om ett överförande av huvudmannaskapet för Akademiska sjukhuset till landstingskommunen. Förhandlingarna bedrivs med sikte på att genomföra en förändring av huvudmannaskapet fr. o. m. den 1 januari 1983. Man kan förvänta sig ett snabbt resultat av förhandlingarna. I dessa förhandlingar tas även frågan om kvinnokliniken upp.

Om förhandlingsnämnden överlämnar avtalsförslagen omkring månads-skiftet november–december i år, har regeringen underlag för ett beslut i projekteringsfrågan före detta års utgång.

Enligt byggnadskommittén kan byggnadsproduktionen starta på försommaren 1983 om projekteringsuppdrag ges i slutet av detta år. Kommittén har också kommit in med ett förslag, som innebär att schaktningsarbeten för kvinnokliniken skulle kunna börja redan i oktober 1982. Förslaget får övervägas i samband med frågan om projekteringsuppdrag.

Anf. 83 HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för att hon har svarat på min fråga. Beträffande innehållet i svaret måste jag erkänna att jag inte är riktigt nöjd, och jag skall be att få återkomma till det.

Får jag först konstatera att det faktiskt är den fjärde hälsovårdsministern på fem år som jag nu diskuterar kvinnokliniksbygget vid Akademiska sjukhuset i Uppsala med. Det började faktiskt med en motion nr 1221, daterad den 27 januari 1976, från socialdemokraterna i Uppsala län. I den klargjorde vi ganska bestämt behovet av det här bygget. Det är ett behov som är mera uppenbart i dag, naturligt nog – alla blir vi ju äldre med åren, och det gäller också frågan om kvinnokliniksbygget vid Akademiska sjukhuset.

Det här kan ju låta litet skämtsamt, men ser vi, som den nyvalde partiordföranden för moderaterna föreläst för oss i TV och annorstädes att man skall göra, till människorna bakom – det är onekligen sant att vi bör göra på detta sätt – möter vi en stor grupp vårdbehövande människor som är i en ganska olidlig situation. Det gäller också personal som arbetar under helt otillfredsställande förhållanden. Till saken hör att Enköpings förlossningsvård för en tid sedan flyttades till Uppsala, vilket gjort kön av vårdbehövande och trängseln ännu olidligare. Läger vi därtill arbetsmarknadssituationen för byggnadsarbetare i Uppsala län, i samband med att man inom en relativt snar framtid kommer att börja avveckla byggnadsarbetena vid Forsmark, kommer vi fram till att det sammantaget är en mycket besvärlig situation. Jag och andra har återkommit under senare år i motioner, interpellationer och frågor för att driva på byggandet av kvinnokliniken. Det har faktiskt varit fråga om att driva ganska så ovilliga hälsovårdsministrar framför sig i den frågan. Det förtjänar dock att nämnas att socialutskottet har givit sitt fulla stöd. Låt mig citera ur dess betänkande 1980/81:19, där det framhålls:

”Utskottet, som under ett tidigare år haft tillfälle att göra ett studiebesök i den nuvarande kvinnokliniken vid Akademiska sjukhuset i Uppsala, vill för

sin del understryka att denna fråga har sådana brister att en ny kvinnoklinik måste tillkomma vid sjukhuset. Frågan om uppförande av en ny kvinnoklinik har varit aktuell sedan lång tid tillbaka och ett ytterligare dröjsmål i ärendet vore ytterst olyckligt.”

Vad är det då som svaret nu egentligen säger? Jo, att det blir fråga om ett ytterligare dröjsmål. Det skall nu förhandlas om kostnadsfördelningen mellan landsting och stat. Det finns ett avtal sedan många år tillbaka, där kostnaderna är reglerade. Det ankommer på staten att stå för 40 % av kostnaderna t. o. m. etapp 4. Etapp 4 omfattar också den nu aktuella kvinnokliniken.

Jag frågar statsrådet: Ryggas man verkligen från departementets sida ingångna avtal? I så fall är det ytterst allvarligt.

Låt mig innan min tid är ute konstatera att jag skrev ett brev till statsrådet i den här frågan den 5 september i år. Jag har inte fått något svar. Det skulle vara värdefullt att få veta, om statsrådet inte svarar på brev i för människor ytterst angelägna frågor. Jag upprepar att det gäller vårdbehövande, personal och i hög grad även byggnadsarbetare i Uppsala län.

*Om en ny kvin-
noklinik vid Aka-
demiska sjukhuset
i Uppsala*

Anf. 84 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Herr talman! Jag skall svara på den sista frågan först. Jo, Hans Alsén, jag svarar på brev. Jag svarar på fem, ibland upp till tio tolv brev om dagen. Men jag svarar inte alltid så snabbt på brev som inte innehåller några direkta frågor. I brevet från Hans Alsén gjordes enbart en uppmaning, och den visste jag att jag skulle få ändå.

Jag vill vidare påminna Hans Alsén om att det utskott vars betänkande han just citerat faktiskt också sade litet mer, nämligen följande:

”Utskottet har emellertid förståelse för att prövningen av huvudhandlingarna för byggnadsföretaget måste anstå till dess yttrande över desamma inkommit från NUU ---.” Detta yttrande har nu just kommit in, och utskottet har alltså hållit på att vi skulle vänta på NUU-nämndens yttrande.

Jag vill vidare framhålla följande. Jag har själv besökt kvinnokliniken vid Akademiska sjukhuset. Det besöket liksom vad jag känner till därutöver gör att jag är mycket medveten om att kvinnokliniken, som Hans Alsén säger, är gammal och har stora tekniska och sanitära brister. Man måste självfallet göra någonting för att modernisera vården och ge personalen bättre arbetsförhållanden. Hittills har regeringen givit uppdrag om projektering i huvudhandlingar, men de fortsatta ställningstagandena måste bli beroende av resultaten av de pågående förhandlingarna. Det är angeläget att de går snabbt, och det är därför som regeringen på torsdag kommer att erinra om att det är bråttom.

Anf. 85 HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Det här låter ju mycket vänligt – statsrådet är medveten om behovet osv. –, men det var inget svar på min fråga som är central i sammanhanget: Ryggas statsrådet och den nya regeringen ingångna avtal?

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Om en ny kvin-
noklinik vid Aka-
demiska sjukhuset
i Uppsala*

Man skall nämligen enligt vad som står i svaret förhandla om kostnadsfördelningen. Det är, som jag ser det, en alldeles onödig förhandlingsomgång. Den frågan är reglerad i avtal. Jag ber nu om svar på den frågan.

Det sades vidare att kvinnoklinikfrågan kommer att behandlas skyndsamt, eftersom den tas upp i samband med förhandlingarna om huvudmannaskap för Akademiska sjukhuset, vilka skall kunna genomföras snabbt. Om detta går i lås, skall man kunna vara i stort sett klar före årets utgång. Ja, det är möjligt, om man ser det från departementets sida. Men jag vet mycket väl att landstinget i Uppsala län icke anser den förhandlingen vara så enkel. Tvärtom är det en synnerligen komplicerad fråga, och den har inte blivit mindre komplicerad genom att vi under senare tid har fatt frågan om regionsjukvården in i förhandlingsbilden. Jag hävdar mycket bestämt att det som statsrådet nu har sagt i sitt svar tyvärr innebär att statsrådet fullföljer sina företrädarens exempel när det gäller att förhålla byggandet. Jag hade – och jag vet att jag talar för invånarna i Uppsala län – satt stort värde på ett svar, som förutom att vara allmänt välvilligt och positivt, också hade innehållit ett klart besked om att ni nu startar projekteringen och siktar till ett byggande som kan börja på hösten 1982. Därigenom skulle möjligheter ges att möta en besvärlig arbetsmarknadssituation i Uppsala län och förutsättningar skapas för den vård som vi så väl behöver och som också statsrådet har vitsordat.

Jag upprepar frågan: Ryggar ni ingångna avtal?

Anf. 86 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Herr talman! Att starta ett byggande hösten 1982 vore naturligtvis mycket önskvärt från många synpunkter, men det är i praktiken icke möjligt, icke ens om det gavs ett sådant uppdrag i morgon. Jag hänvisar i mitt svar till hur lång tid det tar efter projekteringsuppdraget.

Regeringen står för ingångna avtal men håller nu - vilket Hans Alsen mycket väl vet - på att förhandla om ett avtal om överförande av huvudmannaskapet från staten till landstinget. Då är det rimligt att man ser över alltihop i ett stort paket. Detta är ett normalt förhandlingssätt när man ingår avtal. Till dess några andra avtal har slutits kommer regeringen att följa tidigare ingångna.

Anf. 87 HANS ALSÉN (s):

Herr talman! För att knyta an till det som statsrådet nu senast sade konstaterar jag att det i det här svaret finns en mening som är helt onödig, nämligen att man skall förhandla om kostnadsfördelningen i det speciella byggnadsprojektet.

Det finns ett avtal, och det är ni tydligen inte beredda att rygga, vilket jag hälsar med tillfredsställelse. Det gäller alltså frågan om kostnadsfördelningen: 40 % för staten och 60 % för landstinget.

Jag tycker det är egendomligt att man i departementet i stort sett i sex års tid har hållit på att hantera den här byggnadsfrågan och att det har varit ständiga fördröjningar. När man nu har kommit så långt att en byggstart är

möjlig, säger man att frågan skall bli föremål för behandling i samband med att frågan om övertagande av huvudmannskapet skall diskuteras. Detta är, som jag ser det, huvudlöst när det finns ett avtal.

Sedan, fru statsråd, vill jag när det gäller byggstarten bara hänvisa till vad som sägs i frågesvaret, som jag tycks ha läst noggrannare än svararen själv. Det sägs nämligen på slutet där: "Kommittén har också kommit in med ett förslag, som innebär att schaktningsarbeten för kvinnokliniken skulle kunna börja redan i oktober 1982." Schaktningsarbeten är byggnadsarbeten och en viktig sysselsättningsfaktor. Det tror jag statsrådet skall ta till sitt hjärta.

Anf. 88 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Herr talman! Jag vet att schaktning kräver byggnadslov, men jag uppfattar byggande som uppförande av murar, och det går inte att göra tidigare, såsom också framgår av svaret.

Jag skulle bara försöka förklara för Hans Alsén att nuvarande avtal innebär att staten står för 40 % av kostnaderna. Men det är om sjukhuset övergår i landstingets regi som man skall förhandla om hur mycket staten eventuellt skall betala av det hela.

Anf. 89 HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Det här liknar advokatyr, bästa fru statsråd. Det finns ett avtal. Se då till att fullfölja det! Det kräver den andra avtalsslutande parten. Det vore märkligt om ni skulle rygga det avtal som redan finns därför att ni säger att ni vill sluta ett nytt avtal. Det här blir ju bara – jag upprepar det – en ny fördröjning av ett angeläget byggande, som skall lösa stora vårdproblem, som skall skapa goda förhållanden för en mycket duktig personal, vilken arbetat under olidliga förhållanden, och som ger möjlighet till sysselsättning för byggnadsarbetare vilka i dag på grund av den avveckling av arbetena i Forsmark som börjar våren 1982 inte vet var de skall få sin utkomst.

Jag tycker som sagt var att det här är advokatyr och dessutom ett cyniskt resonemang, där formalia helt sätts i förgrunden. Varför säger man att byggnadsfrågan, en fråga som parterna konkret diskuterat i fem sex år, nu skall bli föremål för prövning i samband med diskussionen om övertagandet av huvudmannskapet? Detta är ju en helt annan sak.

Anf. 90 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Herr talman! Vi skall inte tvista om vem som har ägnat sig åt advokatyr. Det gäller ju helt andra regler för landstingskommunala sjukhus än för statliga – det är det som jag försöker att förklara för Hans Alsén.

Anf. 91 HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Jag är självfallet tacksam för all den information som jag kan motta av ett statsråd i vår nuvarande regering, men den senaste informationen var helt onödig. Jag är fullständigt på det klara med att det rör sig om andra förhållanden. Vad som gäller nu regleras i det avtal som slutits redan tidigare. I det avtalet står det – och jag upprepar vad jag inledningsvis sade –

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Om utvärdering
av preventivmedlet
Depo-Provera*

att byggenskap som skall fördelas kostnadsmissigt. 40 % på staten och 60 % på landstinget i Uppsala län. skall klaras på så sätt t. o. m. etapp 4. Denna etapp omfattar kvinnokliniken vid Akademiska sjukhuset. Försök inte att resonera bort detta. Jag upprepar att det här är fråga om advokatyr. Dessutom är det ett cyniskt resonemang, eftersom det gäller människor som har gått och väntat orimligt länge på detta bygge. Nu skall det hela kastas in i en förhandlingsomgång som jag är övertygad om blir mycket langdragen, inte minst med hänsyn till statsrådets sätt att uppträda mot huvudmännen i Uppsala läns landsting när det gäller Akademiska sjukhuset och dess driftfrågor. Statsrådet vet nog vad jag menar i det sammanhanget. Detta är bedrövtligt.

Anf. 92 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Herr talman! Jag vill bara upplysa Hans Alsén om, att när det gäller den nuvarande kostnadsfördelningen beträffande Akademiska sjukhuset, står staten för 40 %, Uppsala läns landsting för 30 % och regionlandstingen för 30 %.

Anf. 93 HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Det gäller alltså landstingen över huvud taget. Vad som nu diskuteras i riksdagens kammare är statens ansvar, och när det gäller detta är statsrådet den främsta representanten. Nu vill statsrådet krypa ifrån detta ansvar och underlåta att stå för ingångna avtal. Av en rad olika skäl tycker jag att detta är ytterst beklagligt. Snart har statsrådet Ahrland förbrukat allt förtroende i Uppsala län. Jag upprepar: De diskussioner som har förts under senare tid avseende driftkostnader vid Akademiska sjukhuset har varit av ytterst beklagligt slag. Till detta kommer nu det här. Tydligt vill statsrådet i sitt "nyskapande" på detta område också medverka till att staten, där bl. a. alla vi som sitter i denna kammare har ett ansvar, ryggar avtal. Detta är ytterst märkligt.

20 § Svar på fråga 1981/82:44 om utvärdering av preventivmedlet Depo-Provera

Anf. 94 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Herr talman! Anna-Greta Skantz har frågat mig om jag avser att utvärdera den användning av preventivmedlet Depo-Provera som godkänts av socialstyrelsen.

Grundläggande bestämmelser om läkemedelskontrollen finns i läkemedelsförordningen (1962:701). Läkemedelskontrollens innebörd och syfte framgår av 4 § i nämnda förordning, där det sägs att ett läkemedel skall vara av fullgod beskaffenhet och att det vid normal användning inte får medföra skadeverkningar som står i missförhållande till den avsedda effekten. Endast sådana läkemedel som registrerats av socialstyrelsen får försälas.

Depo-Provera är sedan år 1964 registrerat som farmaceutisk specialitet i

*Om utvärdering
av preventivmedlet
Depo-Provera*

Sverige i huvudsak för behandling av vissa cancersjukdomar. Socialstyrelsen har den 11 september 1981 godkänt att medlet också skall få användas som preventivmedel för kvinnor "där långsam återkomst av fertilitet efter avslutad behandling kan accepteras och där andra preventivmedel gett biverkningar eller på annat sätt bedömts olämpliga".

Till grund för socialstyrelsens ställningstagande har legat omfattande studier av medlets egenskaper och verkningar utförda sedan år 1963. Sammanlagt omfattar studierna 213 000 kvinnor eller ca 2,8 miljoner menstruationscyklar. Enligt socialstyrelsen har inget annat hormonellt preventivmedel utsatts för så omfattande studier.

I den allmänna debatten har framförts att medlet skulle vara förknippat med en serie allvarliga biverkningar. Dessa farhågor har inte vetenskapligt kunnat verifieras. Enligt socialstyrelsen har Depo-Provera inte visat sig ge upphov till allvarliga medicinska komplikationer av något slag.

Vidare har världshälsovårdsorganisationen (WHO) vid ett möte för några veckor sedan också ställt sig bakom samma vetenskapliga bedömningar som socialstyrelsen gjort om Depo-Provera.

Registrerade läkemedel skall enligt läkemedelsförordningen fortlöpande kontrolleras av socialstyrelsen, och det är inte regeringens uppgift att utvärdera enskilda läkemedel. Socialstyrelsen kommer självfallet att noggrant följa användningen av Depo-Provera.

Anf. 95 ANNA-GRETA SKANTZ (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Jag är naturligtvis medveten om att det inte är regeringens uppgift att utvärdera enskilda läkemedel. Men min fråga avsåg närmast om statsrådet hade för avsikt att ta något initiativ till en utvärdering eller en uppföljning av användandet av detta preventivmedel. Frågan har jag ställt med anledning av den mycket stora oro som många människor känner. Men tydligen delar inte statsrådet denna oro. Därför vill jag fråga: Är statsrådet beredd att gå ut och säga till kvinnorna: Er oro är obefogad, Depo-Provera ger inga biverkningar och är heller inte cancerframkallande?

Jag utgår från att statsrådet har haft möjlighet att ta del av beslutsunderlaget för socialstyrelsens godkännande av att Depo-Provera används som preventivmedel i Sverige. Jag utgår också från att hon tagit del av de många särskilda yttranden som finns och observerat de betydande inskränkningarna i indikationen som skett.

Läkemedelsföretagets ansökan gällde ursprungligen att medlet utan inskränkningar skulle få användas som antikonceptionsmedel för kvinnor. Inte förrän tillverkaren accepterat betydande inskränkningar i indikationen bedömdes medlet som godtagbart.

De inskränkningar som gjorts har naturligtvis inte tillkommit av en tillfällighet. Att tveksamheten varit stor framgår av flera uttalanden. I något fall har man tillstyrkt godkännande "om än med viss tvekan".

Det är denna tveksamhet som är så oroande. Och jag är förvånad över att statsrådet inte har märkt denna oro eller själv känner oro.

*Om utvärdering
av preventivmedlet
Depo-Provera*

Avgörande för beslutet uppges ha varit att medlet efter ett antal försöksserier befunnits synnerligen effektivt och ge förhållandevis få och små biverkningar. Vad menas med "få och små biverkningar"? Ja, det är beroende av vem som gör bedömningen.

En professor skriver i ett utlåtande: "Depo Provera är ett synnerligen intressant preventivmedel för kvinnor som ej kan använda p-piller och som av olika skäl ej kan använda spiral."

Det är professors syn. Jag tror inte att kvinnor som ges Depo-Provera ovetande om biverkningarna kommer att uppleva medlet som intressant efter hand som biverkningarna uppträder.

Vad gör vi?

Socialstyrelsens beslut är nu fattat, och det kan väl inte återkallas utan mycket starka indikationer.

Ett krav är att alla läkare som ger denna p-spruta informerar patienterna om de biverkningar som brukar uppträda. Är statsrådet beredd att medverka till att så kommer att ske?

Det har inte gjorts några studier av långtidseffekterna, och det tycker jag är beklagligt. Är statsrådet beredd att ta initiativ till att några sådana studier kommer till stånd?

Anf. 96 Statsrådet KARIN AIHLAND:

Herr talman! Jag vill än en gång understryka att Depo-Provera har godkänts att användas som preventivmedel när andra preventivmedel ger biverkningar eller på annat sätt bedöms olämpliga. Anna-Greta Skantz frågade mig om jag var beredd att säga till kvinnor att deras oro är obefogad. Jag vill svara att jag aldrig vågar säga det till någon kvinna när det gäller något preventivmedel. Det finns nämligen inte något preventivmedel av den arten att det är lämpligt för alla.

Nästa fråga gällde utvärdering m. m., och jag kan berätta för Anna-Greta Skantz att 1980 års abortkommitté enligt sina direktiv har i uppdrag att belysa hur rådgivningen om preventivmedel fungerar. Jag har inhämtat att abortkommittén har inbjudit forskare och läkemedelsföretag till en hearing den 18 december i år om var preventivmedelsforskningen befinner sig, liksom om nya preventivmedel är att förvänta. Man talar också om p-piller för män.

Jag vill också meddela att socialstyrelsen har krävt att tillverkarna av Depo-Provera, innan en marknadsföring äger rum, utarbetar en information som är lämpad både för sjukvårdspersonalen och för patienterna. Socialstyrelsen avser att för egen del ta fram en särskild skrift, en s. k. produktmonografi, om Depo-Provera.

Anf. 97 ANNA-GRETA SKANTZ (s):

Herr talman! Jag tycker att det skulle vara intressant om statsrådet också ville svara på den fråga jag ställde, om hon vill medverka till att läkarna skall informera om de biverkningar som brukar uppträda i samband med att p-sprutan ges.

*Om utvärdering
av preventivmedlet
Depo-Pravera*

Det är naturligtvis angeläget att läkemedelsnämnden och socialstyrelsen följer användningen av Depo-Provera, så att man också registrerar om det blir några eventuella effekter och biverkningar. Jag hoppas att statsrådet på ett eller annat sätt tar initiativ, så att detta verkligen blir fallet och, om det skulle visa sig att det blir biverkningar eller effekter av något slag, socialstyrelsen då omprövar beslutet.

Det är också intressant att läsa handlingarna, och i ett utlatande står det att medlets egenskaper kan innebära starkt begränsad användbarhet i Sverige. Man ställer sig frågan om det är försäljningen till u-länderna som är det mest intressanta i detta sammanhang. Vi vet att preventivmedlet inte är registrerat i USA och inte heller i Canada och Australien. Det hänger naturligtvis samman med att man där hyser så stor tveksamhet att man inte vill registrera det som preventivmedel. I Storbritannien får man använda medlet endast under en mycket begränsad tid.

Jag tycker att man från socialstyrelsens sida har handlat alldeles för snabbt. Det hänvisas visserligen i svaret till att man har gjort vissa undersökningar, men det är ju inte studier av långtidseffekterna. Och det är på den punkten jag är mest kritisk - man vet inte vilka följderna blir.

Anf. 98 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Herr talman! Tiden medgav inte att jag svarade på alla frågor i mitt förra inlägg.

Jag vill också nämna att Depo-Provera faktiskt har varit i kliniskt bruk sedan 1964. Under hela den tiden, d. v. s. nästan 20 år, har det till socialstyrelsen inkommit endast två rapporter om biverkningar.

Jag behöver inte i det här fallet medverka till att information ges till sjukvårdspersonalen, eftersom socialstyrelsen tänker göra det. Om socialstyrelsen inte hade gjort det, hade jag självfallet varit beredd att försöka göra någonting åt saken. Jag tror också att jag kan försäkra Anna-Greta Skantz om att socialstyrelsen kommer att följa detta extra noga, inte minst med tanke på den mycket inflammerade debatt som ibland har förts.

Anf. 99 ANNA-GRETA SKANTZ (s):

Herr talman! Jag kan inte riktigt hålla med statsrådet om att undersökningar har pågått länge och att alla är överens om att det inte uppstår några biverkningar eller är skadligt. Om det vore så, förstår jag inte varför det i socialstyrelsens beslutsunderlag finns så många särskilda yttranden och varför man i ett av dem skriver: Godkännande, om än med viss tvekan. Det går alltså inte att hävda att det rätt full enighet om att det inte uppstår några biverkningar eller skadeverkningar, för då hade man ju inte behövt skriva som man gjorde.

Det är detta man bör vara uppmärksam på och som enligt min mening gör att man måste följa upp användandet av Depo-Provera väldigt noga. Därför gladde det mig faktiskt när jag tyckte mig kunna förstå att statsrådet var positiv till att någonting görs och att hon kommer att följa den här frågan.

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om åtgärder med
anledning av bojkott mot visst
livsmedelsföretag
i Skåne*

21 § Meddelande om svar på interpellationerna 1981/82:18 och 19

Anf. 100 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Jag vill meddela att jag på grund av resa utomlands inte inom föreskriven tid kan besvara interpellationerna 18 av John Andersson om registreringen av kemiska bekämpningsmedel och 19 av Lars-Ove Hagberg om åtgärder mot försurning av mark och vatten.

Efter överenskommelse kommer interpellationerna att besvaras den 17 november 1981.

22 § Svar på fråga 1981/82:27 om åtgärder med anledning av bojkott mot visst livsmedelsföretag i Skåne

Anf. 101 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Wiggo Komstedt har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att hindra verkningarna för sysselsättningen i jordbruket och trädgårdsnäringen i Skåne vid en bojkott mot livsmedelsföretaget Findus produkter.

Wiggo Komstedt hänvisar i sin fråga till ett beslut vid centerpartiets riksstämma i år. Jag vill klarlägga att detta beslut innebar en rekommendation till centermedlemmar att avstå från att köpa bröstmjölk ersättning som tillverkas av företaget Nestlé. Rekommendationen skall ses mot bakgrund av att bröstmjölk ersättning ofta har marknadsförts på ett otillbörligt sätt.

Världshälsoorganisationen (WHO) och FN:s barnorganisation (UNICEF) har tagit upp detta problem. WHO har nyligen antagit en resolution om marknadsföringsregler. Den innebär en rekommendation om förbud mot reklam för modersmjölk ersättning.

Jag förutsätter att Nestlé kommer att följa FN:s rekommendation. Några problem av den art som Wiggo Komstedt befarar kommer inte att uppstå, eftersom stämmobeslutet inte avsåg Findus produkter.

Anf. 102 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

I ett kärt ekonomiskt klimat med åtföljande besvärligheter på arbetsmarknaden skapar det beslut jag åberopat i min fråga oro och irritation - det vet säkert jordbruksministern. Man kan alltid ifrågasätta värdet av och allvaret bakom ett sådant här beslut, men när det fattas på en stämma som hålls av ett stort demokratiskt parti, som därtill är i regeringsställning, är oron verkligen motiverad. Beslutet berör trots allt ganska många i de bada Skånelänen.

Låt mig med några siffror redovisa vad Findus betyder för jordbruket och trädgårdsnäringen i Skåne. Det gäller 680 enskilda odlare, ett stort antal anställda hos dem och därutöver några hundra säsongarbetare. Dessutom gäller det naturligtvis ganska många anställda hos Findus. Det gäller en areal

på 7 580 hektar odlad åkermark och vad man skall göra med den som blir över.

Det gäller 47 500 ton ravaror. För att man skall få ett begrepp om hur mycket detta är vill jag säga att det är lika mycket som man lastar på 1 800 stora lastbilsekipage.

Nu kan man naturligtvis anmärka mot detta att det gäller tillförseln till livsmedelsföretaget Findus. Men om en bojkott skall få någon effekt måste man strypa tillförseln av råvaror, och det var väl avsikten med beslutet.

Nu säger statsrådet i sitt svar att beslutet inte skall tolkas så. Men enligt de referat från stämman jag läst – det är flera stycken – så var rekommendationen att uppmana medlemmarna att bojkotta Findus produkter. Jag tror också att innebörden var den, eftersom bröstmjölk ersättningen inte är någon större artikel i Sverige. Den tillverkas av Nestlé – det multinationella företaget som äger Findus.

Jordbruksministern befarar alltså inte att det skall uppstå några problem. Jag vill till detta bara säga: Gå då ut och lugna människorna! Tala om att man inte menade någonting med sitt beslut på centerstämman! Eller tala om vad man menade!

Anf. 103 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Herr Komstedts fråga var märklig redan när den framställdes. Ännu märkligare är den efter det att han nu kommenterat mitt svar. Den är märklig därför att den fråga han tar upp i riksdagen berör ett beslut fattat av ett politiskt parti på dess årsstämma. Detta är, såvitt jag vet, första gången man diskuterar ett sådant beslut i riksdagen. Det kanske ger en fingervisning när det gäller riksdagens arbetsordning, som tillåter sådana frågeställningar.

Dessutom refererar herr Komstedt beslutet felaktigt. Herr Komstedt har i denna debatt visat att han inte respekterar de svar som jag har gett. Däremot har Finduschefen förklarat sig helt nöjd med de besked han fått från centerpartiets ordförande och dess partisekreterare. Finduschefen gjorde det strax efter stämman.

Det är dessutom så att det gått ut skrivelser från Konservodlarföreningen och från LRF, som också refererat de svar som centerpartiets ordförande har givit Finduschefen.

Jag förstår alltså inte vad det är för oro som herr Komstedt talar om i det här fallet. Det är väl trots allt så, att herr Komstedt har aktualiserat den här frågan för att försöka misstänkliggöra centerpartiet. Ur den synpunkten är jag, herr Komstedt, ytterligt tacksam för att frågan kommit upp i riksdagen. Jag hoppas bara att partikamrater till herr Komstedt häller sig för goda för att föra detta slags argumentation i en sådan här fråga, när klara besked har givits. Herr Komstedt har ingen som helst grund för de påståenden han gjort.

Nr 12

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Om åtgärder med
anledning av bojkott
mot visst
livsmedelsföretag
i Skåne*

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Om åtgärder med
anledning av bojkott
mot visst
livsmedelsföretag
i Skåne*

Anf. 104 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jordbruksministern får faktiskt även i fortsättningen finna sig i att det ställs märkliga frågor om märkliga beslut.

Jag har inte alls tänkt misstänkliggöra något politiskt parti. Den bedömningen får statsrådet stå helt själv för. Jag har bara hänvisat till de referat som finns från stämman. Ni fattar liksom alla andra politiska partier på er stämning beslut som stämman vill att partiets ledamöter i beslutande församlingar – i riksdag och regering – skall efterleva. Annars är det ju högst anmärkningsvärt. Men den debatten skall jag inte föra nu, utan den får ni föra internt.

Nu säger jordbruksministern att efter det svar som givits av centerpartiets partisekreterare och av statsministern har Finduschefen förklarat sig helt nöjd. Men då har vi ju i alla fall fått fram den oro som funnits. Ni har tydligen t. o. m. näst ta kontakt med Finduschefen för att lugna honom. Jag har inte talat med Finduschefen. Jag går inte Findus eller Nestlés ärenden.

Men det finns en mängd odlare i Skåne – 680 till antalet – och ett stort antal människor som arbetar hos dem. De är oroliga över det här beslutet, och de har inte talat med vare sig statsministern eller Finduschefen.

Då har jag väl i alla fall haft rätt så till vida att jag har redovisat den oro som finns – eftersom ni måste ta kontakt med Finduschefen för att lugna honom.

Anf. 105 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Den undran – eller oro, för att uttrycka mig i likhet med herr Komstedt – som kunde finnas omedelbart efter beslutet stillades i och med att centerpartiets ledning gav besked om vad beslutet innebar.

Intervjuer var införda i de skånska tidningarna, och jag förutsätter att de skånska odlarna läser de tidningarna. De fick besked. De har också fått besked genom den skrivelse som har gått ut från LRF.

När det sedan, herr talman, gäller herr Komstedt är jag fullt införstådd med att frågorna kan bli konstiga även framdeles.

Anf. 106 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Det är möjligt att frågorna kan bli konstiga – de kan bli precis så konstiga som vissa beslut som har med parlamentet att göra så till vida att jag tror att de skall genomföras.

Men nu har ju statsrådet gett direkt besked om att vi inte skall bry oss om de beslut som ni fattar på stämmor, och då är jag nöjd.

Anf. 107 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Vad jag har gett besked om är innebörden av det beslut som fattades på stämman. Det var ett rekommenderat köpmotstånd mot Nestlés bröstmjölksersättning, inte mot Findus produkter.

Jag hoppas att herr Komstedt skall vara oss till god hjälp med att föra ut det budskapet till dem som han har träffat och som känner oro.

Herr talman! Det önskemålet skall jag gärna tillmötesgå, herr minister. Jag tror att vi alla är betjänta av att oron blir stillad för de människor som det gäller.

Tisdagen den
27 oktober 1981

Om skogsavverkningen i fjällområden

23 § Svar på fråga 1981/82:42 om skogsavverkningen i fjällområden

Anf. 109 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! John Andersson har frågat mig om jag avser vidta några åtgärder för att en modifierad avverkning tillämpas i extrema höjdlägen.

För slutavverkning inom de områden som John Andersson avser gäller särskilda bestämmelser. Enligt skogsvårdslagen får en skogsägare sålunda inte utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd slutavverka skog inom det område som regeringen har förklarat som svärföryngrat. I samband med att tillstånd ges kan skogsvårdsstyrelsen besluta om åtgärder för att begränsa eller motverka olägenhet och trygga återväxten. Fjällskogslädning, som John Andersson nämner, är en avverkningsform som enligt förarbetena till skogsvårdslagen skall kunna godtas inom dessa områden. Självfallet måste skogsbruket även här rent allmänt bedrivas med hänsyn tagen till naturvårdens och andra allmänna intressen. Föreskrifter om detta finns i skogsvårdslagen. Om mera långtgående åtgärder behövs för att tillgodose naturvårdens intressen kan naturvårdslagen tillämpas. Mot bakgrund härav anser jag att det inte behövs några särskilda åtgärder från min sida.

Anf. 110 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Orsaken till att jag ställde den här frågan är de opinioner som på flera håll kräver förbud mot avverkning av fjällskog. Då undrar jag: Bör man inte göra vad som göras kan för att undvika kollisioner av den här typen? Det är ju i alla fall fråga om skogsmark som är svärföryngrad, och det handlar också om renbetesland. Skall man göra ingrepp i sådana här områden bör det göras så skonsamt som möjligt.

Man borde kunna undvika den situation som i de flesta fall uppstår – att man är antingen för eller emot en avverkning. Kan man inte tänka sig en modifierad avverkning? Det blir kanske dyrare, men den nackdelen får man väl ta. Det är stora skogsmarker det är fråga om, och det handlar dessutom om den landsända som är glesbygd och saknar sysselsättning. Det handlar också om råvarutillskott.

Men vi får inte glömma att dessa fjällskogar är känsliga områden. Jordbruksministern säger att fjällskogslädning är en form som skall kunna godtas. Jag tycker att man här måste ta initiativ för att få en vettig lösning på detta problem, för det är ju ett problem. Då var min tanke att jordbruksministern skulle kunna ta dessa initiativ.

De stora kalhyggena oroar ortsbefolkningen, ofta följer t. o. m. plöjning av dessa hyggen. Även samerna ser med oro på kalhyggena. Jag tror inte det

är tillräckligt att hänvisa till att det är skogsvårdsstyrelsen som lämnar tillstånd, och, om man vill gå ännu längre, att naturvårdslagen får tillämpas. Jag tycker att det är olyckligt att man hamnar i dessa skyttegravar, nämligen att endera krävs förbud eller också klartecken för avverkning. Det bör finnas möjlighet att komma fram till en lösning, där man med en modifierad form kan plocka ut vissa kvantiteter virke, men ändå inte gör sådana ingrepp att man i en framtid inte kan få ny skog – det finns vissa exempel på det – eller förstör stora områden för samerna och deras renskötsel.

Anf. 111 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Jag tror, liksom John Andersson, att det är viktigt att man inte gräver ner sig i någon sorts skyttegravskrig. Dels är det här fråga om en resurs som från många synpunkter skall skyddas, dels en resurs som skall användas, om den används på ett riktigt sätt. Då kan fjällskogslädningen vara ett alternativ.

När det gäller rennäringen vill jag säga att den hänsyn skogsbruket skall ta till allmänna intressen också rymmer hänsyn till rennäringen. Frågan om hur detta bör ske framöver diskuteras nu i en särskild samrådsgrupp som lantbruksstyrelsen har tillsatt. Jag vet att avsikten bl. a. är att utforma konkreta anvisningar till skogsvårdslagen om detta. De anvisningarna kommer då i likhet med skogsvårdslagen i övrigt att gälla för hela skogsbruket.

Anf. 112 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Det senaste uttalandet var väl ändå, som jag uppfattade det, ett litet löfte om att problemet håller på att ses över och att det kan komma nya tillämpningsanvisningar.

Det pågår ändå ett litet krig i våra nordligaste län. Det har kommit en stor mängd kort som talar om att fjällskogen försvinner och att fjällskogen är i fara. Jag känner till litet grand om fjällskogarna, eftersom det har varit min sysselsättning att sköta en del av skogsindelningen i dessa skogar. Jag vet alltså vilka problem som finns. Ändock vill jag inte stödja dem som säger: Förbjud all avverkning i dessa fjällnära skogar. Men jag vill ha en tillämpning som gör dessa ingrepp så skonsamma som möjligt.

Jag uppfattar det senaste jordbruksministern sade som att jordbruksministern är beredd att se till att vi får bestämmelser som gör det möjligt för motståndarna att komma upp ur skyttegravarna. Det som pågår nu är faktiskt ett skyttegravskrig.

24 § Svar på interpellation 1981/82:15 om livsmedelspriserna

Anf. 113 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Karin Nordlander har frågat mig hur regeringen bedömer utvecklingen av matpriserna under det närmaste året och vad regeringen avser att göra för att nedbringa matprisstegringarna.

Vad beträffar den del av livsmedelskonsumtionen som hänför sig till jordbruksprisreglerade livsmedel skall jordbruket i enlighet med riksdagens beslut i våras tillerkännas vissa belopp till följd av ökade priser på produktionsmedel m. m. Per den 1 januari 1982 skall således jordbruket kompenseras för de prisstegringar som skett under tiden april -- oktober i år. Överläggningar mellan statens jordbruksnämnd, nämndens konsumentdelegation och lantbrukarnas förhandlingsdelegation kommer att påbörjas inom kort. När det gäller prisregleringen på jordbrukets område för tiden efter den 30 juni 1982 så har jag tillsatt en kommitté, som har till uppgift att närmare förbereda de prisöverläggningar som skall ske inför den perioden. Förslag om prisregleringen på jordbruksprodukter kommer därefter att lämnas till riksdagen våren 1982.

Förutom de prisändringar som kommer att äga rum på jordbruksprisreglerade livsmedel som en följd av riksdagens beslut i våras och kommande beslut våren 1982 kommer priserna på i första hand kött, fläsk och ost att stiga på grund av minskade livsmedelssubventioner per den 1 januari 1982. Vilka prishöjningarna i övrigt blir på livsmedel är naturligtvis beroende av den allmänna pris- och kostnadsutvecklingen, däribland importpriserna.

Regeringen har mot bakgrund av de förslag som lämnas i proposition 1981/82:30 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder bedömt att konsumentprisindex kan beräknas stiga med närmare 10 % under år 1981. För nästa år finns det anledning att räkna med att inflationen kan dämpas och komma ner till 6-8 % under loppet av året. En sådan dämpning av inflationen får naturligtvis även konsekvenser för livsmedelspriserna, även om det sker med viss eftersläpning, eftersom kostnadskompensationen till jordbruket beräknas i efterhand. Den föreslagna ändringen av mervärdskatten medverkar naturligtvis till att nedbringa matprishöjningarna.

Vid minskningen av livsmedelssubventionerna, som är ett led i regeringens ansträngningar att minska budgetunderskottet, har särskild hänsyn tagits till barnfamiljerna. Konsumtionsmjölken berörs nämligen inte av minskningen. Dessutom har riksdagen på regeringens förslag beslutat att de ökade kostnader för livsmedelskonsumtion som blir följden av att livsmedelssubventionerna minskar kompenseras för flerbarnsfamiljer. Detta sker genom att ett särskilt flerbarnstillägg knutet till det allmänna barnbidraget införs fr. o. m. den 1 januari 1982.

Anf. 114 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för att jag fått ett svar på min interpellation. Däremot är det svårt att känna tacksamhet över innehållet i det svar jag fått, då det enligt min mening inte utgör svar på de ställda frågorna.

På min första fråga om utvecklingen av matpriserna under det närmaste året ger jordbruksministern besked om vad konsumenterna har att vänta sig när det gäller de allmänna prishöjningarna. Hans bedömning är att konsumentprisindex kan beräknas stiga med närmare 10 % under 1982.

Jag måste då påminna jordbruksministern om att konsumentprisindex,

*Om livsmedels-
priserna*

som omfattar en mängd varor och tjänster, och matpriser är två olika begrepp. I prissammanhang skiljer vi f. ö. på livsmedel, som omfattar hela sortimentet, och baslivsmedel, som i stort omfattar jordbruksprodukter. När det gäller prishöjningen är skillnaden också väldigt stor mellan dessa två olika begrepp.

Exempelvis har höjningen av konsumentprisindex sedan årets början och t. o. m. den 15 oktober stannat vid 9 %, medan livsmedelspriserna höjts med 12,2 %. De subventionerade baslivsmedlen har höjts med inte mindre än 19,8 % – allt enligt pris- och kartellnämndens statistik.

För en stor del av konsumenterna är utvecklingen av matpriserna viktig och avgörande. Men på den punkten är jordbruksministerns svar minst sagt svävande.

Jag citerar direkt ur svaret:

”Förutom de prisändringar som kommer att äga rum på jordbruksprisreglerade livsmedel som en följd av riksdagens beslut i våras och kommande beslut våren 1982 kommer priserna på i första hand kött, fläsk och ost att stiga på grund av minskade livsmedelssubventioner per den 1 januari 1982.”

Jag fick läsa detta stycke två gånger innan jag riktigt fattade det. Jag trodde att jordbruksministern menade att vi skulle besluta om någonting våren 1982 som slog igenom på priserna redan vid årsskiftet, men så menade inte jordbruksministern.

Att riksdagens majoritet – mot vpk:s röster – fattat beslut om att ta bort ytterligare 500 milj. kr. av subventionerna, så långt var det klart. Och det betyder alltså ökade priser på de subventionerade baslivsmedlen från den 1 januari 1982. Men jag borde få en förklaring på vilka kommande beslut under våren 1982 som jordbruksministern hänsyftar på. Är det nya beslut om minskade subventioner som jordbruksministern aviserar, trots det löfte jordbruksministern gav i mars månad 1981, att det nu måste bli stopp för ytterligare sänkning av livsmedelssubventionerna? Eller vilka andra beslut är det som är aktuella våren 1982 och som kommer att påverka matpriserna? Här har konsumenterna rätt att få besked.

När det gäller min andra fråga, vad regeringen avser att göra för att nedbringa matprisstegringarna, ger svaret inga löften alls. Vad konsumenterna möjligen har att hoppas på är en eventuell dämpning av inflationen, som på lång sikt får positiva konsekvenser för livsmedelspriserna. Vidare säger jordbruksministern att den föreslagna sänkningen av mervärdesskatten naturligtvis medverkar till att nedbringa matprishöjningarna. Men är det riktigt med sanningen överensstämmande?

Jordbruksministern har ju själv i sitt svar sagt att priserna på i första hand kött, fläsk och ost kommer att stiga den 1 januari 1982 genom minskade livsmedelssubventioner. Blir då inte det verkliga resultatet att medan övriga varor, även lyxvaror, sänks i pris, kommer maten att bli dyrare? Det är ju inte bara livsmedelssubventionerna som minskar utan vi får också ett nytt jordbruksavtal som – såvitt jag kan förstå – ger prishöjningar.

Utvecklingen av priserna på framför allt baslivsmedel, som bara i år har stigit mer än dubbelt så mycket som det totala konsumentprisindex, är

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Om livsmedels-
priserna*

tillräcklig motivering för vänsterpartiet kommunisterna att gå emot en generell sänkning av mervärdesskatten. Vårt krav "Bort med moms på maten" är angelägnare än någonsin genom de borgerliga regeringarnas ekonomiska politik. Det gäller för de löntagare som de senaste åren fått vidkännas en reallönesänkning. Och det gäller pensionärer, handikappade och övriga grupper i samhället med små inkomster, som nu ytterligare drabbas genom regeringens förslag i den föreliggande sparpropositionen.

För vpk är det ett gammalt krav, som allt fler nu ställer sig bakom och inser nödvändigheten av. Bl. a. gäller detta bonderörelsen med undantag av jordbruksministern. Ordföranden för LRF har nyligen sagt: "Vanligt bondförnuft säger att en öronmärkning av de fyra miljarderna" – det är nu i själva verket fem – "skulle göra pengarna nyttigare för samhällsekonomin. Matnyttiga i bokstavig bemärkelse skulle de bli om större delen lades på livsmedelssubventionerna. Därmed skulle regeringen också nå önskvärda fördelningspolitiska effekter."

En liten anmärkning: Jag är inte riktigt säker på att det här är den fördelningseffekt som regeringen är ute efter utan den rakt motsatta – en omfördelning från de fattiga till de rika.

LRF:s ordförande säger vidare: En stärkning av livsmedelssubventionerna skulle också betyda ökad sysselsättning inom livsmedelsindustri och branscher som svarar för jordbrukets förnödenheter. – Det är säkert en riktig slutsats.

Sa långt ordföranden i LRF.

Köpmännen, som nu ser en krympande marknad, inte minst inom livsmedelshandeln, är oroade. Hittills i år har man gått bakåt med 3 %, vilket är mer än för den övriga detaljhandeln. Köpmännen har sedan länge drivit frågan om differentierad moms, med en lägre moms på livsmedel. Nu har köpmännen fått sällskap av KF:s styrelseordförande, som också är socialdemokratisk riksdagsman. Han säger att det är nödvändigt med en seriös debatt när det gäller differentierad moms, då opinionen nu svängt. Differentierad moms fungerar för övrigt i flera andra länder.

Svenska Kommunalarbetareförbundet, som är LO:s största förbund, går på vpk:s linje då man kräver en riktad sänkning av momsen på baslivsmedel. Motiveringen för Kommunalarbetareförbundets ställningstagande är att genomsnittslönen hos dess heltidsanställda medlemmar är ca 5 600 kr. per månad och att de flesta, nära 60 % av medlemmarna, arbetar deltid och självfallet har mycket små inkomster. Kommunals förbundsordförande säger att förbundets uttalande skall ses som ett uttryck för den desperation de känner inför svängrempolitiken.

Nu har opinionen blivit så stark att t. o. m. på moderatstämman i helgen fanns frågan om en utredning av sänkt moms på baslivsmedel på dagordningen. Enligt Svenska Dagbladet delades moderatstämman i två hälfter i en timpläng från debatt. Till slut vann partistyrelsen, och det blir ingen utredning om sänkt moms på maten. Men detta visar att inte ens de största motståndarna är opaverkade av en stark opinion.

Snart står regeringen ensam som den ståndaktige tennsoldaten i denna

*Om livsmedels-
priserna*

fråga – detta trots att regeringen inte kan vara omedveten om att en allt större andel av mångas inkomster går åt till mat och hyra. Hushållskassan är den rörliga del av inkomsten familjen har kvar när alla fasta utgifter har betalats. Det är allvarligt när hushållskassan krymper så mycket att det går ut över inköpen av mat. Mest drabbas de som behöver en fullvärdig kost – barnen. Men även för äldre och för dem som står i produktionen är maten viktig. Vår dagliga kost har en avgörande betydelse för hur vi fungerar i skola, hem och i samhälle i övrigt. Den har stor betydelse för hälsotillståndet.

Därför har systemet med subventioner på våra baslivsmedel varit ett bra system, även om sortimentet av varor enligt min mening borde vara litet annorlunda. Det är bra därför att subventionerna kan styras till näringsmässigt värdefulla livsmedel, som till största delen kan produceras i vårt eget land. En jordbruksminister har ansvar inte bara för jordbruket och dess produkter, utan också för konsumtionen och hur vårt kosthåll ser ut.

Är det inte med hänsyn till detta dags för jordbruksministern att ompröva sin inställning till den föreslagna momssänkningen och tillgodose det krav allt fler ställer på sänkta priser just på den mat vi behöver? Det är en fråga jag vill ställa.

Anf. 115 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Karin Nordlander är inte nöjd med svaret. Det är svårt att ge ett exakt svar, eftersom alla komponenter i eventuellt kommande prishöjningar inte är kända, exempelvis hur mycket compensation jordbrukarna skall ha enligt jordbruksavtalet och vad det nya jordbruksavtalet kommer att innebära.

Men jag skulle vilja säga till Karin Nordlander att det hon sa varmt talar för – lägre kostnader för konsumenterna när det gäller maten – skulle man snabbt kunna uppnå, om riksdagen med Karin Nordlanders hjälp i enlighet med regeringens förslag fattade beslut om en sänkt moms. Det innebär nämligen en sänkning av priserna på subventionerade baslivsmedel med ca 600 milj. kr. och av priserna på livsmedel totalt med inte mindre än 1,5 miljarder.

Efter den 1 januari 1982 kommer subventionerna på baslivsmedel att uppgå till ca 3,3 miljarder kronor. Det innebär att huvudparten av mervärdesskatten på baslivsmedel återgår till konsumenterna.

Anf. 116 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jordbruksministern säger att alla komponenter inte är kända, men vad jag närmast är ute efter är en klarare viljeinriktning från jordbruksministern.

Momssänkningen betyder en del också för livsmedel, säger jordbruksministern. Det är helt klart. Men vi menar att hela momssänkningen borde läggas på matpriserna. Det skulle ha större betydelse just för dem som har det ekonomiskt sämst ställt i samhället. De har inget intresse av att man sänker momsen på lyxvaror – videoapparater, bilar etc. – för det är inte deras konsumtion.

Min dotters familj består av två vuxna och två tonåriga pojkar. Den familjen behöver enligt sparbankens uträkning 2 904 kr. i månaden eller 34 848 kr. om året bara till mat. Det är mer än en halv industriarbetarlön före skatt. Täl de en ytterligare höjning av matkostnaderna? Sedan tar hyran en stor del av lönen. Man har nu nått smärtgränsen. Man kan inte överskrida den – det blir en ren katastrof.

Jordbruksministern har också sagt att konsumtionsmjölken inte skall beröras. Det är naturligtvis bra, men den halkade med i den förra prishöjningen. Jag har talat med en trebarnsfamilj. Den köper 18–20 liter mjölk i veckan. Det är inte särskilt mycket, det blir 2,5–3 liter om dagen både till matlagning och till att dricka. Det blir mycket pannkakor, puddingar och stuvningar i en sådan familj. Mjölken är redan i dag dyr och kostar den här familjen ungefär 250 kr. i månaden.

Men man lever inte av bara mjölk. En limpa till frukost bara försvinner i en familj med tre barn, och den räcker inte till 6–8 skivor som rekommenderas. Nu är barn förståndiga, de är inte så noga med pålägg – de är inte särskilt intresserade av att få en korybit på smörgåsen. Däremot äter de ost och exempelvis kaviar. Priset på osten har också höjts väldigt kraftigt. Och smörfett behöver barnen ha. Bara bröd och mjölk ger en väldigt stor del av matkostnaden.

Jag förstår inte att det kan ha någon betydelse för regeringen, när den nu föreslår en sänkning av momsens, om man slår ut sänkningen på hela sortimentet eller om man lägger den på en viss del av våra varor, alltså på baslivsmedel, utökad eventuellt med grönsaker och fisk, som också är inhemska produkter. Jag tycker det skulle vara ett mycket bättre förslag än det som nu ligger.

Anf. 117 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Jag har observerat att Karin Nordlanders parti har väckt en motion i denna fråga, och det vore kanske till fördel att vänta med denna debatt tills den motionen skall behandlas.

I anslutning till det senaste Karin Nordlander yttrade vill jag säga att livsmedelspriserna naturligtvis stiger liksom alla andra priser. Men det är inte riktigt rätt att peka ut dem som den stora boven i dramat för familjeekonomin. Boendekostnaderna exempelvis har stigit kraftigare än livsmedelskostnaderna har gjort.

Jag förstod inte heller riktigt resonemanget med fördelarna av en differentierad mervärdeskatt. Subventioner kan naturligtvis styras till olika slag av födoämnen, näringsmässigt osv. Men man skall komma ihåg att en differentierad mervärdeskatt skulle medföra en särskilt stor prissänkning på de dyrare livsmedlen – en mycket större sänkning på exempelvis oxfile än på malet kött. Och det är väl ändå inte det som Karin Nordlander är ute efter?

*Om livsmedels-
priserna*

Anf. 118 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag hoppas att jag inte stör ordningen för Karin Nordlander, men jag råkade befinna mig i kammaren när hon återopade moderatstämman.

Låt mig bara säga att det var en vanlig debatt. Stämman delades ingalunda i två läger. Vi har olika uppfattningar. Frågan om mervärdeskattens eventuella differentiering har varit aktuell i den politiska debatten i många år. Det är inte bara från vpk:s sida utan även exempelvis bland medlemmar i moderata samlingspartiet som man haft den uppfattningen att det kanske kunde vara till fördel att differentiera mervärdeskatten.

Det finns olika modeller för detta. Det finns möjligheten att sänka mervärdeskatten på exempelvis baslivsmedel, för att då kanske ta ut en högre skatt på andra varor.

Det här är en fråga som inte har blivit tillräckligt utredd. Från moderat håll anser vi – åtminstone en del av oss – att detta borde kunna utredas, inte minst därför att statsminister Fälldin återopade just det faktum att frågan inte är tillräckligt utredd när han tillbakavisade ett sådant förslag för något år sedan.

Men inte behöver man ta detta till intäkt för att priserna på livsmedel skulle vara oskäligt höga. När Karin Nordlander säger att mjölken är *för* dyr, måste hon ändå besinna att den är ett av de mest subventionerade livsmedel som finns och att vi alla gemensamt över skattsedeln betalar en mycket ansevärd summa för detta. Den linjen har trepartiregeringen hållit och sålunda slagit vakt om icke minst barnfamiljernas ekonomi.

Anf. 119 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jordbruksministern sade att man inte bara skulle döma efter matpriserna – hyran hade också gått upp. Men det är faktiskt så att baslivsmedlen sedan 1976, då den borgerliga regeringen tog över, har höjts med 104,5 % och hyrorna med 97 %. Skillnaden är inte särskilt stor. Det är viktigt att se detta sammantaget, för detta är två saker som man absolut måste ha för att kunna överleva. Det är lika olyckligt vare sig kostnadsökningar drabbar hyrorna eller maten.

Jag kan hålla med jordbruksministern om att subventioner är en bättre form än differentierad moms, eftersom man kan styra dem till speciella livsmedel som är särskilt värdefulla näringsmässigt. Också jordbrukets organisation anser att man borde lägga pengarna på svensk basmat, de produkter som finns med i jordbruksavtalet. LRF säger också att det vore mycket enklare att åter höja matsubventionerna än att börja laborera med olika slags moms. Så långt kan jag hålla med. Men LRF säger vidare att om man sänkte priset på dessa varor, skulle naturligtvis efterfrågan öka på exempelvis ost, kött och de andra produkter som har höjts kraftigt. Då skulle vi slippa bl. a. den här köttrean som förekommit och som människorna inte har varit så särskilt glada över.

Nu har ju också priskontrollen i princip slopats, och kontrollen av priserna är väldigt dålig. Därför manipuleras det också med priserna. Vissa varor som

man säljer mera av har höjts förhållandevis mer än andra varor. Det gäller då bl. a. köttfärsen, som är en vara som vanliga hushåll köper i stor utsträckning, för den kan man blanda ut och göra väldigt mycket av. Köttfärsen har alltså höjts förhållandevis mera än exempelvis biften och filén. Detsamma gäller gryn och bönor som folk har börjat köpa i större omfattning. Dessa varor har också höjts mer än andra, liksom en del konserver.

Ja, om jag skulle få råda, så skulle jag vilja ha subventioner på just de här jordbruksvarorna och på det rena köttet. Jag är inte så mycket för charkuterivaror. Där förekommer det mycket skoj, och råvarorna blir en allt mindre del av själva varan. Men det kanske jag kan återkomma till i en motion så småningom.

Jag tycker att jordbruksministern skulle ta mera kontakt med sin egen organisation och diskutera den här frågan och försöka bli överens med dem som i princip har samma uppfattning här som ypk.

Anf. 120 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Jag delar Karin Nordlanders uppfattning att vi kan återkomma till den här diskussionen kanske i samband med motionsbehandlingen.

Får jag bara, herr talman, till herr Knutson säga att detta, man skulle utreda hur livsmedel skall subventioneras, var en mycket intressant tanke. Den är mycket intressant, för den stämmer ju inte överens med de moderata tankegångar som hittills har varit rådande. De tankegångarna har hela tiden gått ut på att man i stället skulle minska livsmedelssubventionerna.

Nu noterar jag att det finns en tankegång här som går ut på att man skulle utreda en subventionering och konstaterar att det inte stämmer med den motion som ni har väckt i riksdagen. Om jag inte läst fel, så går den motionen ut på att man skulle minska livsmedelssubventionerna med ytterligare 400 milj. kr. den 1 juli nästa år. Det här går liksom inte ihop.

Anf. 121 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Det finns åtminstone en motion här i riksdagen i år som gäller en utredning om differentierad moms. Den har Gullan Lindblad och jag lämnat in tillsammans. Det är alltså en moderat motion.

Vad jag nyss sade var att statsministern, när frågan om differentierad moms fördes in i den allmänna debatten för något år sedan, svarade att frågan icke var utredd. Av den anledningen kunde detta förslag – underförstått – inte aktualiseras då. Därför är det väl ganska rimligt att man ger den här fortlöpande debatten om en differentierad moms en god grund att stå på, att man tar reda på hur det förhåller sig i andra länder. Vi vet att man i många länder har detta system och att det där är vanligt att just de varor vi kallar baslivsmedel beläggs med en lägre skatt, medan andra varor, som kan sägas ha lyxkaraktär, beläggs med en högre skattesats. Detta anses i de länderna vara rättvist. Om sedan jordbruksministern vill anse att detta är en ny form av subventioner till livsmedel i jordbruket, så må det vara hänt.

Vad jag ville framhålla var de sakliga förhållandena i den debatt som ägde rum på moderata samlingspartiets partistämma i Falun nyligen och som Karin Nordlander hänvisade till. Det var anledningen till att jag gick in i dagens diskussion i frågan.

Anf. 122 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag vill bara säga att jag är beredd att stödja ett sådant förslag om utredning som Göthe Knutson här har tagit upp. Det kunde vara intressant att se hur det hela slår.

Jag glömde vidare att säga en sak om mjölken. Jag framhöll att denna är för dyr, men jag menar inte att bönderna får för mycket för mjölken. Den blir dock en mycket stor del av de nödvändiga inköpen i stora barnfamiljer. De kan inte vara utan mjölk. Bl. a. säger jordbrukarnas organisationer att en höjning av mjölkpriset inte har någon större betydelse för konsumtionens storlek. Man är tvingad att köpa mjölken, även om den blir dyr. Därför är det viktigt att priset på just den varan hålls nere. Därom kan vi väl vara överens.

Anf. 123 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Anledningen till att jag tog upp denna fråga var att jag tyckte att det yttrande som det gäller var intressant. Om det är en för moderata samlingspartiet representativ uppfattning som Göthe Knutson för fram i sin motion i denna fråga, nämligen att det genom en utredning bör klarläggas om livsmedlen bör subventioneras för att man på det sättet skall kunna göra dem billigare för konsumenterna, är det en helt ny situation som uppkommer. Den stämmer inte med den verklighet som ni har beskrivit i ert krav på en ytterligare sänkning av livsmedelssubventionerna med 400 milj. kr. Är motionen icke representativ för moderata samlingspartiet, så har den däremot inget annat syfte än att tjäna som en politisk värdering, att framföras kanske beroende på vem man diskuterar med. Motionen har då alltså inget stort värde.

Anf. 124 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Karin Nordlander konstaterade att det förekom en debatt i den här frågan. Såsom har redovisats i dagspressen slutade den debatten med en votering, och där vann partistyrelsens förslag. Följden härav var att det icke blev något beslut om att det skulle genomföras en utredning inom moderata samlingspartiet i frågan.

Jag har dock som ledamot av riksdagen motionerat, tillsammans med en annan ledamot, och det finns förvisso många andra, också riksdagsledamöter, från vårt parti som har samma uppfattning som den vi har fört fram. Sedan må Anders Dahlgren själv få bedöma situationer där man inom ett parti diskuterar sig fram i olika frågor. Jag vet inte vad jordbruksministern anser vara representativt i ett läge där 51 % är för ett beslut och 49 % emot. Vi kanske rent av kan säga att det här är fråga om en vanlig demokratisk process – sådana förekommer ju också inom centerpartiet.

25 § Svar på interpellation 1981/82:22 om vissa skogsvårdande åtgärder

Nr 12

Tisdagen den
27 oktober 1981

Anf. 125 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Göthe Knutson har frågat industriministern vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att få till stånd skogsröjning, lövkontroll och andra skogsvårdande insatser i sådan omfattning att man säkerställer en tillfredsställande skogsåterväxt som tryggar skogsindustrins råvarubehov och sysselsättning.

Interpellationen har överlämnats till mig.

Låt mig till en början slå fast att det är varje skogsägares skyldighet att se till att skogsvården på hans fastighet tillgodoser de krav som anges i skogsvårdslagstiftningen. Utgångspunkter för lagstiftningen är bl. a. att kraven skall tillgodoses utan myndighetsingripanden i form av stimulanser och helst också utan direkta tvångsåtgärder. De statliga ekonomiska stimulansåtgärderna syftar till en skogsvård som kvalitetsmässigt går utöver minimikraven i skogsvårdslagen.

Det jag nu har sagt gäller också för skogsröjningen, som Göthe Knutsons interpellation i huvudsak behandlar. Fr. o. m. den 1 januari 1980 infördes i skogsvårdslagen en helt ny bestämmelse som innebär att skogsägaren är skyldig att röja plantskog och ungskog. Kravet gäller både nytillkommande ungskog och sådan ungskog där röjningen är eftersatt. Det eftersatta röjningsbehovet skall vara inhämtat senast den 1 januari 1985.

Sedan flera år tillbaka kan statsbidrag lämnas till de mest eftersatta röjningarna. Stödet, som numera kompletterar lagbestämmelserna, är i huvudsak regionalpolitiskt motiverat och utgår därför endast i det skogliga stödområdet. Fr. o. m. innevarande budgetår är det också möjligt att få bidrag om man tar till vara röjningsvirket.

Som Göthe Knutson har framhållit är behovet av ungskogsröjning f. n. mycket stort. Vad samhället kräver av landets skogsägare framgår klart av skogsvårdslagen. Skogsvårdsstyrelserna bedriver en omfattande information och rådgivning i frågan. Det gäller nu att skogsbruket självt utan dröjsmål och med kraft tar sig an frågan.

Jag är medveten om att arbetskraftsproblemen är besvärliga när det gäller skogsvården. Obalans har uppstått mellan behovet av arbetskraft under sommarhalvåret och under vinterhalvåret. Förutom att behovet av skogsarbetskraft är större under sommaren är konkurrensen då också större från andra näringar. Arbetskraftsproblemet för skogsvården måste i det något längre perspektivet lösas genom att skogsvårdsarbetet rationaliseras ytterligare och genom en bättre, samlad arbetskraftsplanering inom de skilda skogsföretagen.

I det kortare perspektivet kan statsmakterna medverka inom ramen för arbetsmarknadspolitiken, t. ex. genom att möjliggöra beredskapsarbeten och utbildning. Så sker också f. n. Kurser inom det skogliga yrkesområdet anordnas på flera platser i landet inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen. Dessutom svarar skogsvårdsstyrelserna och domänverket för den

Om vissa skogsvårdande åtgärder

*Om vissa skogs-
vårdande åtgärder*

utbildning som behövs i samband med beredskapsarbeten i dessa myndigheters regi. Det finns också möjlighet för intresserade att få kortare skogsyrkesutbildning som anordnas av landstingen. I Värmland, som Göthe Knutson refererar särskilt till, har dessutom länsarbetsnämnden tillsammans med skogsvårdsstyrelsen och länets största skogsbolag tagit initiativ till särskilda åtgärder för att få till stånd en försöksverksamhet med skogsvårdsarbete för ungdomar. Slutligen vill jag upplysa om att det är helt möjligt att låta skogliga beredskapsarbeten genomföras i enskild regi. Regeringen har nyligen fattat beslut i denna fråga som innebär att röjning och andra skogsvårdsåtgärder kan utföras som enskilda beredskapsarbeten om vederbörande länsarbetsnämnd och skogsvårdsstyrelse anser det lämpligt. Men en förutsättning är givetvis också att de enskilda skogsbrukarna då är beredda att ta på sig arbetsgivaransvaret.

Av vad jag har sagt här framgår att det från samhällets sida görs stora insatser för en aktivare skogsvård i landet. Ytterligare åtgärder har regeringen föreslagit i den nyligen framlagda ekonomisk-politiska propositionen. Nu måste också skogsbruket ställa upp helhjärtat. Då kan vi trygga skogsindustrins råvarubehov och skapa angelägna sysselsättningstillfällen i skogsbygderna.

Anf. 126 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min interpellation.

Jag vill genast – när jag nu har tagit del av det här interpellationssvaret, fråga jordbruksministern: Varför är det så här? Varför har vi denna förunderliga situation med ett stort behov av skogsröjning och samtidigt stor arbetslöshet?

Då frågar man sig också vad som kommer att hända den dag då man inte längre får använda kemiska bekämpningsmedel. Det har vi visserligen inte fått lov att göra på ett par år. Men – om det skulle fattas ett riksdagsbeslut om ett permanent förbud mot kemisk lövslykontroll, vad kommer då att hända med skogsåterväxten, när återväxten redan har blivit så eftersatt i dagens läge?

Det är ju tydligt att jordbruksministern delar min uppfattning att behovet av ungsogsröjning är mycket stort. Av allt att döma anser också jordbruksministern, i likhet med mig, att arbetskraftsproblemen är mycket stora när det gäller skogsvården.

Jag vill beteckna det rådande förhållandet som förunderligt, särskilt som skogsvården är mest primär i just de län som är sysselsättningssvagast. I Värmland har vi, som hela regeringen känner till, en mycket stor arbetslöshet, och det största problemet är ungdomsarbetslösheten. Hur många gånger har man inte under de senaste åren sagt att skogsröjningen – när det gäller såväl den första röjningen och lövkontrollen som andra skogsvårdsåtgärder – klaras just därför att det finns så många arbetslösa ungdomar. Det är de som skall göra't. Detta verkar ju riktigt, men hur har det gått?

Jordbruksminister Anders Dahlgren konstaterar faktum. Han säger att behovet av ungskogsröjning är mycket stort f. n. Jag skulle vilja tillägga att behovet var stort redan för några år sedan. I min interpellation ger jag också exempel på detta. Jag nämner Torsby där det i oktober i fjol fanns ett akut behov av ca 144 000 dagsverken i lövslybekämpning och annat skogsvårdsarbete. Vid den tidpunkten hade jag en debatt här i kammaren med industriminister Nils G. Åsling om sysselsättningen i Värmland. På min fråga medgav han att röjningsproblemen är mycket stora. Samtidigt framhöll han, vilket jag också nämnt i min interpellation, att regeringen allvarligt övervägde åtgärder för att få fart på röjningen.

Industriministerns uttalande gjorde att jag nu riktade min interpellation till honom. Naturligtvis är jag lika tacksam för ett svar från jordbruksministern, och jag frågar nu om någonting verkningfullt har skett? Behovet av den röjning som skall trygga skogsåterväxten och ge oss råvara till industrin – och därmed trygga jobben i bl. a. Värmland, där skogsindustrin betyder så mycket – har alltså ökat ytterligare.

Jag har – och det har säkert också jordbruksministern – tillgång till ett meddelande från skogsstyrelsen. Det är fråga om röjningsbehovet i procent av den totala arealen enligt riksskogstaxeringen. I region 1-3 – som bl. a. omfattar Norrland, Dalarna och norra Värmland – finns det ett behov av lövslyröjning i plantskogen på hela 12 %. Detta gäller storskogsbruket, men beträffande privatskogsbruket är siffran ännu högre, 20 %. När det gäller ungskogsröjning är det inom den här regionen, dvs. de utpräglade skogsområdena, ett så stort behov som 35 % inom storskogsbruket och 47 % inom privatskogsbruket. Inom region 4-5 – som omfattar det övriga Sverige med bl. a. halva Värmland; självfallet nämner jag mitt hemlän i det här sammanhanget – är behovet av lövslyröjning i procent av den totala arealen så stort som 25 % beträffande både storskogsbruket och privatskogsbruket.

I interpellationen ger jag också exempel från Torsby på överträdelser av skogsvårdslagens bestämmelser. Om man inte rättar sig efter lagens bestämmelser och ser till att detta röjningsbehov är tillgodosett senast den 1 januari 1985, måste alldeles speciella åtgärder vidtas från myndigheternas sida.

Vad säger jordbruksminister Dahlgren om dessa siffror? Jag har bara gett några exempel, det finns många fler lika skrämmande.

Jag har självfallet noga läst jordbruksministerns interpellationssvar och lyssnat till hans föredragning här. Utbildningsmöjligheterna finns. Regeringen, och i viss utsträckning även landstingen, har ställt medel till förfogande. Initiativ har tagits till utbildning. Men det händer ändå så litet ute i skogen. Behovet av denna skogsvård växer!

Fattas det, som länsarbetsnämnden i Värmland säger, uppdragsgivare och uppdrag när det gäller röjning? Har statsrådet den uppfattningen? Gäller det då bondeskog? Jag har stor förståelse för den här problematiken. Det kostar väldigt mycket att leja arbetskraft för detta behov, och det blir inga pengar tillbaka inom de närmaste decennierna. Det finns för all del en post av

biomassa att tillvarata. Men det verkar vara ett bortglömt faktum. Hur kommer det sig att man inte bättre tillvaratar den möjligheten? Det är ju fråga om rikhaltig energitillgång.

Jag har för min del en känsla av att man från statsmakternas sida inte har ett grepp om det läge som f. n. råder. Jag har inte för avsikt att nu dra upp en debatt om den kemiska lövkontrollen. Jag har förvisso nämnt den, men det är naturligt, eftersom vi har den här situationen trots att vi har haft en kemisk lövkontroll under åtskilliga år – åtminstone av och till mellan dessa olika beslut. Om vi nu enbart skall vara hänvisade till manuell motorröjning, då frågar man sig: Hur skall vi klara skogsaterväxten i framtiden? Hur skall vi klara råvarutillgången och därmed sysselsättningen i denna viktiga industri?

Anf. 127 GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Jag begärde ordet därför att jag bedömer denna interpellationsdebatt vara synnerligen aktuell, inte minst med hänsyn till den proposition som jordbruksministern aviserat och som förhoppningsvis kommer redan i slutet av denna arbetsvecka. Jag syftar då på propositionen som gäller användandet av kemiska medel i skogsbruket.

Utän att på något sätt föregripa vad som kommer att stå i propositionen vet vi, efter vad statsrådet själv har sagt i olika sammanhang, att vi får ett förslag om ett fortsatt förbud – med viss dispensrätt – mot användning av kemikalier vid bekämpningen av lövslyet i skogen.

Om – jag betonar det – detta förslag går igenom i riksdagen, innebär det att såväl de eftersläpningar i fråga om lövröjningen som måste inhämtas som de nya lövröjningsbehov som uppstår helt enkelt måste klaras genom mekanisk röjning. Detta kommer i sin tur att kräva mycket stora arbetsinsatser och tillgång på utbildad arbetskraft. Alla krafter i samhället måste därför medverka till att med manuell arbetskraft klara av det stora röjningsbehov som i dag finns och som kommer att uppstå.

Jordbruksministern anger i svaret till Göthe Knutson att det finns möjligheter för intresserade att få kortare skogsyrkesutbildning som anordnas av landstingen. Jag tror att detta är en riktig väg att gå. Landstingen har nämligen inom gymnasieskolan fått ansvaret för den skogliga utbildningen och förfogar följaktligen över betydande utbildningsresurser på olika håll ute i landet. Så har vi t. ex. i Värmland två skogsskolor, i Sunne och i Stället, där utbildning av röjningspersonal med fördel bör kunna anordnas. Statsrådet hänvisar till det initiativ som har tagits av länsarbetsnämnden i Värmland som tillsammans med skogsvårdsstyrelsen och Billerud har tillsatt en arbetsgrupp, som just nu arbetar hårt med att utforma en modell för "projektet skogsrojning". Den redan nu utarbetade skissen går ut på att utbildningen skall anordnas på Södra Vikens skogsskola i Sunne. Länsarbetsnämnden står för kostnaderna. Som lämplig starttid har angetts den 1 mars nästa år med fortsättning fem veckor framåt. Utbildningen skall avslutas med en praktisk inskolningsperiod, alternativt någon vecka i beredskapsarbete efter utbildningen.

Jag nämner detta som ett exempel på hur ett enskilt landsting ställer upp på förslag från exempelvis länsarbetsnämnden och går in i projekt genom att just ställa sina skogsskolor till förfogande.

Ett annat sätt, som också skall praktiseras i mitt hemlän Värmland, är att anordna längre utbildning med 10 veckors teori och därpå 30 veckors praktik, dvs. en sammanlagd utbildning på 40 veckor. Även denna utbildning kommer att ske vid Södra Vikens skogsskola.

Jag förmodar att statsrådet nu kommer att verka pådrivande i regeringen för att erforderliga resurser ställs till AMS förfogande, så att länsarbetsnämnderna ute i landet aktivt kan engagera sig i den här verksamheten genom att möjliggöra såväl utbildning som beredskapsarbeten. Men då krävs det ökade insatser i fråga om stöd till arbetsmarknadspolitiken, i förhållande till vad som nu senast har signalerats från regeringen.

Jag behöver inte referera till den eftersläpande skogsvård som nu kommer fram vid de inventeringar som skogsvårdsstyrelserna gör ute i landet - Göthe Knutson har refererat till en del av dem. Men det kommer alltså att uppstå stora röjningsbehov, och på många brukningsenheter där röjningsbehov föreligger kommer inte ägarna att inom föreskriven tid hinna utföra den röjning av plantskog och ungskog som föreskrivs i 9 § skogsvårdslagen. Detta kommer att ge arbetstillfällen och ställa stora krav på utbildning. Jag har för jordbruksministern velat nämna detta exempel på hur landstinget i ett län kan gå in och bidra på detta område. Jag tror att det som anges i svaret från statsrådet om landstingens roll är en riktig väg att gå.

Anf. 128 BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Skogsvården är viktig, och den behöver intensifieras i högsta grad - det kan vi vara överens om från olika håll. Det är mycken eftersläpning på detta område i Värmland, och även på andra håll. Göthe Knutson frågade sig varför det är så här, när det finns ett stort behov av skogsröjning och vi samtidigt har hög arbetslöshet. Denna frågeställning är berättigad och naturlig. Jag har själv ställt precis samma fråga vid flera tillfällen. Man söker naturligtvis då också efter orsakerna.

Den erfarenhet man får när man diskuterar med skogsägare är givetvis att det är dålig lönsamhet. Röjning o. d. ger inte pengar omedelbart, eftersom det är lång omloppstid. Det skall vara en mycket blandad alderssammansättning på skogen om avkastningen skall bli någorlunda jämn.

Något som jag ändå vill beteckna som positivt i nuet och som jag hoppas på är faktiskt klenvirkesstödet, som nu har införts och som bör kunna ge bättre lönsamhet för skogen. Det ger möjligheter till litet pengar när sådant här arbete bedrivs. Med en riktig uppläggning kan detta i många fall ske i kombination med flisning o. d. Även om jag måste säga att det är synd att inte klenvirkesstödet sattes in tidigare - jag vill erinra om att vi från centerhåll fick driva frågan länge, innan vi fick gehör för våra synpunkter - vill jag framhålla att värmlänningarna i högsta grad uppskattar det, och jag vill gärna ge jordbruksministern en eloge för att vi nu har fått detta klenvirkesstöd. Enligt en uppgift som vi fick i förra veckan av länsjägmästare

Arnell är det klenvirkesstöd som Värmland fått sig tilldelat redan in-tecknat. Det pekar åt rätt håll, och det är bra.

En annan fråga som kommer upp i diskussionerna är att man väntat ett besked i frågan om besprutningarna. Jag tror att det är positivt om ett sådant nu ges. Det är alltså bra om man får klarhet på den här punkten.

Som Gunnar Olsson varit inne på, är vidare utbildningsfrågorna i högsta grad intressanta i dessa sammanhang. Det är inte bara att gå ut i skogen och sätta i gång med arbetet där, utan man måste ha kunskaper och veta vad som skall röjas bort och vad som skall vara kvar o. d. I det avseendet har jag framställt en interpellation till arbetsmarknadsministern, och jag hade hoppats att få svar på den i samband med att svaret på Göthe Knutsons interpellation lämnades, eftersom dessa frågor hänger så intimt samman. Nu får jag troligtvis svar på fredag, men jag vill ändå säga att man i det här avseendet måste vara ganska flexibel. Enligt det svar jordbruksministern lämnat finns det rätt många möjligheter till utbildning, men kanske behövs det flera, och det får vi väl återkomma till.

Låt mig till sist säga att vi hoppas att den eftersläpning i skogsvården som förekommer på olika håll skall undanröjas. Åtgärder för att åstadkomma detta behövs i Värmland, men också på andra håll. Det krävs åtgärder för att vi skall kunna få i gång arbetet i skogen och för att vi skall kunna trygga virkesbehovet i framtiden. Vi skall inte tala om avverkningsväng och annat, för frågan är: Hur mycket skog kommer det att finnas framöver? Det är det som avgör hur mycket vi kan ta.

Detta är kontentan av det hela.

Anf. 129 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Det är naturligtvis inte så enkelt att svara på Göthe Knutsons fråga om varför det är så här, men man skall komma ihåg att den tvingande lagstiftningen om röjning inte har varit i kraft under mer än drygt ett år. Jag tror att också den ovisshet som hela 1970-talet har präglats av när det gäller möjligheterna till kemisk bekämpning har bidragit till en viss stagnation i fråga om röjningen. Dessutom skall man komma ihåg att lönsamheten inom skogsbruket har varit dålig under vissa perioder.

Jag tror att vi på båda håll tjänar på att vänta med debatten om vi skall ha kemisk lövslybekämpning eller inte till dess att kammarens ledamöter har läst den proposition som lämnats till riksdagen i dag. Men det är naturligtvis intressant att litet närmare studera de siffror som Göthe Knutson redovisat. Förvandlar man dessa procentsiffror till hektar, kan man konstatera att det när det gäller lövröjning enligt riksskogstaxeringens beräkningar finns 327 000 eftersläpande hektar i storskogsbruket och 328 000 i privatskogsbruket - siffrorna stämmer nästan exakt på hektaret. När det gäller röjningarna är siffrorna 594 000 hektar i storskogsbruket och 661 000 hektar i privatskogsbruket. Det är alltså inte så förfärligt mycket som skiljer mellan de båda skogsbruken, och i varje fall jag vill inte döma ut det ena för det andra, utan jag konstaterar bara vad som redovisas i fråga om eftersläpningen.

Jag tror, herr talman, att när nu skogsbruket får ett besked om att man bör inrikta sig på manuell röjning av löv, så kommer verksamheten i gång.

När det gäller det klenvirkesbidrag som riksdagen beslutat om har jag fått en rapport ifrån Värmland att skogsvårdstyrelsen där redan tecknat in ramen för hela nästa år. Detta är inget problem – man skall få ramen höjd. Detta är nämligen ett utmärkt sätt att stimulera röjningen och få fram virke, som annars sannolikt inte skulle ha tagits fram vare sig för industribruk eller för energiändamål.

Jag har alltså förhoppningen att när vi nu ger klara besked på olika punkter och kommer att stimulera fram avverkningen av de glesa skogarna, så skall det betyda att man inom storskogsbruket kan göra en bättre arbetskraftsplanering. Jag tror nämligen att en stor del av de eftersatta röjningarna beror på att man helt enkelt haft svårt att få människor som bara arbetar över sommaren. Jag tror inte att det är bra att inrikta sin arbetskraftsplanering på det sättet. Den måste från företagets sida inriktas på åretruntanställning.

När vi stimulerar fram avverkningen av de glesa skogsbestånden bör skogsbruket totalt kunna öka sitt arbetskrävsbehov och därmed sätta in fler människor under den tid då röjningarna skall göras för att sedan låta arbetskraften under resten av året arbeta med ren skogsavverkning. Jag tror att detta i mycket är en fråga om arbetskraftsplanering.

Det är naturligtvis också en fråga om utbildning av dessa människor, även om de skall gå i ren lövröjning. Där har jag ingen annan uppfattning än den som kommit fram i debatten, nämligen att det är viktigt att utbildningen stimuleras. Vi har totalt sett redan nu stora möjligheter att ge utbildning. Men då skall man också kunna garantera de människor arbete vilka går igenom utbildningen. Det tror jag kommer fram när vi så att säga fått diskutera detta färdigt. Då gäller det naturligtvis att göra detta till ett tryggt yrke för det ökade antalet sysselsatta i skogen. Man måste se till att detta yrke har samma status som andra yrken. Det är ett hårt och besvärligt jobb. Men med de tekniska hjälpmedel som nu finns bör det gå att göra det här yrket attraktivt. Det är väl någonting som vi alla skulle kunna se fram emot med tillfredsställelse att man skulle kunna ge arbetslösa människor ett tryggt och långvarigt arbete.

Anf. 130 GÖTBE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern inte bara för kompletterande svar utan också för den intressanta redogörelsen för hans syn på denna problematik.

Det är klart att man känner oro när man har sitt hemvist i ett län som har så många problem och som även hotas av framtida problem, dvs. skogsäterväxten.

Jag skall nu avstå från debatten om kemisk bekämpning. Jag har inte velat dra upp den debatten, eftersom vi ännu inte hunnit läsa den proposition som kom i dag. Men när nu jordbruksministern talar om propositionen och när vi nu känner oro för vad som händer, vill jag nämna att det utan tvivel på grund

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Om vissa skogs-
vårdande åtgärder*

av denna proposition kommit att bli en fördjupad oro hos många inom skogsbruket som känner ansvar.

Jordbruksminister Anders Dahlgren var själv i Värmland för några dagar sedan, och då uppstod faktiskt konfrontationer, där bl. a. landshövding Bengt Norling klargjorde sin inställning, som sammanfattat var: Jag ser propositionen som en ovänlig handling mot Värmland.

Länsjägmästare Anders Arnell sade enligt ett tidningsreferat: "Jordbruksministern har sagt att man röjer och sköter skogen bra i Värmland. Jag måste nog tyvärr revidera den uppfattningen."

Det är förvisso så att skogsägarna i allmänhet naturligtvis vill vårda sin egendom. De känner en intensiv närhet till skogen, och de vill göra sitt bästa. Men situationen är alltså, som jag tidigare aberopat, att det sannerligen inte är lätt att få ut den summa som täcker kostnaderna för arbetet.

En sak till: Detta med trygga anställningar i skogsvårdande arbete har jag frågat åtskilliga företrädare för skogsbruket om. Hur skall ni klara detta, om det blir så att all lövstybekämpning skall ske manuellt och mekaniskt, motormanuellt som det numera kallas? Hur skall ni kunna ge dessa människor arbete året runt – ett tryggt arbete? Och vem tar arbetsgivaransvaret?

Från skogsbolagens sida hävdar man att det blir arbete i fem månader. Vem tar arbetsgivaransvaret för de andra månaderna? Låt oss säga att man kan utvidga arbetet ytterligare ett par månader – det blir i alla fall en tid på året då det inte finns stadigvarande arbete för dessa människor. Och det rör sig om väldigt många människor – för att det här behovet av röjning och skogsvård skall kunna effektueras – som frågar sig: Vem har ansvaret för att jag skall ha det stadigvarande arbete som jordbruksminister Anders Dahlgren förutsatte i riksdagen i oktober 1981?

Anf. 131 GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Jag tror att det är ett riktigt konstaterande som jordbruksministern gör här när han säger att oklarheten om huruvida man skulle få använda sig av kemiska medel eller inte har skapat en förvirring och verkat hämmande på det svenska skogsbruket. Därför är det bra att det nu kommer ett besked.

Jag har tolkat statsrådets uttalande så – även om vi inte skall gå in i den debatten i dag – att om den här propositionen får det innehåll som har redovisats i massmedia, kommer det att bli stor restriktivitet när det gäller dispenser. Och jag förutsätter att i ett län med vår struktur kommer dispensmöjligheterna nära nog att inte finnas. Därför bör vi nu rusta oss för att klara av det hela på mekanisk väg.

Det händer mycket den här veckan. På fredag kommer virkesförsörjningsutredningen att lägga fram sitt betänkande, och vi föreslår i den en rad åtgärder för att framför allt få fram mer skogsråvara men också för att i allmänhet försöka förmå den i dag passive skogsägaren att bli aktiv. Allt detta sammantaget gör att jag tror att vi går mot en stor offensiv i skogen.

Och det behövs – jag tror att vi i stor utsträckning har slösat bort 1970-talet.

Nu är vi på väg att få en offensiv, kanske av finsk modell. Vi bör då rusta oss för detta.

I ett län med 7 000 registrerade arbetslösa är det klart att vi nu vill sätta alla klutar till för att få till stånd utbildning av arbetskraft, även om det skulle bli fråga om endast säsongarbete.

Jag tror att det är bra att det kommer ett besked, så att skogsbrukets företrädare vet vad de har att rätta sig efter. Sammantaget med virkesförsörjningsutredningens förslag bör detta innebära att vi går en offensiv vinter och vår till mötes.

Anf. 132 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Jag vet inte om jag har varit otydlig i mitt andra inlägg. Göthe Knutson talar nu helt förbi mig i den direkta fråga han riktat till mig. Det jag försökte göra i mitt andra inlägg var att förklara hur man skulle kunna uppnå åretruntanställning, som jag ansåg vara en viktig förutsättning för att man över huvud taget skulle kunna få in fler människor i detta arbete.

Jag utgick från det faktum att när riksdagen 1979 antog den skogsvårdslag som nu gäller och föreskrev röjningsplikt för den som är ägare till skogsmark, så byggde inte det beslutet på förutsättningen att det var tillåtet att använda kemiska medel. Det stod tvärtom i samma proposition att de skulle användas så litet som möjligt.

Jag har dessutom sagt att eftersom regeringen nu har lagt fram ett förslag om stimulans till avverkning av lågproducerande bestånd är det möjligt för industrin att få mera virke för att kunna producera mer. Men det förutsätter naturligtvis att detta virke blir avverkat av andra än de som i dag är i skogen. Det förutsätter tillgång på arbetskraft som kan avverka virket. Jag menar att man kan dels få till stånd avverkning, dels få möjlighet att låta fler människor under sommaren ägna sig åt bekämpning av lövsly. Slutresultatet skulle bli heltidsanställning.

Vem tar ansvaret för detta? Ja, Göthe Knutson, det är alltid ett speciellt ansvar förknippat med att äga mark. Det är alltid ett ansvar för den som äger mark att leva upp till de bindande bestämmelser som finns i olika lagar – i det här fallet skogsvårdslagen. Jag förutsätter att utvecklingen kommer att bli sådan att skogsbolagen anställer fler människor. Jag utgår från att de enskilda människor som är ägare av skogsmark antingen kommer att göra en större egen arbetsinsats i sin skog eller genom skogsägarföreningar få hjälp att utföra arbetet. Det kan alltså vara ett flertal som är arbetsgivare. Det viktiga är att vi får i gång stimulansen, att vi får i gång tron på skogen som en naturresurs även för framtiden. Den innebörden menar jag ligger i det stimulanspaket som regeringen har lagt fram. Stimulanserna för aterplanterande av produktiv skog på glesa bestånd kommer att dra kostnader som i slutskedet når upp till ca 200 milj. kr. om året.

Nr 12

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Om vissa skogs-
vårdande åtgärder*

Anf. 133 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Förvisso lyssnade jag till jordbruksministern. Anledningen till att jag frågade om arbetsgivaransvaret är att jag tidigare ställt frågan till åtskilliga inom skogsbruket, däribland företrädare för de större skogsägarföretagen: Kan ni klara detta arbetsgivaransvar? Kan ni skaka fram så mycket folk att ni klarar röjningen under den årstid den kan ske, och kan ni under övriga delar av året ge dessa människor annat arbete? På de frågorna har jag fått svaret att det kan de inte.

Jag tycker att detta är så pass angeläget att jag tog upp frågan. Det är bara att konstatera att jordbruksministern lägger ett väldigt stort ansvar på skogsägarna. De måste känna ansvar, anser jordbruksministern, i det här fallet arbetsgivaransvar, och arbetsgivaransvar är, herr talman, som vi alla vet oerhört dyrbart.

Anf. 134 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Jag är i och för sig inte förvånad över det svar som Göthe Knutson har fått. Jag måste säga att jag under mina år som ledamot av riksdagen, sedan 1961, aldrig har upplevt någon fråga där en sådan massiv och, skulle jag vilja påstå, vinklad information har sänts ut som den som kommit från skogsindustrins samarbetsutskott.

Jag är inte ett dugg förvånad över det svar som Göthe Knutson fått på sin fråga. Det skulle ha gjort mig mer förvånad, om svaret varit det motsatta. Här föreligger naturligtvis skillnader i synsätt på frågan var man vill lägga pengar och inte lägga pengar. Man skall inte glömma bort att de åtgärder som har vidtagits på den ekonomisk-politiska sidan – räntesänkningar, devalveringar – avsevärt har stärkt skogsindustrins betalningsförmåga eller, om man så vill, konsolideringsförmåga.

Vi skall inte nu diskutera vad det här arbetet kommer att kosta, men det är intressant att läsa utredningens beräkningar över hur många hektar som behöver röjas. Det vore intressant att sätta de uppgifter som finns beträffande kostnaderna, om dessa områden skulle röjas manuellt, i förhållande till det antal miljoner kubikmeter som skogsindustrin behöver köpa varje år. Merkostnaden för skogsindustrin skulle inte uppgå till särskilt många kronor per kubikmeter.

Herr talman! Detta är en debatt som jag gissar att vi får återkomma till i samband med behandlingen av propositionen om förbud mot användning av kemiska medel vid bekämpningen av lövsly.

Anf. 135 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag skall nu göra mitt sista inlägg i den här debatten och riktar ännu ett tack till jordbruksministern för att han har engagerat sig. Jag vill bara upplysningsvis nämna att jag delvis har baserat de uppgifter jag har angett här på den utredning som heter Bekämpning av lövsly, som ju innehåller åtskilligt om skogsvård och väldigt mycket siffror. Det är departementsutgåva 1980:11 från herr Dahlgrens eget departement. Sedan har det från Sveriges skogsvårdsförbund kommit ut en broschyr, som jag har

här i min hand. Den heter Lövslykrisen, och där finns åtskilligt av information och, som jag utgår ifrån, endast fakta. Jag frågar nu jordbruksministern – det behöver bara bli ett kort svar: Är enligt jordbruksministerns uppfattning den broschyrens innehåll vinklat?

Får jag också bara konstatera, herr talman, att när man talar om skogsägare och arbetsgivaransvar, är det inte bara fråga om det som man kallar storskogsbruket utan också om privatskogsbruket, dvs. bondeskogsbruket. Om en privat skogsägare skall engagera en skogsägarförening i sitt röjningsarbete, blir det sannerligen inte billigt för den skogsbonden.

Nr 12

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Om vissa skogs-
vårdande åtgärder*

Anf. 136 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Menar Göthe Knutson med detta sista att skogsägarföreningarna tar oskäligt mycket betalt för det arbete som de gör? På något annat sätt kan ju uttalandet inte uppfattas.

Vad gäller broschyren och dess information kan jag inte uttala mig, eftersom jag ännu inte läst den. Den kom ut sedan propositionen var skriven. Jag skall läsa den innan debatten äger rum.

26 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1981/82:7 och 31 till skatteutskottet

1981/82:33 till lagutskottet

1981/82:34 och 35 till justitieutskottet

27 § Föredrogs och hänvisades

Redogörelse

1981/82:2 till finansutskottet

28 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1981/82:8 punkt 1 till finansutskottet

 punkterna 2–4 till skatteutskottet

 punkt 5 till arbetsmarknadsutskottet

1981/82:9 till skatteutskottet

1981/82:10 till civilutskottet

1981/82:11 punkt 3 till socialutskottet

 i övrigt till arbetsmarknadsutskottet

1981/82:12 och 13 till trafikutskottet

1981/82:14 till socialförsäkringsutskottet

1981/82:15 till justitieutskottet

1981/82:16 till socialförsäkringsutskottet

1981/82:17 till arbetsmarknadsutskottet

1981/82:18 till skatteutskottet

1981/82:19–21 till justitieutskottet

1981/82:22 och 23 till försvarsutskottet

1981/82:24–31 till socialutskottet

1981/82:32 till utbildningsutskottet
1981/82:33 och 34 till skatteutskottet

29 § Föredrogs men bordlades åter
Civiltutskottets betänkande 1981/82:1

30 § Anmälades och bordlades

Skrivelse

1981/82:29 med redogörelse för arbetet med markhushållning i Skåne

31 § Anmälades och bordlades

Motionerna

1981/82:35 av *Bonnie Bernström*

1981/82:36 av *Bonnie Bernström*

med anledning av proposition 1980/81:201 med förslag till ändring i
rättegångsbalken m. m.

1981/82:37 av *Arne Nygren*

med anledning av proposition 1981/82:6 om upphävande av visst underställ-
ningsförfarande m. m. beträffande omsorger om vissa psykiskt utveck-
lingsstörda

1981/82:38 av *Elisabeth Fleetwood* och *Ingrid Sundberg*

1981/82:39 av *Helge Hagberg*

1981/82:40 av *Hans Nyhage m. fl.*

1981/82:41 av *Rune Rydén m. fl.*

1981/82:42 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1981/82:14 om förändringar av gymnasie-
skolans utformning m. m.

1981/82:43 av *Per Bergman* och *Oskar Lindkvist*

med anledning av proposition 1981/82:17 med förslag om förlängning av
giltighetstiden för vissa stimulansätgärder inom bostadssektorn

1981/82:44 av *Sven Eric Lorentzon*

1981/82:45 av *Bo Lundgren*

1981/82:46 av *Olof Palme m. fl.*

1981/82:47 av *Olof Palme m. fl.*

1981/82:48 av *Olof Palme m. fl.*

1981/82:49 av *Olof Palme m. fl.*

1981/82:50 av *Olof Palme m. fl.*

1981/82:51 av *Olof Palme m. fl.*

1981/82:52 av *Olof Palme m. fl.*

1981/82:53 av *Olof Palme m. fl.*

1981/82:54 av *Olof Palme m. fl.*

1981/82:55 av *Birger Rosqvist* och *Kurt Hugosson*

1981/82:56 av *Alf Wennerfors*

1981/82:57 av *Lars Werner m. fl.*

1981/82:58 av *Lars Werner m. fl.*

1981/82:59 av *Lars Werner m. fl.*

1981/82:60 av *Lars Werner m. fl.*

1981/82:61 av *Lars Werner m. fl.*

1981/82:62 av *Lars Werner m. fl.*

1981/82:63 av *Lars Werner m. fl.*

1981/82:64 av *Lars Werner m. fl.*

1981/82:65 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1981/82:30 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m.

1981/82:66 av *Marie-Ann Johansson m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:201 med förslag till ändring i rättegångsbalken m. m.

32 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställts

den 26 oktober

1981/82:55 av *Karin Nordlander* (vpk) till arbetsmarknadsministern om arbetslösheten i Småland:

Av länsarbetsnämndernas senaste rapporter om arbetsmarknadsläget framgår att arbetslösheten i Smålandslänet nu nått den högsta siffra som noterats sedan arbetsmarknadsstyrelsens nuvarande statistik infördes. Dessutom duggar varselbeskeden tätt. För Jönköpings län har varsel om uppsägning under året inkommit från 84 företag omfattande 1 679 personer och varsel om permittering från 62 företag som berör 2 767 anställda. Av de varsel om uppsägning som inkommit berörde 40 % anställda inom träindustrin, och varsel om permittering berörde 31 % anställda inom samma bransch.

Rapporten från Kalmar län visar samma skrämmande siffror. Antalet varsel ökar. Under juni inkom till länsarbetsnämnden 14 varsel, i juli 10 och i augusti 11. Men under september har 36 företag varslat om uppsägning eller korttidsvecka. Totalt har under 1981 148 varsel inkommit till länsarbetsnämnden.

Inom Kronobergs län omfattar de aktuella varslen om uppsägning 909 personer och antalet varsel om korttidsvecka 864 anställda. Även i Kronobergs län drabbas träindustrin hart, liksom pappers- och massaindustrin. Men även inom metallvaruindustrin, som kanske är specifik för Småland, har 183 varslats om uppsägning och inte mindre än 420 om korttidsvecka.

För Småland, som inte har så stor tätortsbebyggelse, innebär ofta nedläggningen av ett företag – även när det rör sig om relativt små företag – rena katastrofen för den ort det gäller. Samma konsekvenser får minskningen av antalet anställda.

Som exempel kan nämnas Svenska Dörr i Nybro och Kalmar Interiör som vardera sysselsätter 200 personer och där nedläggning i princip är beslutad. När det gäller neddragning av produktionen kan nämnas planglastillverkningen i Emmaboda, där man fortsätter att minska antalet anställda.

Efter den nu planerade minskningen på ca 85 anställda återstår 325 av de 700 arbetstillfällena som garanterades när det franska Saint Gobain tog över Emmaboda Glasverk. Så mycket var den garantin värd. De anställda är helt utlämnade när stora multinationella koncerner köper företagen, ofta med nedläggning som främsta syfte och för att komma över marknadsandelar.

Att ungdomen, liksom kvinnorna, har det svårast på arbetsmarknaden är inget speciellt för Smålandslänet – det gäller arbetslösheten i stort för hela landet. Antalet gymnasieplatser räcker inte till, och även ungdomar som lämnat gymnasieskolan, dvs. 18–19-åringar, möter i år en betydligt kärvare arbetsmarknad än tidigare. Ungdomar i Småland med utbildning från yrkesinriktade linjer, t. ex. trä- och verkstadsteknisk linje – som förut haft lätt att få arbete –, hamnar nu utanför arbetsmarknaden. Framför allt gäller detta dem som har utbildning för träindustrin.

Att kvinnorna – 55 % av de arbetslösa i Kalmar län – hamnar utanför arbetsmarknaden beror i stor utsträckning på åtstramningen inom kommuner och landsting. Sparåtgärder och minskade statsbidrag till olika verksamheter tvingar kommuner och landsting att hålla igen och ibland minska verksamheten på flera områden. Detta drabbar i första hand kvinnor.

Smälänningar är kända för att vara uppfinningsrika, just när det gäller småindustri och legotillverkning. Men mot multinationella koncerner, där alltmer av legotillverkningen flyttas utomlands, är även smälänningarna maktlösa.

Den småländska industrin är också för sin verksamhet beroende av att byggverksamheten i landet hålls i gång. När den nu ligger på en lägre nivå än på mycket länge, drabbas Smålandslänet mycket hårt.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

1. Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att förhindra att alla varsel om nedläggning och minskning av antalet anställda i Smålandslänet träder i kraft?

2. Vilka åtgärder planerar regeringen för att minska arbetslösheten i Småland?

1981/82:56 av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till arbetsmarknadsministern om arbetslösheten i Kopparbergs län:

Arbetsmarknadsläget i Dalarna försämras. I september var 5 440 arbetslösa, därav 2 472 eller 45 % ungdomar. Kvinnornas andel var 56 %. På bara en månad – från augusti till september – ökade arbetslösheten med 247

personer. Från september 1980 till september 1981 ökade den med hela 1 496 personer.

Inom hela näringslivet minskar tillgången på arbetstillfällen. Sämst är det i tillverkningsindustrin, hälso- och sjukvården, serviceyrken, jord- och skogsbruket samt byggnadsindustrin.

Enligt länsarbetsnämnden kan arbetslösheten i vinter komma upp i 7 000 personer om de aktuella varslen om uppsägning av 1 400 verkställs. Utöver varslen om uppsägning är 2 000 personer varslade om permittering. Det är främst sagverks- och snickeriindustrin med 1 000 personer och järn- och stålindustrin där också ca 1 000 personer varslats om korttidspermittering.

Dalarna förblöder. Järn- och stålindustrin står inför en katastrof med svåra följder i Borlänge och Smedjebacken. Även Avesta och Hedemora kommuner känner av stålkrisen. Nedskränningar och nedläggningar inom gruvindustrin drabbar Västbergslagen hårt.

Snickeriindustrin och sågverken har stora svårigheter, och de permitteringsvarsel som nu föreligger kan överga i uppsägningar. Främst drabbas Gagnefs och Vansbro kommuner.

Verkstadsindustrin har en mycket begränsad rekrytering. Pappersbruken har en stabil produktion men kommer på sikt att minska personal.

Byggnadsverksamheten är mycket låg. De nu 500 arbetslösa byggnadsarbetarna väntas öka till 1 000 under vintern.

Inom handeln, transportsektorn, kontors- och förvaltningsverksamheten stagnerar efterfrågan på arbetskraft.

I stort kan ingen ljusning skönjas på Dalarnas arbetsmarknad.

Sysselsättningen i basindustrierna minskar kraftigt.

Sysselsättningen inom hela tillverkningsindustrin viker.

Ungdomarna har mycket liten chans att få ett jobb.

Kvinnornas läge på arbetsmarknaden försvåras ytterligare.

Sysselsättningen inom den offentliga sektorn stagnerar eller minskar.

Samtidigt med denna katastrof för Dalarnas befolkning håvar länets storbolag in stora profiter; vinsterna för ASEA, Stora Kopparberg och Atlas Copco ökar.

Dalarnas kris är ingen tillfällig kris. På kort sikt kan utbildning och beredskapsarbeten vara bra. På längre sikt måste dock varaktig och för hela samhället meningsfull sysselsättning ordnas. Frågan är vilka åtgärder en borgerlig regering kan vidta – med förlitande på de "fria" marknadskrafterna – för att förverkliga den grundläggande rätten till ett arbete.

Jag vill mot denna bakgrund fråga arbetsmarknadsministern:

1. Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att förhindra ökad arbetslöshet i Kopparbergs län?

2. Avser regeringen vidta några åtgärder så att de 5 440 arbetslösa och de 4 312 i utbildning och beredskapsarbete i Kopparbergs län kan ges varaktig sysselsättning?

Nr 12

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Meddelande om
interpellationer*

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Meddelande om
interpellationer*

1981/82:57 av *Per Israelsson* (vpk) till arbetsmarknadsministern om arbetslösheten i Skaraborgs län:

Skaraborgs län drabbas, förutom av den rådande krisen rent allmänt, särskilt hårt av stagnationen inom byggbranschen – detta därför att länets industrier till stor del producerar byggmaterial. Länsarbetsnämnden säger, att om ingenting görs för att stimulera byggandet, kan läget betecknas som katastrofalt för såväl byggnadsindustrin som närliggande näringsområden. Det kärva ekonomiska läget med höga kapitalkostnader har också medfört att industrier med tillverkning för jordbruksnäringen inte har fått avsättning för sina produkter. De flesta industriföretagen i länet räknar med fortsatt låg sysselsättning under hela den innevarande prognosperioden. I takt med den ekonomiska åtstramningen inom den offentliga sektorn har nyrekryteringen dit minskat, och denna sektor kan numera inte på något sätt kompensera den minskade sysselsättningen inom tillverkningsindustrin.

Antalet arbetslösa i Skaraborgs län i september 1981 var 4 907 mot 3 008 för ett år sedan – en uppgång med 1 899 personer. Av det ökade antalet arbetslösa under ett år är 984 ungdomar under 25 år. Arbetslösheten bland kvinnor i länet har under samma tid ökat med 879 till 2 772. Antalet sysselsatta med beredskapsarbeten har kunnat ökas jämfört med i september 1980 till 579 – en ökning med 224. Antalet som genomgår arbetsmarknadsutbildning har dock minskat från 1 511 i september 1980 till 1 092 i september 1981 – en minskning med 419. Det försämrade läget på arbetsmarknaden fördelar sig också ojämnt över länet. På vissa orter är ökningen av arbetslösheten visserligen numeriskt begränsad men den procentuella ökningen avsevärd. Inom orter som Skara, Götene, Grästorp, Habo, Töreboda, Tibro, Karlsborg och Tidaholm förekommer fördubblingar och mångdubblingar av arbetslösheten under ett år från september 1980. Under de första nio månaderna under år 1981 har 2 109 anställda i länet sagts upp från sina arbeten, och 2 215 har varit utsatta för permittering. 639 anställda har berörts av korttidsvecka. Tyngdpunkten i uppsägningarna ligger inom trä-, jord- och stenvaru- samt byggnadsindustri. Endast i undantagsfall har det förekommit att uppsägningar och permitteringar har återkallats.

Länsarbetsnämnden i Skaraborgs län anser att de aviserade uppsägningarna och den fortgående låga såväl ny- som ersättningsrekryteringen gör att arbetslösheten kan befaras öka till uppemot 6 000 personer eller ca 5-6 % av arbetskraften under vintern. Nämnden framhåller i skrivelse till arbetsmarknadsstyrelsen att det fordras väsentligt ökade anslag till beredskapsarbeten för att hålla den öppna arbetslösheten i länet nere.

Oavsett om de arbetslösa ges understöd eller sysselsätts i beredskapsarbeten eller i utbildning kostar det samhället pengar. Alla medborgare är ju numera tillförsäkrade en grundförsörjning som måste betalas. Att bara betala understöd till en arbetslös utan att ge vederbörande tillfälle att göra en motprestation är slöseri med allmänna medel, det inser varje människa utan

att ha fått någon utbildning i ekonomi. All erfarenhet talar också för att det är nedbrytande för den enskilde, som har både arbetsförmåga och arbetsvilja, att bara gå och ta emot understöd utan att ges tillfälle till arbete eller utveckling genom utbildning. Därför måste arbetsmarknadsmyndigheterna ges de resurser som de anser sig behöva för att på kort sikt komma till rätta med arbetslösheten. På längre sikt måste varaktiga arbetstillfällen skapas genom en planerad närings- och sysselsättningspolitik. Synen på frågan om hur den skall se ut är partiskiljande. Vpk har i annat sammanhang framlagt förslag om hur en sådan politik skall utformas. Vi ser krisen som kapitalismens, och lösningen finns i en utveckling mot planhushållning och socialism.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att till arbetsmarknadsministern få framställa följande frågor:

1. Är arbetsmarknadsministern beredd att vidta åtgärder för att skapa ökad sysselsättning inom Skaraborgs län?
2. Kommer länsarbetsnämnden i Skaraborgs län att få begärda resursförstärkningar för att lindra arbetslösheten i länet?
3. Om svaret på fråga 1 blir ja, vilka åtgärder kan förväntas och när kan de komma att sättas in?

1981/82:58 av *Per Israelsson* (vpk) till arbetsmarknadsministern om arbetslösheten i Örebro län:

Örebro län, som ju är ett inlandslän i mitten av Mellansverige, har i likhet med de andra länen inom Bergslagsregionen besvärliga problem för regionen i fråga om sysselsättningen. En stor del av dessa gemensamma problem för regionen är relaterade till basindustrierna malm, järn och stål. Men utöver dessa besvärliga strukturproblem har länet dessutom alla de problem som sammanhänger med den nuvarande lågkonjunkturen och åtstramningen av den offentliga sektorn i samhället. Man kan säga att de svåra problem i fråga om sysselsättning och näringslivsutveckling som sedan länge funnits i Norrland nu sträcker sig också ned i Mellansverige. En mycket gammal bruksregion håller nu på att brytas ned av den kapitalistiska marknadsekonomins kris.

Enligt länsarbetsnämndens pressmeddelande var antalet arbetslösa i Örebro län 5 264 den 30 september 1981. Antalet anmälda lediga platser på arbetsförmedlingarna i länet var 660, vilket innebär en halvering jämfört med läget för ett år sedan. Under september hade 300 personer hänvisats till beredskapsarbeten eller arbetsmarknadsutbildning. I hade inte så kunnat ske hade arbetslöshetssiffran varit 5 564 i stället. Jämfört med läget för ett år sedan har antalet arbetslösa i länet ökat med ca 2 000. Det är en kraftig ökning, men den fördelar sig inte jämnt över länet. Vissa orter, som exempelvis Kumla kommun, har fått sin arbetslöshet fördubblad sedan förra året. Det beror främst på problemen med Ytong, som i sin tur beror av den låga aktiviteten på byggandets område.

Genom att vissa beredskapsarbeten kunnat komma i gång har ungdoms-

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Meddelande om
interpellationer*

arbetslösheten kunnat dämpas något, men fortfarande är mer än 2 000 personer under 25 år utan arbete inom Örebro län. Man säger från länsarbetsnämnden att denna måste få förstärkning av sina resurser för insatser mot främst ungdomsarbetslösheten därför att man inte ser någon ljusning i fråga om sysselsättningen under den instundande vintern. Länsarbetsnämnden säger också att intresset för rekryteringsbidragen har varit ljumt från näringslivets sida. Man har visserligen fått in några förfrågningar, men de ungdomar som kunnat placeras med stöd av bidragen har varit ytterst få.

Antalet varsel ligger fortfarande på en hög nivå i länet. Vid utgången av september 1981 var antalet varslade personer i länet 1 468 under det motsvarande siffran för ett år sedan var endast 91, en ökning med 16 gånger. I denna siffra ingår att 952 nu var uppsagda mot 87 för ett år sedan och att 516 var permitterade mot endast 4 för ett år sedan. Således en mycket markant försämring av läget under det senaste året. Antalet arbetslösa kvinnor i länet har ökat med 1 030 till 2 940 under ett år. Om vi sedan ser på antalet sysselsatta i beredskapsarbeten, har nivån kunnat höjas med 178 arbeten till 538 på ett år – men, som sagt, detta är otillräckligt och kan inte upprätthållas med nuvarande medelstilldelning. Antalet elever i arbetsmarknadsutbildning har måst minskas från 1 858 vid septembers utgång år 1980 till 1 330 vid samma tid i år, en minskning med 528 på ett år.

Samhällets hållning till de arbetslösa är i dag en annan än under kriserna på 1920- och 1930-talen. Det är helt vedertaget att alla medborgare här i landet, också de arbetslösa, måste tillförsäkras en grundförsörjning. En sådan försörjning kostar samhället betydande belopp utan att någon nyttig produktiv insats görs för dessa medel. Är det då inte förnuftigare att dessa medel i stället används för att tillskapa nyttiga arbeten inom samhället? Att inte använda de pengar som ändå måste utbetalas på detta sätt är ju slöseri. Samtidigt är det demoraliserande för människorna att ta emot understöd utan att få arbeta, när de kan och vill detta. Därför är det nödvändigt att AMS får förstärkta resurser att inför en svår arbetslöshetsvinter sätta i gång fler beredskapsarbeten och mera utbildning. Beredskapsarbeten kan f. ö. bli en sista utväg för hårt trängda kommuner och landsting att få nödvändiga arbeten utförda, till vilka de inte i dag har tillgång till erforderliga medel.

Det är uppenbart att mera pengar till AMS för att lindra arbetslösheten endast är tillfälliga nödlösningar om än helt nödvändiga sådana. Vad som krävs är en långsiktigt planerad näringspolitik, som kan ge varaktiga sysselsättningar åt människorna i de regioner där de bor och fortsättningsvis också vill bo. De frågorna har vi från vpk tagit upp i andra sammanhang och skall inte upprepa här.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att till arbetsmarknadsministern få ställa följande frågor:

1. Är arbetsmarknadsministern beredd att vidta åtgärder för att skapa ökad sysselsättning inom Örebro län?
2. Kommer länsarbetsnämnden i Örebro län att få begärda resursförstärkningar för att lindra arbetslösheten i länet?

3. Om svaret på fråga nr 1 blir ja, vilka åtgärder kan förväntas och när kan de komma att sättas in?

1981/82:59 av Pär Granstedt (c) till arbetsmarknadsministern om arbetarskyddsreglerna för ungdomars arbete inom sjukvården:

Arbetsmiljölagen, i första hand 5 kap. 1-5 §, och kungörelsen om anlitande av minderåriga i arbetslivet (AFS 1980:13) innehåller en rad regler till skydd för ungdom under 18 år i arbetslivet. Grundtanken är att barn och ungdom inte genom arbete skall utsättas för risker för olycksfall, överanstängning eller annan menlig inverkan på hälsa och kroppsutveckling.

Dessa regler är naturligtvis nödvändiga och över lag mycket värdefulla för unga förvärvsarbetande. Samtidigt innebär de också begränsningar som försvårar för ungdom under 18 år att få förvärvsarbete. Detta är en beklaglig, men i allmänhet oundviklig konsekvens.

I vissa fall kan dock en alltför stelbent tillämpning av föreskrifterna leda till nackdelar för ungdomarna som förefaller överstiga fördelarna. Exempel på detta står att finna inom bl. a. vårdområdet.

Ungdomars arbete inom vårdområdet begränsas dels av att stora sektorer är helt undantagna, dels av att särskilda arbetstidsbestämmelser gäller och dels av regler om särskilda hänsyn till vederbörandes fysiska och psykiska förutsättningar.

Många elever vid gymnasieskolans vårdutbildning är bara 17 år när de slutat skolan. Ungdomar som genomgått den nya 40-veckorskursen är normalt 17 år gamla.

Särreglerna för anställda under 18 år gör att dessa ungdomar i alltför många fall inte kan beredas arbete inom sjukvården. Dispensmöjligheter finns visserligen, men utgången är så osäker och handläggningen tar så lång tid att den unge ofta inte orkar vänta.

I praktiken innebär detta att många ungdomar som genomgått vårdutbildning blir utestängda från att utöva sitt yrke trots att det finns ett personalbehov.

Mot den här bakgrunden finns det anledning att överväga om man inte borde se över reglerna, såvitt de avser ungdom med vårdutbildning som är fyllda 17 år. I första hand förefaller det vara arbetstidsregler som skulle behöva modifieras så att man kan tillämpa normala arbetstidsscheman också för den här gruppen.

Med hänvisning till detta hemställer jag om kammarens tillstånd att till arbetsmarknadsministern få ställa följande fråga:

Är arbetsmarknadsministern beredd att se över gällande arbetsskyddsregler så att inte anställning inom sjukvården av 17-åringar med vårdutbildning försvåras i onödan?

*Meddelande om
interpellationer*

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Meddelande om
interpellationer*

1981/82:60 av Nils Hjorth (s) till arbetsmarknadsministern om byggnadsverksamheten vid kärnkraftverket i Forsmark:

Under 1982 och närmast följande år uppstår stora omställningsproblem när byggnadsverksamheten vid kärnkraftverket i Forsmark trappas ned och slutligen upphör under 1985.

700 personer väntas bli friställda under 1982- under 1983 ytterligare ca 450 personer och åren 1984-1985 ca 300. Under samma tid sker också begränsningar i delar av entreprenörsverksamheten, vilket berör ytterligare ca 200 personer. Det drabbar i stor utsträckning anställda i serviceföretag, åkerier etc., varav omkring hälften är bosatta i Uppsala län.

Byggnadsarbetena och driften av kraftverket sysselsätter i dag omkring 2 300 personer. Under hela 1970-talet har kraftverksbygget dominerat sysselsättningsutvecklingen i Norduppland och haft en positiv inverkan på näringslivet och den kommunala expansionen i regionen. Samtidigt har regionen blivit starkt beroende av byggnadsarbetena i Forsmark. För att klara den stora omställningsprocess som uppstår när kraftverksbygget närmar sig sitt slut krävs en noggrann planering och extraordinära åtgärder med stora insatser från kraftbolag, kommuner, länsmyndigheter och staten. I länsstyrelsens planering har målsättningen hela tiden varit att de som arbetar vid kraftverket och bor i regionen skall beredas möjlighet att bo kvar och arbeta där även efter det att kraftverket i Forsmark byggs färdigt.

Av de undersökningar som länsstyrelsen nyligen gjort framgår att av den personal som kommer att friställas är omkring 900 personer bosatta inom länet. Av dessa bor ca 400 i Östhammars kommun, 200 i Tierp och 100 i Älvkarleby.

Av de intervjuade berörda personerna angav över 90 % att de inte har några eller endast små möjligheter att flytta från regionen. Den långa byggnadstiden har gjort att många anställda med sina familjer slagit sig ned i framför allt Östhammars kommun. Många tidigare boende i kommunen fick också jobb i Forsmark och har räknat med fast arbete där fram till uppnådd pensionsålder. Ett flertal har tidigare varit sysselsatta i näringar som jord- och skogsbruk och fiske eller annan industri där sysselsättningstillfällena starkt minskat under 1970-talet. De som kommit från gruv- och stålindustrin har i rådande lågkonjunktur inte stora utsikter att kunna återgå till sina tidigare yrken.

Huvudorsaken till oviljan och de redovisade små möjligheterna att flytta är främst att rekryteringen till Forsmark skett från lokalbefolkningen. Över hälften av byggnadsarbetarna har bott mer än tio år i Östhammars kommun. Ekonomiska orsaker inverkar också. Drygt 60 % av de svarande i undersökningen bor i egen villa. Det torde bli svårt för dessa att sälja sina hus utan ekonomisk förlust.

En stor del av personalen är villig att genomgå arbetsmarknadsutbildning för att skaffa sig ett annat yrke. Det är bara det att tillgången på lediga platser inom andra yrkesområden i Norduppland är så gott som obefintlig.

Det är ett starkt kommunalt intresse att de anställda och inom kommunen

boende kan erbjudas arbete inom rimligt reseavstånd och därmed ges möjlighet att bo kvar. Genom den starka expansionen i Forsmark har de kommunala investeringarna i form av nya bostadsområden med vägar, belysning, vatten och avlopp, skolor, barndaghem, fritidslokaler m. m. måst öka. Om färdigställandet av kärnkraftverket skulle innebära att större delen av arbetsstyrkan tvingas flytta, uppstår minskat underlag för den kommunala verksamheten och därmed stora problem inom dessa områden. Östhammars kommun har under många år kunnat glädja sig åt en årlig befolkningsökning – senaste befolkningsciffran från halvårsskiftet i år är 21 118 personer. Det stämmer ganska bra överens med de fastställda befolkningsstalen och utgör ett väl anpassat underlag för den kommunala och kommersiella verksamheten i kommunen.

Problemen inför avvecklingen i Forsmark är sålunda väl kända och behovet av åtgärder klarlagda. Många uppslag har också framtagits av framför allt länsstyrelsen.

Frågan om en hetvattenledning från Forsmark till Stockholm har länge diskuterats, men än har inget beslut fattats om detta. Om den kommer till stånd kommer den tyvärr för sent för att kunna suga upp den arbetskraft som börjar friställas nästa år.

Likadant är det med det tillänkta lagret för låg- och medelaktivt avfall från kärnkraftverken, som anses lämpligt att placera i Forsmark. Båda dessa projekt skulle innebära flera hundra arbetstillfällen men ligger tyvärr litet långt fram i tiden för att på rätt sätt kompensera nedtrappningen av byggnadsverksamheten vid kraftverket.

Förutsättningarna för ett serviceföretag för revisionsarbetena vid Forsmarksverket har också studerats av en särskild konsult på uppdrag av länsstyrelsen. Den totala underhållsorganisationen beräknas uppgå till 300 anställda. Det största problemet är att finna sysselsättning mellan revisionsperioderna. Företaget skulle i så fall behöva lämpliga delområden för sin verksamhet. Konsulten har också studerat möjligheterna att engagera redan befintliga företag i regionen i det löpande servicearbetet.

Ett annat projekt som utretts av länsstyrelsen är spillvärmeutnyttjande i Forsmark för bl. a. fiskodling och växthus, som skulle kunna sysselsätta ett antal personer. Problemet är väl här att kunna finna någon intressent som är beredd att starta sådan verksamhet med de ekonomiska risker som följer av de svårbedömda marknadsförutsättningarna.

I länsstyrelsens industriprogram för Uppsala län anges även andra möjligheter till sysselsättning när kraftverksbygget avslutats i Forsmark. En åtgärd som föreslås är att Nordupplandskommunerna under avvecklingsperioden inplaceras i stödområde 4, bl. a. för att möjliggöra statligt stöd för uppförande av kommunala industrilokaler och underlätta företagsetablering i området. Ökade statliga medel till utvecklingsfonden vore önskvärt, liksom medel till det av landstinget startade regionala bolaget. Stora förhoppningar ställdes i ett tidigare skede till det planerade oljelagret och industriområdet i Hargshamn. Detta projekt stoppades litet underligt av som det hette militära skäl. I det nu uppkomna läget bör tidigare beslut omprövas.

I olika sammanhang har framförts tanken att göra Norduppland till ett centrum för utveckling inom energiområdet. Forsmarksområdet med Forsmarks gamla bruk har ansetts lämpligt, med närheten till bl. a. den solenergiforskning som bedrivs i Älvkarleby. Ökade satsningar på forskning och utveckling av nya alternativa energikällor behövs för att ersätta kärnkraften när den avvecklas efter år 2000.

De flesta av de uppräknade projekten ger arbetstillfällen på längre sikt. För att bereda de friställda arbeten när verksamheten nästa år börjar trappas ned behövs insatser med snabbare effekt. Tidigareläggning och igångsättning av olika byggprojekt är därför nödvändiga. Här kan nämnas byggandet av en kvinnoklinik vid Akademiska sjukhuset i Uppsala, värdecentral och sjukhem för långtidsvården i Österbybruk, industrilokaler i bl. a. Österbybruk, Östhammar och Tierp. Länsarbetsnämnden har därutöver en mängd andra projekt som med kort varsel kan igångsättas – projekt som kan erbjuda sysselsättning i avvaktan på att det klarnar i fråga om avfallslager och hetvattenledning.

Det saknas således inte uppslag för att reducera verkningarna av nedtrappningen i Forsmark. Länsmyndigheter, landstinget och kommunerna klarar dock inte ensamma av detta. Hjälp ifrån statens sida är nödvändig. Extra medel från staten för att bemästra avvecklingsproblemen i Forsmark måste till – extra medel för att bekosta tidigareläggning av aktuella byggnadsprojekt, utvidgade beredskapsarbeten, statligt stöd för byggandet av kommunala industribus, satsning på ett energicentrum i Norduppland m. m. Staten har ett ansvar för att inte enskilda och kommuner hårt skall drabbas när verksamheten i Forsmark upphör.

De sysselsättningsprojekt som här föreslagits kräver statlig medverkan. Projekten berör olika departement. Frågan är om det inte vore praktiskt att man inom regeringens kansli tillsatte en arbetsgrupp för att hantera dessa frågor. För kommuner, landsting och länsmyndigheter vore det bra med en kontaktman eller arbetsgrupp som man kunde förhandla med.

Vid fördröjningen av byggandet av F 3 i Forsmark 1977–1978 utarbetade en statssekreterargrupp ett åtgärds paket för att lindra verkningarna av nedtrappningen. Något liknande arrangemang även denna gång skulle underlätta genomförandet av de åtgärder som är nödvändiga för att bemästra det förväntade svåra sysselsättningsläget i Norduppland. Prioriteringen mellan de olika projekten samt detaljfrågor bör dock ligga på länsplanet.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder är regeringen beredd vidta för att mildra verkningarna av nedtrappningen av byggnadsverksamheten i Forsmark?

Vill arbetsmarknadsministern medverka till att extra statliga medel anslås för de olika projekt som angivits i interpellationen?

Är statsrådet beredd tillsätta en departemental arbetsgrupp för att samordna de statliga insatserna vid avvecklingen av kraftverksbygget?

1981/82:61 av *Oskar Lindkvist* (s) till bostadsministern om villkoren för förvärv av hyresfastighet m. m.:

Nr 12

Tisdagen den
27 oktober 1981

*Meddelande om
interpellationer*

I motionerna 1978/79:786 och 2624 (s) föreslogs riksdagen begära en översyn av förutsättningarna för tillstånd till förvärv av hyresfastighet m. m. enligt den s. k. Lex Backström. Bostadsministern hade i proposition 1978/79:164 anfört att det kan finnas skäl att se över reglerna om förutsättningarna för tillstånd i syfte att få en bättre kontroll av förvärv av hyresfastigheter. En sådan allmän översyn fick, enligt bostadsministern, ske när ytterligare erfarenheter vunnits av lagens tillämpning.

Civilutskottet (CU 1978/79:38) avstyrkte motionerna. Dess majoritet ansåg att det då, i maj 1979, inte fanns anledning att "genom ett riksdagsbeslut" aktualisera en översyn. Socialdemokraterna i utskottet krävde i en reservation att riksdagen skulle påkalla den begärda översynen. Vi anförde att det – sålunda i sak obestridda – utredningsbehovet var så starkt att ett initiativ omedelbart borde tas. Vi noterade också att kraven på ändringar stöddes av en stark opinion inom de grupper som har kommit i praktisk kontakt med svårigheterna. Vi konstaterade slutligen att bostadsministerns passivitet endast kunde förklaras av en ovilja att ingripa mot missförhållanden i omsättningen av enskilda hyreshus – en ovilja som beror på att dessa hus uppfattas som en handelsvara bland andra i en liberal marknadsekonomi.

Bostadsministern har ännu inte aviserat den översyn i ämnet som hon fann befogad redan våren 1979. Det kan nu med ännu mindre trovärdighet hävdas att ytterligare erfarenheter av lagtillämpningen bör avvaktas. Detta undanröjer alla eventuella tvivel på att bostadsministern och regeringen i övrigt i denna fråga hålls tillbaka av grundinställningen att bostaden är och bör vara en handelsvara, för vars omsättning det inte bör läggas några marknadsmässiga hinder. Hade man däremot även i sak ansett att bostaden skall anses som en social rättighet, skulle det inte föreligga några hinder för regeringen att starta den allmänna översyn av förutsättningarna för tillstånd till förvärv av hyreshus m. m. som vi tidigare begärt.

Tidigare i år har förhållandena kring Göta Finans fastighetsförvärv väckt berättigad uppmärksamhet. Dessa förhållanden rör såväl utformning och tillämpning av Lex Backström som andra frågor, bl. a. bankernas m. fl. medverkan. Erfarenheterna i denna del när det gäller tillståndsprocessen är redan nu överblickbara. Det förhållandet att andra aktiviteter i anslutning till fastighetsförvärven kan kräva fortsatt granskning kan inte åberopas som ett skäl att ytterligare uppskjuta den av oss tidigare begärda översynen.

Erfarenheterna i dessa sammanhang av kommunens behandling av tillståndsfrågan är klart dokumenterade. De befäster den oro vi gav uttryck för i reservation till betänkandet CU 1978/79:38, där vi noterade att oklarheter och brister i tillståndsforutsättningarna också återförs till de kommunala bedömningarna av om prövning skall påkallas eller inte, en osäkerhet som förvärras av att regler saknas för den kommunala prövningen. Vi noterade redan då att det förts fram den uppfattningen att kommunala

beslut skulle kunna präglas av en partipolitiskt grundad åsikt att minsta möjliga intrång skall ske i en fri omsättning av även hyresfastigheter.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga bostadsministern:

1. När avser regeringen att initiera en allmän översyn av förutsättningarna för tillstånd till förvärv av hyresfastighet m. m. och effektiviteten i den prövning som förbehållits kommunen?

2. Vill bostadsministern bekräfta åsikten att bostaden skall vara en social rättighet och inte en handelsvara?

33 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 26 oktober

1981/82:61 av *Sven Eric Akerfeldt* (c) till industriministern om statsbidrag till fortsatt textilproduktion i Enköping:

Larmrapporterna om problemen inom svensk textilindustri kommer med jämna mellanrum. Nu senast har vi nåtts av besked att statsägda AB Eiser umgås med planer att begränsa sin verksamhet inom Cewillkoncernen. Enligt uppgift är 178 arbetstillfällen vid Hettemarks Konfektions AB i Enköping i fara, trots att produktionen är lönsam.

Beklädnadsarbetarförbundet har uttalat sitt stöd för löntagarägda företag.

Jag vill därför fråga industriministern:

Är industriministern beredd att medverka till att bärkraftiga enheter inom AB Eiser kan få leva vidare och att ett löntagarägt textilföretag kan få ekonomiskt stöd att driva textilproduktionen vidare i Enköping?

den 27 oktober

1981/82:62 av *Pär Granstedt* (c) till försvarsministern om militär personals rätt till tjänstledighet för offentligt uppdrag:

Enligt tjänstereglemente för krigsmakten får tjänstledighet inte vägras för offentligt uppdrag såsom bl. a. riksdagsman eller landstingsman. Tjänstledighet för fullgörande av vissa fackliga uppdrag och deltagande i politiska eller fackliga organisationers distrikts- och rikskongresser får inte heller vägras utan viktiga skäl. Däremot finns ingenting reglerat som ger motsvarande möjligheter att fullgöra kommunala uppdrag. Detta tyder på en nedvärdering av lokalt politiskt arbete som förefaller mycket otidsenlig.

Är försvarsministern beredd att ta initiativ till en översyn av TjRK i syfte att införa en rätt för militär personal till tjänstledighet för fullgörande av kommunalt uppdrag?

34 § Kammaren ätskildes kl. 19.22.

In fidei

BERTIL BJÖRNSSON

Nr 12

Tisdagen den
27 oktober 1981

/Solveig Gemert